

๗. มหาวคค

๑. อสฺสุตวาสุตต

[๖๑] เอวมเม สุตฺ :-เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เชตวนเ อนนถปิณฺฑทิกสฺส อารามเ. ตตร ไช ภควา... อสฺสุตวา ภิกฺขเว ปุณฺณฺชนโน อิมสฺมึ จาตุมหาภุติกสฺมึ กายสฺมึ นิพฺพินฺนุทยยปิ วิรฺชฺชเยยฺยปิ วิมฺจุเจยฺยปิ. ตํ กิสฺส เหตุ ? ทิสฺสติ ทิ ภิกฺขเว อิมสฺส จาตุมหาภุติกสฺส กายสฺส อายโยปิ อปจโยปิ อาทานมฺปิ นิฏฺเชปนมฺปิ. ตสฺมา ตตราสฺสุตวา ปุณฺณฺชนโน นิพฺพินฺนุทยยปิ วิรฺชฺชเยยฺยปิ วิมฺจุเจยฺยปิ.

ยญฺจ ไช เอตํ ภิกฺขเว วุจฺจติ จิตฺตํ อิติปิ, มโน อิติปิ, วิญฺญวณํ อิติปิ. ตตราสฺสุตวา ปุณฺณฺชนโน นาลํ นิพฺพินฺนุทิตฺ, นาลํ วิรฺชฺชิตฺ, นาลํ วิมฺจุจิตฺ. ตํ กิสฺส เหตุ ? ทิสฺสอตฺตํ เหตุํ ภิกฺขเว อสฺสุตวโต ปุณฺณฺชนนสฺส อชฺโฌสฺสิตํ มมายิตํ ปรามญฺจํ “เอตํ มม, เอโสหมสฺมึ, เอโส เม อตฺตวา”ติ. ตสฺมา ตตราสฺสุตวา ปุณฺณฺชนโน นาลํ นิพฺพินฺนุทิตฺ, นาลํ วิรฺชฺชิตฺ, นาลํ วิมฺจุจิตฺ.

วโร ภิกฺขเว อสฺสุตวา ปุณฺณฺชนโน อิมํ จาตุมหาภุติกํ กายํ อตฺตโต อูปคฺจฺเจยฺย, น เตววจิตฺตํ. ตํ กิสฺส เหตุ? ทิสฺสตายํ ภิกฺขเว จาตุมหาภุติกโก กายเ เอกมฺปิ วสฺสํ ติฏฺฐมาโน เทวปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ตีณฺปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน จตฺตาริปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ปญฺจปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ทสฺปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน วิสฺตปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ตีสฺมปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน จตฺตาทีสฺมปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน ปญฺญวณสฺมปิ วสฺसानิ ติฏฺฐมาโน วสฺสสตมฺปิ ติฏฺฐมาโน ภิชฺชโยปิ ติฏฺฐมาโน.

ยญฺจ ไช เอตํ ภิกฺขเว วุจฺจติ จิตฺตํ อิติปิ, มโน อิติปิ, วิญฺญวณํ อิติปิ, ตํ รตฺติยา จ ทิวสฺสสฺส จ อญฺญเวทว อูปฺปชฺชติ อญฺญวํ นิรฺชฺชตฺติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มกฺกโฏ อรญฺญเว จ พุรฺรหาวเน¹ จรฺรมาโน สาขํ คณฺหาติ, ตํ มุญฺจติวอ อญฺญวํ คณฺหาติ, ตํ มุญฺจติวอ อญฺญวํ คณฺหาติ, ตํ มุญฺจติวอ อญฺญวํ คณฺหาติ. เอวเมวไช ภิกฺขเว ยมิทํ วุจฺจติ จิตฺตํ อิติปิ, มโน อิติปิ, วิญฺญวณํ อิติปิ, ตํ รตฺติยา จ ทิวสฺสสฺส จ อญฺญเวทว อูปฺปชฺชติ, อญฺญวํ นิรฺชฺชตฺติ.

ตตร ภิกฺขเว สุตวา อริยสวโก ปญฺิจจสฺมฺปฺปาทํเยว สาธุกํ โยนิโส มนสิ กโรติ “อิติ อิมสฺมึ สติ อิทํ โหติ, อิมสฺสฺปฺปาทา อิทํ อูปฺปชฺชติ. อิมสฺมึ อสติ อิทํ น โหติ, อิมสฺส นิโรธา อิทํ นิรฺชฺชตฺติ. ยทิทํ อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารว, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญวณํ ๗เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมฺทโย โหติ. อวิชฺชชยเตวเว อเสสฺวิราคนิโรธา สงฺขารนิโรโ, สงฺขารนิโรธา วิญฺญวณนิโรโ ๗เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโ โหตี”ติ.

เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตวา อริยสวโก รุปสฺมึปิ นิพฺพินฺนุทิติ, เวทนายปิ นิพฺพินฺนุทิติ, สญฺญวณายปิ นิพฺพินฺนุทิติ,สงฺขารेषุปิ นิพฺพินฺนุทิติ, วิญฺญวณสฺมึปิ นิพฺพินฺนุทิติ, นิพฺพินฺนุทิติ วิรฺชฺชติ, วิราคา วิมฺจุจติ วิมฺตฺตสฺมึ “วิมฺตฺตมิ”ติ ถาณํ โหติ. “ชึณา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรฺรหมจฺริยํ, กตํ กรณึยํ, นาปรํ อิตฺถตฺตทายา”ติ ปชานาตีติ. ปจฺมํ.

¹ อ. ปวเน

๒. ทุติยอสนฺตวาสุตต

[๖๒] สวตฺถึยํ วิหฺรติ... ตตฺร โข ภควา... อสนฺตวา ภิกฺขเว ปุณฺณฺสนิ อิมฺสมิ จาตุมฺมหา
ภูตฺติกสมิ กายสมิ นินฺพินฺนุเทยฺยปี วิชฺชเชยฺยปี วิมฺจุเจยฺยปี. ตํ กิสุสฺส เหตุ ? ทิสฺสตี หิ ภิกฺขเว อิมฺสฺส
จาตุมฺมหาภูตฺติกสฺส กายสฺส อาจโยปี อปจโยปี อาทานมฺปิ นิฏฺเชปนมฺปิ. ตสฺมา ตตฺรอสฺสุตฺวา
ปุณฺณฺสนิ นินฺพินฺนุเทยฺยปี วิชฺชเชยฺยปี วิมฺจุเจยฺยปี. ยญฺจ โข เอตํ ภิกฺขเว วุจฺจตี อิติปี, มโน อิติปี,
วิญฺญาณํ อิติปี. ตตฺรอสฺสุตฺวา ปุณฺณฺสนิ นาลํ นินฺพินฺนุทิตฺตํ, นาลํ วิชฺชชิตฺตํ, นาลํ วิมฺจุจิตฺตํ. ตํ กิสุสฺส
เหตุ ? ทิสมฺมตฺตํ เหตุํ ภิกฺขเว อสนฺตวโต ปุณฺณฺสนิสฺส อชฺโฌสฺสิตํ มมายิตํ ปฺรามญฺจํ “เอตํ มม,
เอโสหฺมสมฺมิ, เอโส เม อตฺตา”ติ. ตสฺมา ตตฺรอสฺสุตฺวา ปุณฺณฺสนิ นาลํ นินฺพินฺนุทิตฺตํ, นาลํ วิชฺชชิตฺตํ, นาลํ
วิมฺจุจิตฺตํ.

วรัปี ภิกฺขเว อสนฺตวา ปุณฺณฺสนิ อิมํ จาตุมฺมหาภูตฺติกํ กายํ อตฺตโต อูปคฺจฺเฉยฺย, น เตเวว
จิตฺตํ. ตํ กิสุสฺส เหตุ ? ทิสฺสตายํ ภิกฺขเว จาตุมฺมหาภูตฺติโก กายโย เอกมฺปิ วสุสํ ติฏฺฐมาโน เทวปี
วสุสานิ ติฏฺฐมาโน ตีนปี วสุสานิ ติฏฺฐมาโน จตฺตารปี วสุสานิ ติฏฺฐมาโน ปญฺจปี วสุสานิ
ติฏฺฐมาโน ทสปี วสุสานิ ติฏฺฐมาโน วีสํปี วสุสานิ ติฏฺฐมาโน ตีสํปี วสุสานิ ติฏฺฐมาโน
จตฺตารีสมฺปิ วสุสานิ ติฏฺฐมาโน ปญฺญาสํปี วสุสานิ ติฏฺฐมาโน วสุสสฺตปี ติฏฺฐมาโน ภิชฺชโยปี
ติฏฺฐมาโน. ยญฺจโช เอตํ ภิกฺขเว วุจฺจตี จิตฺตํ อิติปี, มโน อิติปี, วิญฺญาณํ อิติปี, ตํ รตฺติยา จ
ทิวสฺสสฺส จ อญฺญเวท อูปปฺชฺชติ, อญฺญํ นินฺรุณฺณตี.

ตตฺร ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสวโก ปฏฺิจจสมฺปฺปาทํเยว สวคฺคํ โยนิโส มนฺสิโกโรตี “อิติ อิมฺสมิ
สตี อิทํ โหตี, อิมฺสฺสฺสฺปฺปาทา อิทํ อูปปฺชฺชติ. อิมฺสมิ อสตี อิทํ น โหตี, อิมฺสฺส นโรธา อิทํ นินฺรุณฺณตี”ติ.
สุขเวทนิยํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏฺิจจ อูปปฺชฺชติ สุขา เวทนา, ตสฺเสว สุขเวทนิยสฺส ผสฺสสฺส นโรธา ยํ
ตฺชฺชํ เวทิตํ สุขเวทนิยํ ผสฺสํ ปฏฺิจจ อูปปฺนฺนา สุขา เวทนา, สว นินฺรุณฺณตี สว วุปฺสมตี. ทฺกฺขเวทนิยํ
ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏฺิจจ อูปปฺชฺชติ ทฺกฺขา เวทนา, ตสฺเสว ทฺกฺขเวทนิยสฺส ผสฺสสฺส นโรธา ยํ ตฺชฺชํ
เวทิตํ ทฺกฺขเวทนิยํ ผสฺสํ ปฏฺิจจ อูปปฺนฺนา ทฺกฺขา เวทนา, สว นินฺรุณฺณตี สว วุปฺสมตี. อทฺกฺขมฺสุข
เวทนิยํ ภิกฺขเว ผสฺสํ ปฏฺิจจ อูปปฺชฺชติ อทฺกฺขมฺสุขา เวทนา, ตสฺเสว อทฺกฺขมฺสุขเวทนิยสฺส ผสฺสสฺส
นโรธา ยํ ตฺชฺชํ เวทิตํ อทฺกฺขมฺสุขเวทนิยํ ผสฺสํ ปฏฺิจจ อูปปฺนฺนา อทฺกฺขมฺสุขา เวทนา, สว นินฺรุณฺณตี
สว วุปฺสมมตี.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ทฺวินฺนํ กญฺจานํ สงฺฆญฺจสโมธานา² อฺสุมา ชายตี, เตโช อภินิพฺพตฺตตี.
เตสํเยว ทฺวินฺนํ กญฺจานํ นานากตฺวินฺนุโกคา,³ ยา ตฺชฺชวา อฺสุมา, สว นินฺรุณฺณตี สว วุปฺสมตี. เอวเมว
โช ภิกฺขเว สุขเวทนิยํ ผสฺสํ ปฏฺิจจ อูปปฺชฺชติ สุขา เวทนา, ตสฺเสว สุขเวทนิยสฺส ผสฺสสฺส นโรธา ยํ
ตฺชฺชํ เวทิตํ สุขเวทนิยํ ผสฺสํ ปฏฺิจจ อูปปฺนฺนา สุขา เวทนา, สว นินฺรุณฺณตี สว วุปฺสมตี. ทฺกฺขเวทนิยํ
ผสฺสํ ปฏฺิจจ อูปปฺชฺชติ ทฺกฺขา เวทนา, ตสฺเสว ทฺกฺขเวทนิยสฺส ผสฺสสฺส นโรธา ยํ ตฺชฺชํ เวทิตํ ทฺกฺข
เวทนิยํ ผสฺสํ ปฏฺิจจ อูปปฺนฺนา ทฺกฺขา เวทนา, สว นินฺรุณฺณตี สว วุปฺสมตี. อทฺกฺขมฺสุขเวทนิยํ ผสฺสํ

2 อ. สงฺฆญฺจสโมธานา

3 ส.อ. นานากาวาวินิฏฺเชปา

ปฏิจฺจ อฺุปฺชฺชติ อทุกฺขมสฺสุชา เวทนา, ตสฺเสว อทุกฺขมสฺสุชเวทนิยสฺสุส ผสฺสุสฺสุส นิโรธา ยํ ตชฺชํ เวทียํ อทุกฺขมสฺสุชเวทนิยํ ผสฺสุสํ ปฏิจฺจ อฺุปฺนฺนา อทุกฺขมสฺสุชา เวทนา, สฺสา นิรุชฺฌติ สฺสา วุปฺสมติ.

เอวํ ปสฺสุสํ ภิกฺขเว สฺสุตฺวา อริยสฺสาวโก ผสฺสุเสปิ นิพฺพินฺหติ, เวทนายปิ นิพฺพินฺหติ, สฺสณฺณายปิ นิพฺพินฺหติ, สฺสงฺขารेषฺสุปิ นิพฺพินฺหติ, วิญฺญฺยานสฺสุมีปิ นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรชฺชติ, วิรชฺคา วิมฺุจฺจติ, วิมฺุจฺจตฺสฺมี “วิมฺุจฺจตฺมิ”ติ ภาณํ โหติ. “ซีณา ชาติ, วุสฺสิตํ พุรหฺมจฺริยํ, กตํ กกรณียํ, นนาปํ อิตฺถตฺตยาया”ติ ปชานาตีติ. ทฺุติยํ.

๓. ปุตุตมํสฺสุปมสฺสุตฺต

[๖๓] สฺสาวตฺุถิยํ วิหฺรติ... ตตฺร โข ภควา... จตฺตาโรเม ภิกฺขเว ออาหารา ภูตานิ วา สฺตตฺตานํ จิตฺติยา สฺสมภเวสฺสินํ วา อญฺุคฺคหฺาย. กตเม จตฺตาโร ? กวพีกาโร ออาหาราโร โอฟาริโก วา สฺสุชฺุโม วา ผสฺสุสฺเส ทฺุติโย, มโนสฺสณฺณเจตนา ตติยา, วิญฺญฺยานํ จตฺตุถํ; อิมํ ภิกฺขเว จตฺตาโร ออาหารา ภูตานิ วา สฺตตฺตานํ จิตฺติยา สฺสมภเวสฺสินํ วา อญฺุคฺคหฺาย.

กถญฺุจ ภิกฺขเว กวพีกาโร ออาหาราโร ทฺุจฺจพฺุโพ ? เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เทว ชายปติกา⁴ ปริตฺตุตํ สฺสมพฺลํ อาทาย กนฺุตารมคฺคํ ปฏิปชฺชชฺเยยฺุ. เตสฺสมสฺสุส เอกปุตุตโก ปิโย มนาไป. อถ โข เตสฺ ภิกฺขเว ทฺุวินฺุณํ ชายปติกาณํ กนฺุตารคตฺตานํ ยา ปริตฺตุตา สฺสมพฺลมตฺตุตา, สฺสา ปริกฺขยํ ปริยาทานํ คจฺุจฺเยย, สฺสิยา จ เนสํ กนฺุตาราวเสสฺเส อนินฺุติถฺุณโณ.⁵ อถ โข เตสฺ ภิกฺขเว ทฺุวินฺุณํ ชายปติกาณํ เอวมสฺสุส “อมฺุหากํ โข ยา ปริตฺตุตา สฺสมพฺลมตฺตุตา, สฺสา ปริกฺขีณา ปริยาทินฺุณา,⁶ อตฺุถิ จายํ กนฺุตาราวเสสฺเส, ยนฺุณฺุณ มยํ อิมํ เอกปุตุตกํ ปิยํ มนาไป วธิตฺวา วลฺุลฺุญฺุจ สฺโสณฺุชฺุทิกญฺุจ กริตฺวา ปุตุตมํสฺसानิ ชาทนฺุตา เอว⁷ ทฺุวปี ตํ กนฺุตาราวเสสฺสํ นินฺุตฺถเรยฺุยาม, มา สฺพพฺุเพว ตโย วินฺุสฺสุสฺมหาติ.⁸ อถ โข เต ภิกฺขเว เทว ชายปติกา เอตํ เอกปุตุตกํ ปิยํ มนาไป วธิตฺวา วลฺุลฺุญฺุจ สฺโสณฺุชฺุทิกญฺุจ กริตฺวา ปุตุตมํสฺसानิ ชาทนฺุตาเอว⁹ ตํ กนฺุตาราวเสสฺสํ นินฺุตฺถเรยฺุยฺุ, เต ปุตุตมํสฺसानิ เจว ชาเทยฺุยฺุ, อฺุเร จ ปฏิปฺิเสยฺุยฺุ¹⁰ “กหํ เอกปุตุตก กหํ เอกปุตุตกา”ติ.

ตํ ก็ มญฺุณฺุถ ภิกฺขเว อปิ นฺุ เต ทฺุวาย วา ออาหารํ อหฺเรยฺุยฺุ, มทฺุาย วา ออาหารํ อหฺเรยฺุยฺุ มญฺุทนาย วา ออาหารํ อหฺเรยฺุยฺุ, วิญฺุสนาย วา ออาหารํ อหฺเรยฺุยฺุณฺุติ ? โน เหตุํ ภาณฺุเต. นนฺุ เต ภิกฺขเว ยาวเทว กนฺุตารสฺสุส นินฺุตฺถรณฺุตฺถาย ออาหารํ อหฺเรยฺุยฺุณฺุติ ? เอวํ ภาณฺุเต. เอวเมว ชฺุวาทํ

4 สฺ.อ. ชยมฺปติกา, ฉ. ชายมฺปติกา

5 ฉ. อนินฺุติถฺุณ

6 ฉ. ปริยาทินฺุณา

7 ฉ. เอวํ ตํ

8 ฉ. วินฺุสฺสุสิมฺุหา

9 ฉ. เอวํ

10 ก. ปติปฺิเสยฺุยฺุ

ภิกขเว “กวมพีกาโร อหาโร ทฏฐพโพ”ติ วทามิ. กวมพีกาโร ภิกขเว อหาโร ปริณฺญาเต ปญฺจกาม
คุณิโก ราโค ปริณฺญาโต โหติ. ปญฺจกามคุณิโก ราเค ปริณฺญาเต นตฺถิ ตํ สณฺณโณชนํ, เยน
สณฺณโณชนเนน สณฺณญฺตฺโต อริยสวโก ปฺน อิมํ โลกํ อาคฺจฺเจยฺย.

กถณฺจ ภิกขเว ผสฺสาหาโร ทฏฐพโพ ? เสยฺยถาปี ภิกขเว คาวิํ นิจฺจมุมา กุฑฺฑญฺเจ
นิสฺสาย ติฏฺฐเจยฺย, เย กุฑฺฑนินิสฺสิตา ปาณา, เต นํ ชาเทยฺยํ. รุกฺขญฺเจ นิสฺสาย ติฏฺฐเจยฺย, เย
รุกฺขนินิสฺสิตา ปาณา, เต นํ ชาเทยฺยํ. อุกทญฺเจ นิสฺสาย ติฏฺฐเจยฺย, เย อุกทนินิสฺสิตา ปาณา, เต นํ
ชาเทยฺยํ. อากาสญฺเจ นิสฺสาย ติฏฺฐเจยฺย, เย อากาสนินิสฺสิตา ปาณา, เต นํ ชาเทยฺยํ. ยญฺญเวทว หิ
สา ภิกขเว คาวิํ นิจฺจมุมา นิสฺสาย ติฏฺฐเจยฺย, เย ตํ นิสฺสิตา ปาณา, เต นํ ชาเทยฺยํ. เอวเมว ชฺวาทํ
ภิกขเว “ผสฺสาหาโร ทฏฐพโพ”ติ วทามิ. ผสฺเส ภิกขเว อหาโร ปริณฺญาเต ติสฺโส เวทนา
ปริณฺญาตา โหนฺติ. ติสฺสุ เวทนาสุ ปริณฺญาตาสุ อริยสวกสฺส นตฺถิ กิณฺฺจ อุตฺตริกรณเณนฺติ วทามิ.

กถณฺจ ภิกขเว มโนสณฺณเจตนาหาโร ทฏฐพโพ ? เสยฺยถาปี ภิกขเว องฺคารกาสุ สาทิก
ปิริสา ปุณฺณา องฺคารานํ วิตฺตจิกานํ วิตฺตฐมานํ. อถ ปุริโส อาคฺจฺเจยฺย ชีวิตฺตกาโม อมริตฺตกาโม
สุขกาโม ทุกฺขปฏิกฺกุโล ตเมณํ. เทว พลวณฺโต ปุริสา นานาพาหาสุ คเหตุวา ตํ องฺคารกาสุ
อูปกฏฺฐเจยฺย. อถ โข ภิกขเว ตสฺส ปุริสสฺส อารกาวสฺส เจตนา, อารกาว ปตฺตนา, อารกา ปณฺธิ. ตํ
กิสฺส เหตุ ? วิทิตฺตฺวิ¹¹ ภิกขเว ตสฺส ปุริสสฺส โหติ “อิมญฺจาทํ องฺคารกาสุ ปปตฺติสฺสามิ, ตโตนิทานํ
มรณํ วา นิคฺจฺฉามิ มรณมตฺตํ วา ทุกฺขนุ”ติ. เอวเมว ชฺวาทํ ภิกขเว “มโนสณฺณเจตนาหาโร
ทฏฐพโพ”ติ วทามิ. มโนสณฺณเจตนาหาโร ภิกขเว อหาโร ปริณฺญาเต ติสฺโส ตณฺหา ปริณฺญาตา
โหนฺติ. ติสฺสุ ตณฺหาสุ ปริณฺญาตาสุ อริยสวกสฺส นตฺถิ กิณฺฺจ อุตฺตริกรณเณนฺติ วทามิ.

กถณฺจ ภิกขเว วิญฺญาณาหาโร ทฏฐพโพ ? เสยฺยถาปี ภิกขเว โจริ อาคฺจฺจาวี คเหตุวา
รณฺโณ ทสฺเสยฺย¹² “อายนฺเต เทว โจโร อาคฺจฺจาวี, อิมสฺส ยํ อิจฺฉสิ, ตํ ทณฺฑํ ปณฺเณี”ติ. ตเมณํ ราชา
เอวํ วเทยฺย “คจฺฉถ โภ, อิมํ ปุริสํ ปุพฺพณฺุสมฺยํ สตฺติสฺเตน หนฺถา”ติ. ตเมณํ ปุพฺพณฺุสมฺยํ
สตฺติสฺเตน หนฺเญยฺย. อถ ราชา มชฺฌณฺุหิกสมฺยํ เอวํ วเทยฺย “อมฺโภ กถํ โส ปุริโส”ติ. ตเถว เทว ชีวตี
ติ. ตเมณํ ราชา เอวํ วเทยฺย “คจฺฉถ โภ, ตํ ปุริสํ มชฺฌณฺุหิกสมฺยํ สตฺติสฺเตน หนฺถา”ติ. ตเมณํ
มชฺฌณฺุหิกสมฺยํ สตฺติสฺเตน หนฺเญยฺย. อถ ราชา สายณฺุสมฺยํ เอวํ วเทยฺย “อมฺโภ กถํ โส ปุริโส”ติ.
ตเถว เทว ชีวตีติ. ตเมณํ ราชา เอวํ วเทยฺย “คจฺฉถ โภ, ตํ ปุริสํ สายณฺุสมฺยํ สตฺติสฺเตน หนฺถา”ติ.
ตเมณํ สายณฺุสมฺยํ สตฺติสฺเตน หนฺเญยฺย. ตํ ก็ มณฺุณถ ภิกขเว : อปี นุ โข¹³ โส ปุริโส ทิวสํ ตีหิ สตฺต
ิสเตหิ หนฺญมมาโน ตโตนิทานํ ทุกฺข์ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺเวทียเถติ ? เอกิสฺสาปี ภาณฺเต สตฺตียา
หนฺญมมาโน ตโตนิทานํ ทุกฺข์ โทมนสฺสํ ปฏฺฐิสฺเวทียเถ, โภ ปน วาโท ตีหิ สตฺติสฺเตหิ หนฺญมมาโนติ.
เอวเมว ชฺวาทํ ภิกขเว “วิญฺญาณาหาโร ทฏฐพโพ”ติ วทามิ. วิญฺญาณาหาโร ภิกขเว อหาโร

11 ฉ. เอวํ หิ
12 ก. ทสฺเสสํ
13 ฉ. โขสทฺโท น ทิสฺสตี

ปริณฺวตาเต นามรูป ปริณฺวตาตํ โหติ, นามรูปे परिณฺวตาเต อริยสาวกสฺส นตฺถิ กิณฺฉิ
 อุตฺตริกรณีนฺนตฺถิ วทามิ. ตตฺถิ.

๔. อตฺถิราคสฺสุตฺต

[๖๔] สวตฺถิยํ วิหริ... ตตฺร โข ภคฺวา... จตฺตาโรเม ภิกฺขเว อหारा ภูตानํ वा สตฺตานํ
 จิตฺยา สมฺภเวสีนํ वा อญฺคฺคหาย. กตฺเม จตฺตาโร ? กวพฺปีกาโร อหाराโร โอฟาริโก वा สฺขุโม वा,
 ผสฺสํ ทฺตฺตฺโย, มโนสฺสญฺเจตฺนา ตตฺถิยา, วิณฺญานํ จตฺตํ. อิม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร อหारा ภูตानํ
 वा สตฺตานํ จิตฺยา สมฺภเวสีนํ वा อญฺคฺคหาย.

กวพฺปีกาเร เจ ภิกฺขเว อหारे อตฺถิ ราโค อตฺถิ นนฺทิ อตฺถิ ตณฺหา, ปตฺติจฺจิตฺํ ตตฺถ
 วิณฺญานํ วิฐุพฺพํ. ยตฺถ ปตฺติจฺจิตฺํ วิณฺญานํ วิฐุพฺพํ, อตฺถิ ตตฺถ นามรูปสฺส อวฺกนฺตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ
 นามรูปสฺส อวฺกนฺตฺติ, อตฺถิ ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ อตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตี
 ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ อายตฺตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตี ชาตฺตฺชราวมรณํ. ยตฺถ
 อตฺถิ อายตฺตี ชาตฺตฺชราวมรณํ, สฺสํ กํ ตํ ภิกฺขเว สทฺธํ¹⁴ สจฺจปายาสนฺตฺติ วทามิ.

ผสฺสํ เจ ภิกฺขเว อหारे... มโนสฺสญฺเจตฺนาย เจ ภิกฺขเว อหारे... วิณฺญานเณ เจ ภิกฺขเว
 อหारे อตฺถิ ราโค อตฺถิ นนฺทิ อตฺถิ ตณฺหา, ปตฺติจฺจิตฺํ ตตฺถ วิณฺญานํ วิฐุพฺพํ. ยตฺถ ปตฺติจฺจิตฺํ
 วิณฺญานํ วิฐุพฺพํ, อตฺถิ ตตฺถ นามรูปสฺส อวฺกนฺตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ นามรูปสฺส อวฺกนฺตฺติ, อตฺถิ ตตฺถ
 สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ อตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ
 อายตฺตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตี ชาตฺตฺชราวมรณํ. ยตฺถ อตฺถิ อายตฺตี ชาตฺตฺชราวมรณํ,
 สฺสํ กํ ตํ ภิกฺขเว สทฺธํ¹⁵ สจฺจปายาสนฺตฺติ วทามิ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว รัชโก वा จิตฺตการโก वा สติ รัชนาย वा ลาชาय वा หลิทธิยา वा
 นีลียา वा มณฺชิฏฺฏาย वा สุมฺภุเจ¹⁶ वा ผลเก ภิตฺตฺตฺยา वा ทุสฺสปญฺเญ वा อิตฺถิรูปํ वा ปุริสฺรูปํ वा
 อภินิมฺมิเนยฺย สพฺพคฺคปจฺจคฺคํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว กวพฺปีกาเร เจ อหारे อตฺถิ ราโค อตฺถิ นนฺทิ
 อตฺถิ ตณฺหา, ปตฺติจฺจิตฺํ ตตฺถ วิณฺญานํ วิฐุพฺพํ. ยตฺถ ปตฺติจฺจิตฺํ วิณฺญานํ วิฐุพฺพํ, อตฺถิ ตตฺถ
 นามรูปสฺส อวฺกนฺตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ นามรูปสฺส อวฺกนฺตฺติ, อตฺถิ ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ อตฺถิ
 สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ อายตฺตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ,
 อตฺถิ ตตฺถ อายตฺตี ชาตฺตฺชราวมรณํ. ยตฺถ อตฺถิ อายตฺตี ชาตฺตฺชราวมรณํ สฺสํ กํ ตํ ภิกฺขเว สทฺธํ สจฺจปายา
 สนฺตฺติ วทามิ.

ผสฺสํ เจ ภิกฺขเว อหारे... มโนสฺสญฺเจตฺนาย เจ ภิกฺขเว อหारे... วิณฺญานเณ เจ ภิกฺขเว
 อหारे อตฺถิ ราโค อตฺถิ นนฺทิ อตฺถิ ตณฺหา, ปตฺติจฺจิตฺํ ตตฺถ วิณฺญานํ วิฐุพฺพํ. ยตฺถ ปตฺติจฺจิตฺํ
 วิณฺญานํ วิฐุพฺพํ, อตฺถิ ตตฺถ นามรูปสฺส อวฺกนฺตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ นามรูปสฺส อวฺกนฺตฺติ, อตฺถิ ตตฺถ

¹⁴ ก. สทฺธํ; เวมฺปริปี

¹⁵ ก. สทฺธํ; เวมฺปริปี

¹⁶ ฉ. สฺปริมฺภุเจ

สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ อตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, อตฺถิ ตตฺถ อายตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ อตฺถิ อายตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ, อตฺถิ ตตฺถ อายตี ชาตฺติชฺรามรณํ. ยตฺถ อตฺถิ อายตี ชาตฺติชฺรามรณํ, สโสภํ ตํ ภิกฺขเว สหํ สอุปายาสนฺติ วทามิ.

กวฬีกาเร เจ ภิกฺขเว อหาเร นตฺถิ ราโค นตฺถิ นนฺทิ นตฺถิ ตณฺหา, อปฺปติฏฺฐิตํ ตตฺถ วิญฺญาณํ อวิรฺฐุฬฺหํ. ยตฺถ อปฺปติฏฺฐิตํ วิญฺญาณํ อวิรฺฐุฬฺหํ, นตฺถิ ตตฺถ นามรฺูปสฺส อวกฺกนฺติ. ยตฺถ นตฺถิ นามรฺูปสฺส อวกฺกนฺติ, นตฺถิ ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ นตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, นตฺถิ ตตฺถ อายตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ นตฺถิ อายตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ, นตฺถิ ตตฺถ อายตี ชาตฺติชฺรามรณํ. ยตฺถ นตฺถิ อายตี ชาตฺติชฺรามรณํ, อโสภํ ตํ ภิกฺขเว อหํ¹⁷ ออุปายาสนฺติ วทามิ.

ผสฺเส เจ ภิกฺขเว อหาเร... มโนสณฺณเจตนา ย เจ ภิกฺขเว อหาเร... วิญฺญาณ เจ ภิกฺขเว อหาเร นตฺถิ ราโค นตฺถิ นนฺทิ นตฺถิ ตณฺหา, อปฺปติฏฺฐิตํ ตตฺถ วิญฺญาณํ อวิรฺฐุฬฺหํ. ยตฺถ อปฺปติฏฺฐิตํ วิญฺญาณํ อวิรฺฐุฬฺหํ, นตฺถิ ตตฺถ นามรฺูปสฺส อวกฺกนฺติ. ยตฺถ นตฺถิ นามรฺูปสฺส อวกฺกนฺติ, นตฺถิ ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ นตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, นตฺถิ ตตฺถ อายตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ นตฺถิ อายตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ, นตฺถิ ตตฺถ อายตี ชาตฺติชฺรามรณํ. ยตฺถ นตฺถิ อายตี ชาตฺติชฺรามรณํ, อโสภํ ตํ ภิกฺขเว อหํ ออุปายาสนฺติ วทามิ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว กุฎฺฐาคารํ วา กุฎฺฐาคารสาลํ¹⁸ วา อุตฺตราย วา ทกฺขิณาย วา ปาจันนาย วา วาตปานา¹⁹ สุริเย อคฺคจฺจนฺเต วาตปานน รสฺมิ ปวิสิตฺวา กฺวาสุส²⁰ ปติฏฺฐิตาติ. ปจฺจิมายํ ภาณเต ภิตฺติยนฺติ. ปจฺจิมาย²¹ เจ ภิกฺขเว ภิตฺติ นาสฺส กฺวาสุส ปติฏฺฐิตาติ. ปจฺจวิยํ ภาณเตติ. ปจฺวี เจ ภิกฺขเว นาสฺส, กฺวาสุส ปติฏฺฐิตาติ. อาปฺสุมิ ภาณเตติ. อาไป เจ ภิกฺขเว นาสฺส, กฺวาสุส ปติฏฺฐิตาติ. อปฺปติฏฺฐิตา ภาณเตติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว กวฬีกาเร เจ อหาเร นตฺถิ ราโค นตฺถิ นนฺทิ นตฺถิ ตณฺหา ฯเปฯ

ผสฺเส เจ ภิกฺขเว อหาเร... มโนสณฺณเจตนา ย เจ ภิกฺขเว อหาเร... วิญฺญาณ เจ ภิกฺขเว อหาเร นตฺถิ ราโค นตฺถิ นนฺทิ นตฺถิ ตณฺหา, อปฺปติฏฺฐิตํ ตตฺถ วิญฺญาณํ อวิรฺฐุฬฺหํ. ยตฺถ อปฺปติฏฺฐิตํ วิญฺญาณํ อวิรฺฐุฬฺหํ, นตฺถิ ตตฺถ นามรฺูปสฺส อวกฺกนฺติ. ยตฺถ นตฺถิ นามรฺูปสฺส อวกฺกนฺติ นตฺถิ ตตฺถ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ. ยตฺถ นตฺถิ สงฺขารานํ วุฑฺฒิ, นตฺถิ ตตฺถ อายตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ. ยตฺถ นตฺถิ อายตี ปฺนพฺภวาทินิพฺพตฺติ, นตฺถิ ตตฺถ อายตี ชาตฺติชฺรามรณํ. ยตฺถ นตฺถิ อายตี ชาตฺติชฺรามรณํ, อโสภํ ตํ ภิกฺขเว อหํ ออุปายาสนฺติ วทามิ. จตฺตุถํ.

¹⁷ ก. อรชํ; เหวมฺปริปี

¹⁸ ก. กุฎฺฐาคารสาลา

¹⁹ ก. ปาจันวาตปานา

²⁰ ก. กตฺถ

²¹ ฉ. ปจฺจิมาย

๕. นครสุตต

[๖๕] สาวตถึยั วิหริติ... ตตฺร โข ภควา... ปุพฺเพ^{๒๒} เม ภิกฺขเว สมฺโพธา อนภิสมฺพุทฺธสฺส โภติสฺสตฺตสฺเสว สโต เอตทโหสิ “กัจจ^{๒๓} วตายั โลโก อปาณฺโน ชายติ ๑ ชียฺยติ ๑ มียฺยติ ๑ จวติ ๑ อฺปฺปชฺชติ ๑, อถ ๑ ปณฺิมสฺส ทฺกฺขสฺส นิสฺสรณํ นปฺปชานาติ ชรามรณสฺส. กุทาสฺสุ นาม อิมสฺส ทฺกฺขสฺส นิสฺสรณํ ปญฺญาภิสฺสติ ชรามรณสฺสา”ติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นฺุ โข สติ ชรามรณํ โหติ, กิํปจฺจยา ชรามรณนฺุ”ติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาภย อภิสมโย “ชาติยา โข สติ ชรามรณํ โหติ, ชาติปจฺจยา ชรามรณนฺุ”ติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นฺุ โข สติ ชาติ โหติ ๗เปฯ ภโว โหติ... อฺปาทานํ โหติ... ตณฺุหา โหติ... เวทนา โหติ... ผสฺโส โหติ... สฬายตฺนํ โหติ... นามรूपํ โหติ... กิํปจฺจยา นามรूपนฺุ”ติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาภย อภิสมโย “วิญฺญาณเณ โข สติ นามรूपํ โหติ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรूपนฺุ”ติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นฺุ โข สติ วิญฺญาณํ โหติ, กิํปจฺจยา วิญฺญาณนฺุ”ติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาภย อภิสมโย “นามรूपเ โข สติ วิญฺญาณํ โหติ, นามรूपปจฺจยา วิญฺญาณนฺุ”ติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ : ปจฺจทาวตฺตติ โข อิทํ วิญฺญาณํ นามรूपมฺหา น ปรีคจฺจติ. เอตฺตาวตฺตา ชาเยถ วา ชียฺเยถ วา มียฺเยถ วา จเวถ วา อฺปฺปชฺชเถ วา, ยทิทํ นามรूपปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรूपํ, นามรूपปจฺจยา สฬายตฺนํ, สฬายตฺนปจฺจยา ผสฺโส ๗เปฯ เอมตสฺส เกวลสฺส ทฺกฺขทฺกฺขนฺุสฺส สมฺทโย โหติ. “สมฺทโย สมฺทโย”ติ โข เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺุสฺสฺเตสฺส ธมฺเมสฺส จกฺขุ อฺทฺปาติ, ฌาณํ อฺทฺปาติ, ปญฺญา อฺทฺปาติ, วิชฺชา อฺทฺปาติ, อาโลโก อฺทฺปาติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นฺุ โข อสติ ชรามรณํ น โหติ, กิสฺส นิโรธา ชรามรณนิโรโห”ติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาภย อภิสมโย “ชาติยา โข อสติ ชรามรณํ น โหติ, ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรโห”ติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นฺุ โข อสติ ชาติ น โหติ ๗เปฯ ภโว น โหติ... อฺปาทานํ น โหติ... ตณฺุหา น โหติ... เวทนา น โหติ... ผสฺโส น โหติ... สฬายตฺนํ น โหติ... นามรूपํ น โหติ, กิสฺส นิโรธา นามรूपนิโรโห”ติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาภย อภิสมโย “วิญฺญาณเณ โข อสติ นามรूपํ น โหติ, วิญฺญาณนิโรธา นามรूपนิโรโห”ติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ “กิมฺหิ นฺุ โข อสติ วิญฺญาณํ น โหติ, กิสฺส นิโรธา วิญฺญาณนิโรโห”ติ. ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว โยนิโสมนสิการา อหุ ปญฺญาภย อภิสมโย “นามรूपเ โข อสติ วิญฺญาณํ น โหติ, นามรूपนิโรธา วิญฺญาณนิโรโห”ติ.

ตสฺส มยฺหํ ภิกฺขเว เอตทโหสิ : อธิคโต โข มฺยายํ มคฺโค โฟธาย, ยทิทํ นามรूपนิโรธา วิญฺญาณ นิโรโห, วิญฺญาณนิโรธา นามรूपนิโรโห, นามรूपนิโรธา สฬายตฺนนิโรโห, สฬายตฺน

^{๒๒} ฉ. ปุพฺเพ

^{๒๓} ฉ. กัจจ

นิโรธ ฆสฺสนิโรโธ ฯเปฯ เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ. “นิโรโธ นิโรโธ”ติ โข เม ภิกฺขเว ปุพฺเพ อนนฺตฺสฺส เตสฺสุ ฆมฺเมสฺสุ จกฺขุํ อุตฺปาติ, ฅาณํ อุตฺปาติ, ปญฺญา อุตฺปาติ, วิชฺชา อุตฺปาติ, อาโลโก อุตฺปาติ.

เสยฺยถาปี ภิกฺขเว ปุริโส อรญฺเณ ปวเน จรมาโน ปสฺเสยฺย ปุราณมคฺคํ ปุราณญฺชสฺสํ ปุพฺพเกหิ มนฺตฺสฺสเหหิ อนุยาดํ, โส ตมนฺตฺสฺสจฺฉิ, ตมนฺตฺสฺสจฺฉนฺโต ปสฺเสยฺย ปุราณํ นครํ ปุราณํ ราชธานี ปุพฺพเกหิ มนฺตฺสฺสเหหิ อชฺฐมาวตฺตํ²⁴ อารามสมฺปนฺนํ วนสมฺปนฺนํ โปกฺขรณีสมฺปนฺนํ อุตฺทาปนฺนํ²⁵ รมณียํ. อถ โข โส ภิกฺขเว ปุริโส รญฺเณ วา ราชสมฺหามตฺตสฺส วา อาโรเจยฺย “ยคฺเช ภนฺเต ชาเนยฺยาสี ‘อหํ อุตฺทสฺสํ อรญฺเณ ปวเน จรมาโน ปุราณมคฺคํ ปุราณญฺชสฺสํ ปุพฺพเกหิ มนฺตฺสฺสเหหิ อนุยาดํ, โส²⁶ ตมนฺตฺสฺสจฺฉิ. ตมนฺตฺสฺสจฺฉนฺโต อุตฺทสฺสํ ปุราณํ นครํ ปุราณํ ราชธานี ปุพฺพเกหิ มนฺตฺสฺสเหหิ อชฺฐมาวตฺตํ อารามสมฺปนฺนํ วนสมฺปนฺนํ โปกฺขรณีสมฺปนฺนํ อุตฺทาปนฺนํ รมณียํ, ตํ ภนฺเต นครํ มาเปหี”ติ. อถ โข โส ภิกฺขเว ราชา วา ราชสมฺหามตฺตสฺส วา ตํ นครํ มาเปยฺย, ตทสฺส นครํ อปเรน สมเยน อิทฺถํ เจว ฆตํ จ พาทุชฺฌณฺ์²⁷ อากิณฺณมฺนฺตฺสฺสํ วุฑฺฒิเวปฺปุลลปฺปตฺตํ. เอวเมว ชฺวหาภิ ภิกฺขเว อุตฺทสฺสํ ปุราณมคฺคํ ปุราณญฺชสฺสํ ปุพฺพเกหิ สมฺมาสมฺพุทฺเธหิ อนุยาดํ.

กตโม จ โส ภิกฺขเว ปุราณมคฺคโค ปุราณญฺชโส ปุพฺพเกหิ สมฺมาสมฺพุทฺเธหิ อนุยาดโต ? อยเมว อริโย อฏฺฐจฺงฺคิโก มคฺโค. เสยฺยถิทํ ? สมฺมาทิฏฺฐิ ฯเปฯ สมฺมาสมาธิ. อยํ โข โส ภิกฺขเว ปุราณมคฺคโค ปุราณญฺชโส ปุพฺพเกหิ สมฺมาสมฺพุทฺเธหิ อนุยาดโต. โส ตมนฺตฺสฺสจฺฉิ, ตมนฺตฺสฺสจฺฉนฺโต ชรามรณํ อพฺภณฺณวาสี, ชรามรณสมฺมทฺยํ อพฺภณฺณวาสี, ชรามรณนิโรธํ อพฺภณฺณวาสี, ชรามรณนิโรธคามินี ปฏิปทํ อพฺภณฺณวาสี. ตมนฺตฺสฺสจฺฉิ, ตมนฺตฺสฺสจฺฉนฺโต ชาตี อพฺภณฺณวาสี ฯเปฯ ภวํ อพฺภณฺณวาสี...อุปาทานํ อพฺภณฺณวาสี... ตณฺหํ อพฺภณฺณวาสี...เวทนํ อพฺภณฺณวาสี... ฆสฺสํ อพฺภณฺณวาสี... สพัายตนํ อพฺภณฺณวาสี... นามรูปํ อพฺภณฺณวาสี... วิญฺญานํ อพฺภณฺณวาสี. ตมนฺตฺสฺสจฺฉิ, ตมนฺตฺสฺสจฺฉนฺโต สงฺขารे อพฺภณฺณวาสี, สงฺขารสมฺมทฺยํ อพฺภณฺณวาสี, สงฺขารนิโรธํ อพฺภณฺณวาสี, สงฺขารนิโรธคามินี ปฏิปทํ อพฺภณฺณวาสี. ตทภิณฺณา อัจฺฉิ ภิกฺขุณํ ภิกฺขุณีนํ อุปาสกานํ อุปาสิกานํ, ตยิทํ ภิกฺขเว พุรฺหมจฺริยํ อิทฺถํ เจว ฆตํ จ วิตฺถาริกํ พาทุชฺฌณฺ์ ปุณฺณตํ ยาว เทวมนฺตฺสฺสเหหิ สฺสฺสฺสกาสิตฺตฺตฺติ. ปญฺจมํ.

๖. สมมตฺสฺสตุต

[๖๖] เอวเม สุตํ : เอกํ สมยํ ภควา กุรุสฺสุ วิหริติ กมฺมาสมฺมมํ นาม กุณฺนํ นิคโม. ตตฺร โข ภควา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ “ภิกฺขโว”ติ. “ภานฺเต”ติ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสฺสสฺสํ. ภควา เอตทโวจ

24 ฉ. อชฺฐมาวตฺตํ

25 ฉ. อุตฺทาปนฺนํ

26 ฉ. โสติ อยํ ปาโจ น ทิสฺสตี

27 ก. พาทุชฺฌณฺ์

“สมมุสสธ โน ตุเมเห ภิกขเว อนุตโร สมมุสนฺ”ติ.²⁸ เหว วุตเต อัญญตโร ภิกขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อหํ โข ภนฺเต สมมุสสมา นุตโร สมมุสนฺ”ติ. ยถากถํ ปน ตฺวํ ภิกขุ สมมุสสิ อนุตโร สมมุสนฺติ. อถ โข โส ภิกขุ พุยาภาสิ. ยถา โส ภิกขุ พุยาภาสิ, น โส ภิกขุ ภควโต จิตฺตํ อาราเธสิ.

เอหว วุตเต อายสุมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “เอตสฺส ภควา กาโล, เอตสฺส สุกตกาโล, ยํ ภควา อนุตโร สมมุสํ ภาเสยฺย, ภควโต สุตฺวา ภิกขุ ธาเรสุสนฺตี”ติ. เตนทานนฺท สุณฺณ, สาธุกํ มนสิกรฺโถ, ภาสิสุสํมาตี. “เอหว ภนฺเต”ติ โข เต ภิกขุ ภควโต ปจฺจสุเสสฺสุ. ภควา เอตทโวจ :

อิธ ภิกขเว ภิกขุ สมมุสสมาโน สมมุสสิ อนุตโร สมมุสํ “ยํ โข อิหํ อนเภาวิธํ นานปฺปการกํ ทุกฺขํ โลกเ อฺปฺปชฺชติ ชรามรณํ, อิหํ นฺ โข ทุกฺขํ กีนฺทานํ กีสฺมฺหํ กีสชาติกํ กีสปภวํ, กิสฺมี สติ ชรามรณํ โหติ, กิสฺมี อสติ ชรามรณํ น โหตี”ติ ? โส สมมุสสมาโน เหว ชานาติ “ยํ โข อิหํ อนเภาวิธํ นานปฺปการกํ ทุกฺขํ โลกเ อฺปฺปชฺชติ ชรามรณํ, อิหํ โข ทุกฺขํ อฺปฺปนิทานํ อฺปฺปิสฺมฺหํ อฺปฺปิสชาติกํ อฺปฺปิปฺภวํ, อฺปฺปิสฺมี สติ ชรามรณํ โหติ, อฺปฺปิสฺมี อสติ ชรามรณํ น โหตี”ติ. โส ชรามรณญฺจ ปชานาติ, ชรามรณสมฺหยญฺจ ปชานาติ, ชรามรณนิโรธญฺจ ปชานาติ, ยา จ ชรามรณนิโรธสารูปฺปคามีนี ปฏฺฐิพา, ตญฺจ ปชานาติ. ตถาปฏฺฐิปนฺโน จ โหติ อนฺนฺมจจโร. อยํ วุจฺจติ ภิกขเว ภิกขุ สพฺพโส สมฺมา ทุกฺขกฺขยาย ปฏฺฐิปนฺโน ชรามรณนิโรธาย.

ธถาปโร สมมุสสมาโน สมมุสสิ อนุตโร สมมุสํ “อฺปฺปติ ปนายํ กีนฺทานํ กีสฺมฺหํ กีสชาติโก กีสปภโว, กิสฺมี สติ อฺปฺปติ โหติ, กิสฺมี อสติ อฺปฺปติ น โหตี”ติ ? โส สมมุสสมาโน เหว ชานาติ “อฺปฺปติ ตณฺหานินฺทานํ ตณฺหาสมฺหยํ ตณฺหาชาติโก ตณฺหาปภโว, ตณฺหอย สติ อฺปฺปติ โหติ, ตณฺหอย อสติ อฺปฺปติ น โหตี”ติ. โส อฺปฺปติญฺจ ปชานาติ, อฺปฺปติสมฺหยญฺจ ปชานาติ, อฺปฺปตินิโรธญฺจ ปชานาติ, ยา จ อฺปฺปตินิโรธสารูปฺปคามีนี ปฏฺฐิพา, ตญฺจ ปชานาติ. ตถา ปฏฺฐิปนฺโน จ โหติ อนฺนฺมจจโร. อยํ วุจฺจติ ภิกขเว ภิกขุ สพฺพโส สมฺมา ทุกฺขกฺขยาย ปฏฺฐิปนฺโน อฺปฺปตินิโรธาย.

ธถาปโร สมมุสสมาโน สมมุสสิ อนุตโร สมมุสํ “ตณฺหา ปนายํ กตฺถ อฺปฺปชฺชมาณา อฺปฺปชฺชติ, กตฺถ นิสฺมาณา นิสฺตี”ติ ? โส สมมุสสมาโน เหว ชานาติ : ยํ โข โลกเ ปียรูปฺ สาทรูปฺ เอตฺถเสสา ตณฺหา อฺปฺปชฺชมาณา อฺปฺปชฺชติ, เอตฺถ นิสฺมาณา นิสฺตี. กิณฺจ โลกเ ปียรูปฺ สาทรูปฺ ? จกฺขุ โลกเ ปียรูปฺ สาทรูปฺ ฯเปฯ โสโต โลกเ ปียรูปฺ สาทรูปฺ... ฆานํ โลกเ ปียรูปฺ สาทรูปฺ... ชิวฺหา โลกเ ปียรูปฺ สาทรูปฺ... กาโย โลกเ ปียรูปฺ สาทรูปฺ... มโน โลกเ ปียรูปฺ สาทรูปฺ; เอตฺถเสสา ตณฺหา อฺปฺปชฺชมาณา อฺปฺปชฺชติ, เอตฺถ นิสฺมาณา นิสฺตี.

เย หิ เกจฺจ ภิกขเว อตฺตมทฺธานํ สมณฺหา วา พุราหุณฺหา วา ยํ โลกเ ปียรูปฺ สาทรูปฺ, ตํ นิจฺจโต อทฺทกฺขุ สฺขโต อทฺทกฺขุ อตฺตโต อทฺทกฺขุ อโรคฺยโต อทฺทกฺขุ เขมโต อทฺทกฺขุ, เต ตณฺหํ วทฺธเมสฺสุ. เย ตณฺหํ วทฺธเมสฺสุ, เต อฺปฺปตี วทฺธเมสฺสุ. เย อฺปฺปตี วทฺธเมสฺสุ, เต ทุกฺขํ วทฺธเมสฺสุ. เย ทุกฺขํ วทฺธเมสฺสุ, เต น ปริมุจฺจิสฺสุ ชาติยา ชราย มรเณน โสเกหิ ปริเทเวหิ ทุกฺเขหิ โทมนสฺเสหิ อฺปายาเสหิ, น ปริมุจฺจิสฺสุ ทุกฺขสฺมาตี วทามิ.

²⁸ ส. อนุตฺรา สมมุสนฺนฺติ

เยปี หิ เกจึ ภิกขเว อนาคตมทุธานัง สมณวา วา พุราหุมนวา วา ยัม โลกเ ปียรูปุ สาทรูปุ, ตัม นิจจโต ทกขิสฺสนฺติ²⁹ สุขโต ทกขิสฺสนฺติ อตฺตโต ทกขิสฺสนฺติ อาโรคฺย โต ทกขิสฺสนฺติ เขมโต ทกขิสฺสนฺติ, เต ตณฺหํ วทฺฒฺสนฺติ.³⁰ เย ตณฺหํ วทฺฒฺสนฺติ, เต อฺปฺธี วทฺฒฺสนฺติ. เย อฺปฺธี วทฺฒฺสนฺติ, เต ทกฺขํ วทฺฒฺสนฺติ. เย ทกฺขํ วทฺฒฺสนฺติ, เต น ปริมุจฺจิสฺสนฺติ ชาติยา ชราย มรณฺน โสเกหิ ปฺริเทเวหิ ทกฺเขหิ โทมนฺสฺเสหิ อฺปายาเสหิ, น ปริมุจฺจิสฺสนฺติ ทกฺขสฺมาติ วทามิ.

เยปี หิ เกจึ ภิกขเว เอตฺรหิ สมณวา วา พุราหุมนวา วา ยัม โลกเ ปียรูปุ สาทรูปุ, ตัม นิจจโต ปฺสนฺติ สุขโต ปฺสนฺติ อตฺตโต ปฺสนฺติ อาโรคฺยโต ปฺสนฺติ เขมโต ปฺสนฺติ, เต ตณฺหํ วทฺฒฺสนฺติ. เย ตณฺหํ วทฺฒฺสนฺติ, เต อฺปฺธี วทฺฒฺสนฺติ. เย อฺปฺธี วทฺฒฺสนฺติ, เต ทกฺขํ วทฺฒฺสนฺติ. เย ทกฺขํ วทฺฒฺสนฺติ, เต น ปริมุจฺจฺนฺติ ชาติยา ชราย มรณฺน โสเกหิ ปฺริเทเวหิ ทกฺเขหิ โทมนฺสฺเสหิ อฺปายาเสหิ, น ปริมุจฺจฺนฺติ ทกฺขสฺมาติ วทามิ.

เสยฺยถาปี ภิกขเว อปาณียกัโส วณฺณสมฺปนฺโน คนฺธสมฺปนฺโน รสสมฺปนฺโน, โส จ ไซ วิเสน สัมมฺโง, อถ ปฺริโส อาคจฺเจยฺย มฺมุมาภิตฺตโต มฺมุมปเวโต กิลฺนฺโต ตฺลิตฺโต ปิปาสิโต, ตเมณฺ อเวิ วเทยฺยํ “อຍံ เต อม္ဂโ ปฺริสฺ อปาณียกัโส วณฺณสมฺปนฺโน คนฺธสมฺปนฺโน รสสมฺปนฺโน, โส จ ไซ วิเสน สัมมฺโง สจ อากฺขฺยฺสิ ปิว, ปิวโต หิ ไซ ตัม ฉาทေสฺสฺติ วณฺณนฺปี คนฺธนฺปี รเสนฺปี, ปิวิตฺวา จ ปน ตโตนิทานํ มรณฺํ วา นิคฺจฺจฺนฺติ มรณฺมตฺตํ วา ทกฺขฺน”ติ. โส ตัม อปาณียกั สหฺสา อปฺปฏิสงฺขา ปิเวยฺย นปฺปฏินฺนฺสฺชฺชฺเยย. โส ตโตนิทานํ มรณฺํ วา นิคฺจฺเจยฺย มรณฺมตฺตํ วา ทกฺขํ. เอวเมว ไซ ภิกขเว เย หิ เกจึ อตีตมทุธานัง สมณวา วา พุราหุมนวา วา ยัม โลกเ ปียรูปุ ๗เปฯ อนาคตมทุธานัง ๗เปฯ เอตฺรหิ สมณวา วา พุราหุมนวา วา ยัม โลกเ ปียรูปุ สาทรูปุ, ตัม นิจจโต ปฺสนฺติ สุขโต ปฺสนฺติ อตฺตโต ปฺสนฺติ อาโรคฺยโต ปฺสนฺติ เขมโต ปฺสนฺติ, เต ตณฺหํ วทฺฒฺสนฺติ. เย ตณฺหํ วทฺฒฺสนฺติ, เต อฺปฺธี วทฺฒฺสนฺติ. เย อฺปฺธี วทฺฒฺสนฺติ, เต ทกฺขํ วทฺฒฺสนฺติ. เย ทกฺขํ วทฺฒฺสนฺติ, เต น ปริมุจฺจฺนฺติ ชาติยา ชราย มรณฺน โสเกหิ ปฺริเทเวหิ ทกฺเขหิ โทมนฺสฺเสหิ อฺปายาเสหิ, น ปริมุจฺจฺนฺติ ทกฺขสฺมาติ วทามิ.

เย จ ไซ เกจึ ภิกขเว อตีตมทุธานัง สมณวา วา พุราหุมนวา วา ยัม โลกเ ปียรูปุ สาทรูปุ, ตัม อนิจฺจโต อทฺทกฺขํ ทกฺขโต อทฺทกฺขํ อนตฺตโต อทฺทกฺขํ โรคโต อทฺทกฺขํ ภายโต อทฺทกฺขํ, เต ตณฺหํ ปชฺหีสฺ. เย ตณฺหํ ปชฺหีสฺ, เต อฺปฺธี ปชฺหีสฺ. เย อฺปฺธี ปชฺหีสฺ, เต ทกฺขํ ปชฺหีสฺ. เย ทกฺขํ ปชฺหีสฺ, เต ปริมุจฺจีสฺ ชาติยา ชราย มรณฺน โสเกหิ ปฺริเทเวหิ ทกฺเขหิ โทมนฺสฺเสหิ อฺปายาเสหิ, ปริมุจฺจีสฺ ทกฺขสฺมาติ วทามิ.

เยปี หิ เกจึ ภิกขเว อนาคตมทุธานัง สมณวา วา พุราหุมนวา วา ยัม โลกเ ปียรูปุ สาทรูปุ, ตัม อนิจฺจโต ทกฺขิสฺสนฺติ ทกฺขโต ทกฺขิสฺสนฺติ อนตฺตโต ทกฺขิสฺสนฺติ โรคโต ทกฺขิสฺสนฺติ ภายโต ทกฺขิสฺสนฺติ, เต ตณฺหํ ปชฺหิสฺสนฺติ. เย ตณฺหํ ปชฺหิสฺสนฺติ ๗เปฯ ปริมุจฺจฺนฺติ ทกฺขสฺมาติ วทามิ.

29 สี่. ทกฺขินฺติ

30 ฉ. วทฺฒฺสนฺติ

เยปี หิ เกจิกิ ภิกขเว เอตระหิ สมณวา วา พุราหุมนวา วา ยัม โลกเ ปียรูปุ สาทรูปุ, ตัม อนิจฺจโต
ปฺสฺสนฺตฺติ ทฺกฺขโต ปฺสฺสนฺตฺติ อนตฺตโต ปฺสฺสนฺตฺติ โรคฺโต ปฺสฺสนฺตฺติ ภายโต ปฺสฺสนฺตฺติ, เต ตณฺหํ ปชฺชนฺติ. เย
ตณฺหํ ปชฺชนฺติ, เต อูปฺธิ ปชฺชนฺติ. เย อูปฺธิ ปชฺชนฺติ, เต ทฺกฺขํ ปชฺชนฺติ. เย ทฺกฺขํ ปชฺชนฺติ, เต
ปริมุจฺจนฺตฺติ ชาตฺติยา ชราย มรณฺน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทฺกฺเขหิ โทมนฺสฺเสหิ อฺปายาเสหิ, ปริมุจฺจนฺตฺติ
ทฺกฺขสฺมาตฺติ วทามิ.

เสยฺยถาปี ภิกขเว อปาเนยฺกํโส วณฺณสมฺปนฺโน คนฺธสมฺปนฺโน รสสมฺปนฺโน, โส จ ไซ
วิเสน สํสฺสฺสฺสฺ. อถ ปฺริโส อากฺขฺเจยฺย สมฺมาภิตฺตฺโต สมฺมปเวโต กิลนฺโต ตลฺลิตฺโต ปีปาสิตฺโต, ตเมณํ
เอวํ วทฺเยยฺมฺ “อຍံ เต อมฺโภ ปฺริส อปาเนยฺกํโส วณฺณสมฺปนฺโน คนฺธสมฺปนฺโน รสสมฺปนฺโน, โส จ ไซ
วิเสน สํสฺสฺสฺสฺ. สจ อากฺขฺสสิ ปีว, ปีวโต หิ ไซ ตัม ฉาทေສສຕိ วณฺณເນປີ คนฺธເນປີ รสເນປີ, ปีวิตฺวา จ
ปน ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคฺจฺจສຕိ มรณฺมตฺตํ วา ทฺกฺขນฺ”ติ. อถ ไซ ภิกขเว ตสฺส ปฺริสສສ อေวมສສ
“ສກฺกา ไซ เม อຍံ ສຸຣາປີປາສີຕາ ปານີເນນ ວາ ວິເນຕຸ່ ທຶມິມນຸທເກນ ວາ ວິເນຕຸ່ ມາຸຸຈໂລຄິກາຍ³¹ ວາ
ວິເນຕຸ່ ໂລຄໂສວິຣເກນ³² ວາ ວິເນຕຸ່, ນ ເຕວວາຫຸນຕຸ່ ປີເວຍຍິ, ຍິ ມມ ອສສ ທີໝຣຕຸຕຸ່ ³³ອິຕາຍ ສຸຂາຍາ”ติ.
โส ตัม อปาเนยฺกํສํ ปฺริສງฺขာ น ปีເວຍຍ ปฺริສສສສເຫฺຍຍ. โส ตโตนิทานํ น มรณํ วา นิคฺจฺจฺຍ มรณ
มตฺตํ วา ทฺกฺขํ. อေวเมวไซ ภิกขเว เย หิ เกจิกิ อตฺตมฺທဏှာနံ สมณวา วา พุราหุมนวา วา ยัม โลกเ ปียรูปุ
สาทรูปุ, ตัม อนิจฺจโต อທုທုဂ္ဂຸ ທຸກຸຂຕ໌ ອທုທຸກຸ ອນຕຕ໌ ອທຸທຸກຸ ຮ໌ໂຕ ອທຸທຸກຸ ກຸຍຕ໌ ອທຸທຸກຸ, ເຕ
ຕນຸ່ ປຸຂຸຸສຸ, ເຍ ຕນຸ່ ປຸຂຸຸສຸ, ເຕ ອຸປຸຸ ປຸຂຸຸສຸ. ເຍ ອຸປຸຸ ປຸຂຸຸສຸ, ເຕ ທຸກຸ່ ປຸຂຸຸສຸ. ເຍ ທຸກຸ່ ປຸຂຸຸສຸ,
ເຕ ປຸຸມຸຈຸຈຸ ສາຕີຍາ ສຸຣາຍ ມຸຸຸນ ໂສເກຸ ປຸຸເວເຸ ທຸກຸເຸ ທຸມນສຸເສຸ ອຸປາຍາເສຸ, ປຸຸມຸຈຸຈຸ
ທຸກຸສຸມາຕີ ວຸທາມີ.

เยปี หิ เกจิกิ ภิกขเว อนาคตมฺທဏှာနံ ະເປຍ ເອຕຸຸ ສມณວາ ວາ ພຸຸຸຸຸຸຸ ວາ ຍໍ ໂລກ
ປຸຸຸຸຸຸ ສາຕຸຸຸຸ, ຕໍ ອນຸຸຸຸ ປຸຸຸຸຸຸ ທຸກຸຂຕ໌ ປຸຸຸຸຸຸ ອນຕຕ໌ ປຸຸຸຸຸຸ ຮ໌ໂຕ ປຸຸຸຸຸຸ ກຸຍຕ໌ ປຸຸຸຸຸຸ, ເຕ
ຕນຸ່ ປຸຂຸຸສຸ, ເຍ ຕນຸ່ ປຸຂຸຸສຸ, ເຕ ອຸປຸຸ ປຸຂຸຸສຸ. ເຍ ອຸປຸຸ ປຸຂຸຸສຸ, ເຕ ທຸກຸ່ ປຸຂຸຸສຸ,
ເຕ ປຸຸມຸຈຸຈຸ ສາຕີຍາ ສຸຣາຍ ມຸຸຸນ ໂສເກຸ ປຸຸເວເຸ ທຸກຸເຸ ທຸມນສຸເສຸ ອຸປາຍາເສຸ, ປຸຸມຸຈຸຈຸ
ທຸກຸສຸມາຕີ ວຸທາມີຕີ. ຈຸຸຈຸ.

๗. นพกาลปัสสูต

[๖๗] เอกั สมยํ อายสฺมา จ สารีปฺตฺโต อายสฺมา จ มหาโกฏฺจิตฺโต³⁴ พาราณสียํ วิหรนฺติ
อิสิปตฺเน มิคทาเย. อถ ไซ อายสฺมา มหาโกฏฺจิตฺโต สายนุหสมยํ ปฺริสສສລານา ວຸຸຸຸຸ ເຍນາຍສຸມາ
ສາຸຸຸຸ ເຕນຸ່ ປສຸກມີ, ອຸປສຸກມິຕຸວາ ອາຍສຸມຕາ ສາຸຸຸຸ ສທຸຸ ສມໄມທິ, ສມໄມທນີຍິ ກຕໍ
ສາຸຸຸຸ ວິຕິສາເຸຕຸວາ ເອກມນຸຕໍ ນິສິທິ; ເອກມນຸຕໍ ນິສິນຸໂນ ໂສ ອາຍສຸມາ ມາຫາໂກຸຸຸ ອາຍສຸມນຸຕໍ

31 ก. มกุฏโลณิกาย

32 ก. โลงนโสจิริเกน

33 ก. อหิตาย ทุกุขายาติ

34 ฉ. มหาโกฏฺจิกิ

สารีปุตต์ เอตทโวจ “กั นุ โข อากุโส สารีปุตฺต สยํกตํ ชรามรณํ, ปรักตํ ชรามรณํ, สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ ชรามรณํ, อุกาหุ อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ ชรามรณนฺติ”ติ ? น โข อากุโส โภจฺจิต สยํกตํ ชรามรณํ, น ปรักตํ ชรามรณํ, น สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ ชรามรณํ, นาปิ อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ ชรามรณํ, อปิจฺจ ชาตีปจฺจยา ชรามรณนฺติ.

กั นุ โข อากุโส สารีปุตฺต สยํกตา ชาตี, ปรักตา ชาตี ? สยํกตา จ ปรักตา จ ชาตี, อุกาหุ อสยํการา อปรํการา อธิจฺจสมุปฺปนฺนา ชาตีติ ? น โข อากุโส โภจฺจิต สยํกตา ชาตี, น ปรักตา ชาตี, น สยํกตา จ ปรักตา จ ชาตี, นาปิ อสยํการา อปรํการา อธิจฺจสมุปฺปนฺนา ชาตี, อปิจฺจ ภวปจฺจยา ชาตีติ.

กั นุ โข อากุโส สารีปุตฺต สยํกโต ภโว ๗เปยฺย สยํกตํ อุกาทานํ... สยํกตา ตณฺหา... สยํกตา เวทนา... สยํกโต ผสฺสุโส... สยํกตํ สฬายตนํ... สยํกตํ นามรูปํ, ปรักตํ นามรูปํ, สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ นามรูปํ, อุกาหุ อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ นามรูปนฺติ ? น โข อากุโส โภจฺจิต สยํกตํ นามรูปํ, น ปรักตํ นามรูปํ, น สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ นามรูปํ, นาปิ อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจ สมุปฺปนฺนํ นามรูปํ, อปิจฺจ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปนฺติ.

กั นุ โข อากุโส สารีปุตฺต สยํกตํ วิญฺญาณํ, ปรักตํ วิญฺญาณํ, สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ วิญฺญาณํ, อุกาหุ อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ วิญฺญาณนฺติ ? น โข อากุโส โภจฺจิต สยํกตํ วิญฺญาณํ, น ปรักตํ วิญฺญาณํ, น สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ วิญฺญาณํ, นาปิ อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจ สมุปฺปนฺนํ วิญฺญาณํ, อปิจฺจ นามรูปปจฺจยา วิญฺญาณนฺติ.

อิทาเนว โข มยํ อายสฺสมโต สารีปุตฺตสฺส ภาสิตํ เอวํ อาชานาม. น โข อากุโส โภจฺจิต สยํกตํ นามรูปํ, น ปรักตํ นามรูปํ, น สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ นามรูปํ, นาปิ อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจ สมุปฺปนฺนํ นามรูปํ, อปิจฺจ วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปนฺติ.

อิทาเนว จ ปน มยํ อายสฺสมโต สารีปุตฺตสฺส ภาสิตํ เอวํ อาชานาม. น โข อากุโส โภจฺจิต สยํกตํ วิญฺญาณํ, น ปรักตํ วิญฺญาณํ, น สยํกตญฺจ ปรักตญฺจ วิญฺญาณํ นาปิ อสยํการิ อปรํการิ อธิจฺจสมุปฺปนฺนํ วิญฺญาณํ, อปิจฺจ นามรูปปจฺจยา วิญฺญาณนฺติ.

ยถากถํ ปนาวุโส สารีปุตฺต อิมสฺส ภาสิตสฺส อตฺถโต ทฎฺฐพฺโพติ. เตนหาวุโส อุกปมนฺเต กฤษฺสสามิ, อุกปมายปิเรกจฺเจ วิญฺญู ปุริสา ภาสิตสฺส อตฺถํ อาชานนฺติ. เสยฺยถาปิ อากุโส เทว นพฺกลาปิโย อญฺญวมญฺญมํ นิสฺสา ย ติฎฺฐเสยฺยํ. เอวเมว โข อากุโส นามรูปปจฺจยา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตนํ, สฬายตนปจฺจยา ผสฺสุโส ๗เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺตสฺส สมฺมทโย โหติ. ตาสญฺเจ อากุโส นพฺกลาปীনํ เอกํ อากกฺขเมยฺย³⁵ เอกา ปปเตยฺย, อปรญฺเจ อปกกฺขเมยฺย อปรวา ปปเตยฺย. เอวเมว โข อากุโส นามรูปนิโรธา วิญฺญาณ นิโรโธ, วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ. นามรูปนิโรธา สฬายตนนิโรโธ, สฬายตนนิโรธา ผสฺสนิโรโธ ๗เปยฺย เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺตสฺส นิโรโธ โหตีติ.

อจฺฉริยํ อากุโส สารีปุตฺต, อพฺภุตํ อากุโส สารีปุตฺต, ยาว สฺภาสิตญฺจิทํ อายสฺสมตา สารีปุตฺเตน. อิทธวฺจ ปน มยํ อายสฺสมโต สารีปุตฺตสฺส สฺภาสิตํ อิมานิ อตฺถตีสา ย วตฺถุหิ อนุโมทาม :

35 อ. อากกฺขเมยฺย

ชราภรณ์สุส เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย ฌมฺมํ เทเสติ, “ฌมฺมกถิโก ภิกขุ”ติ อลํ วจนาย. ชราภรณ์สุส เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ, “ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปนฺโน ภิกขุ”ติ อลํ วจนาย. ชราภรณ์สุส เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทา วิราคานิโรธา อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ, “ทิวฺจฌมฺมนิพฺพานปฺตฺโต ภิกขุ”ติ อลํ วจนาย. ชาตียา เจ ๕เปฯ ภวสุส เจ... อุปาทานสุส เจ... ตณฺหยา เจ... เวทนาย เจ... ผสฺสสุส เจ... สฬายตฺนสุส เจ... นามรูปสุส เจ... วิญฺญวณฺสุส เจ... สงฺขารานญฺเจ... อวิชฺชาย เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย ฌมฺมํ เทเสติ, “ฌมฺมกถิโก ภิกขุ”ติ อลํ วจนาย, วิชฺชาย เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทาย วิราคาย นิโรธาย ปฏิปนฺโน โหติ, “ฌมฺมานุฌมฺมปฺปฏิปนฺโน ภิกขุ”ติ อลํ วจนาย. อวิชฺชาย เจ อาวุโส ภิกขุ นิพพิทา วิราคานิโรธา อนุปาทา วิมุตฺโต โหติ, “ทิวฺจฌมฺมนิพฺพานปฺตฺโต ภิกขุ”ติ อลํ วจนายาติ. สตฺตมํ.

๘. โภสมพิสฺสุตต

[๖๘] เอกํ สมยํ อายสฺมา ๑ มุสิโล^{๓๖} อายสฺมา ๑ ปวิฏฺโง^{๓๗} อายสฺมา ๑ นารโท อายสฺมา ๑ อานนฺโท โภสมพิยํ วิหรนฺติ โฆสิตารามเ. อถ โข อายสฺมา ปวิฏฺโง อายสฺมนฺตํ มุสิลํ เอตทโวจ “อญฺญตฺเรว อาวุโส มุสิล สทฺธาย อญฺญตฺร รุจียา อญฺญตฺร อนุสฺสวา อญฺญตฺร อาการ ปริวิตกฺกา อญฺญตฺร ทิวฺจฌมฺมนิพฺพานกฺขนฺตียา อตฺถายสฺมโต มุสิลสุส ปจฺจตฺตเมว ฌานํ “ชาติปจฺจยา ชราภรณ์นุ”ติ. อญฺญตฺเรว อาวุโส ปวิฏฺจ สทฺธาย อญฺญตฺร รุจียา อญฺญตฺร อนุสฺสวา อญฺญตฺร อาการปริวิตกฺกา อญฺญตฺร ทิวฺจฌมฺมนิพฺพานกฺขนฺตียา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ “ชาติปจฺจยา ชราภรณ์นุ”ติ.

อญฺญตฺเรว อาวุโส มุสิล สทฺธาย อญฺญตฺร รุจียา อญฺญตฺร อนุสฺสวา อญฺญตฺร อาการ ปริวิตกฺกา อญฺญตฺร ทิวฺจฌมฺมนิพฺพานกฺขนฺตียา อตฺถายสฺมโต มุสิลสุส ปจฺจตฺตเมว ฌานํ “ภวปจฺจยา ชาติ”ติ ๕เปฯ “อุปาทานปจฺจยา ภโว”ติ... “ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานนุ”ติ... “เวทนายปจฺจยา ตณฺหา”ติ... “ผสฺสปจฺจยา เวทนาย”ติ... “สฬายตฺนปจฺจยา ผสฺโส”ติ... “นามรูปปจฺจยา สฬายตฺนนุ”ติ... “วิญฺญวณฺปจฺจยา นามรูปนุ”ติ... “สงฺขารปจฺจยา วิญฺญวณฺนุ”ติ... “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขาร”ติ. อญฺญตฺเรว อาวุโส ปวิฏฺจ สทฺธาย อญฺญตฺร รุจียา อญฺญตฺร อนุสฺสวา อญฺญตฺร อาการปริวิตกฺกา อญฺญตฺร ทิวฺจฌมฺมนิพฺพานกฺขนฺตียา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ “อวิชฺชา ปจฺจยา สงฺขาร”ติ.

อญฺญตฺเรว ๑ อาวุโส มุสิล สทฺธาย อญฺญตฺร รุจียา อญฺญตฺร อนุสฺสวา อญฺญตฺร อาการ ปริวิตกฺกา อญฺญตฺร ทิวฺจฌมฺมนิพฺพานกฺขนฺตียา อตฺถายสฺมโต มุสิลสุส ปจฺจตฺตเมว ฌานํ “ชาตินิโรธา ชราภรณ์นิโรโ”ติ. อญฺญตฺเรว อาวุโส ปวิฏฺจ สทฺธาย อญฺญตฺร รุจียา อญฺญตฺร อนุสฺสวา อญฺญตฺร อาการปริวิตกฺกา อญฺญตฺร ทิวฺจฌมฺมนิพฺพานกฺขนฺตียา อหเมตํ ชานามิ อหเมตํ ปสฺสามิ “ชาตินิโรธา ชราภรณ์นิโรโ”ติ.

³⁶ ส. มุสิโล, อ. มุสิโล

³⁷ ส. อ. สวิฏฺโง

อัญญาเตว อากุโส มุสิล สทุทาย อัญญาตฺร รุจียา อัญญาตฺร อนุสฺสวา อัญญาตฺร อากา
 ปรวิตฺกกา อัญญาตฺร ทิฏฺฐิฉินฺธุฆานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต มุสิลสฺส ปจฺจตฺตเมว ภาณํ “ภวนิโรธ
 ชาตินิโรธ”ติ ฯเปฯ “อุปาทานนิโรธ ภวนิโรธ”ติ... “ตณฺหานิโรธ อุปาทานนิโรธ”ติ...
 “เวทนานิโรธ ตณฺหานิโรธ”ติ.. “ผลฺสนิโรธ เวทนานิโรธ”ติ... สพฺยาตฺนนิโรธ ผลฺสนิโรธ”ติ...
 “นามรฺูปนิโรธ สพฺยาตฺนนิโรธ”ติ... “วิญฺญาณนิโรธ นามรฺูปนิโรธ”ติ... “สงฺขารนิโรธ
 วิญฺญาณนิโรธ”ติ... “อวิชฺขานิโรธ สงฺขารนิโรธ”ติ. อัญญาเตว อากุโส ปวิฏฺฐ สทุทาย อัญญาตฺร
 รุจียา อัญญาตฺร อนุสฺสวา อัญญาตฺร อากาปรวิตฺกกา อัญญาตฺร ทิฏฺฐิ- ฉินฺธุฆานกฺขนฺติยา อหเมตฺ
 ชานามิ อหเมตฺ ปสฺสสามิ “อวิชฺขานิโรธ สงฺขารนิโรธ”ติ.

อัญญาเตว อากุโส มุสิล สทุทาย อัญญาตฺร รุจียา อัญญาตฺร อนุสฺสวา อัญญาตฺร อากา
 ปรวิตฺกกา อัญญาตฺร ทิฏฺฐิฉินฺธุฆานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต มุสิลสฺส ปจฺจตฺตเมว ภาณํ “ภวนิโรธ
 นิพฺพานนุ”ติ. อัญญาเตว อากุโส ปวิฏฺฐ สทุทาย อัญญาตฺร รุจียา อัญญาตฺร อนุสฺสวา อัญญาตฺร
 อากาปรวิตฺกกา อัญญาตฺร ทิฏฺฐิฉินฺธุฆานกฺขนฺติยา อหเมตฺ ชานามิ อหเมตฺ ปสฺสสามิ “ภวนิโรธ
 นิพฺพานนุ”ติ.

เตนหายสฺมา มุสิโล อรหํ ชีณาสโวติ. เอวํ วุตฺเต อายสฺมา มุสิโล ตฺถนฺที อโหสิ. อถโข
 อายสฺมา นารโท อายสฺมนฺตํ ปวิฏฺฐํ เขตฺทโวจ “สาธากุโส ปวิฏฺฐ อหํ เขตํ ปญฺหํ ลภเยยฺย. เอวํ³⁸
 ปญฺหํ ปุจฺฉ, อหํ เต เขตํ ปญฺหํ พุยากริสฺสามิ”ติ. ลภติ อายสฺมา นารโท เขตํ ปญฺหํ. ปุจฺฉามหํ
 อายสฺมนฺตํ นารทํ เขตํ ปญฺหํ, พุยากรโธจ เม อายสฺมา นารโท เขตํ ปญฺหํ.

อัญญาเตว อากุโส นารท สทุทาย อัญญาตฺร รุจียา อัญญาตฺร อนุสฺสวา อัญญาตฺร อากา
 ปรวิตฺกกา อัญญาตฺร ทิฏฺฐิฉินฺธุฆานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส ปจฺจตฺตเมว ภาณํ
 “ชาติปจฺจยา ชรามรณนุ”ติ. อัญญาเตว อากุโส ปวิฏฺฐ สทุทาย อัญญาตฺร รุจียา อัญญาตฺร
 อนุสฺสวา อัญญาตฺร อากาปรวิตฺกกา อัญญาตฺร ทิฏฺฐิฉินฺธุฆานกฺขนฺติยา อหเมตฺ ชานามิ อหเมตฺ
 ปสฺสสามิ “ชาติปจฺจยา ชรามรณนุ”ติ.

อัญญาเตว อากุโส นารท สทุทาย อัญญาตฺร รุจียา อัญญาตฺร อนุสฺสวา อัญญาตฺร อากา
 ปรวิตฺกกา อัญญาตฺร ทิฏฺฐิฉินฺธุฆานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส ปจฺจตฺตเมว ภาณํ
 “ภวปจฺจยา ชาติ ฯเปฯ “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา”ติ. อัญญาเตว อากุโส ปวิฏฺฐ สทุทาย อัญญาตฺร
 รุจียา อัญญาตฺร อนุสฺสวา อัญญาตฺร อากาปรวิตฺกกา อัญญาตฺร ทิฏฺฐิฉินฺธุฆานกฺขนฺติยา อหเมตฺ
 ชานามิ อหเมตฺ ปสฺสสามิ “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารา”ติ.

อัญญาเตว อากุโส นารท สทุทาย อัญญาตฺร รุจียา อัญญาตฺร อนุสฺสวา อัญญาตฺร อากา
 ปรวิตฺกกา อัญญาตฺร ทิฏฺฐิฉินฺธุฆานกฺขนฺติยา อตฺถายสฺมโต นารทสฺส ปจฺจตฺตเมว ภาณํ
 “ชาตินิโรธ ชรามรณนิโรธ”ติ, อัญญาเตว อากุโส ปวิฏฺฐ สทุทาย อัญญาตฺร รุจียา อัญญาตฺร
 อนุสฺสวา อัญญาตฺร อากาปรวิตฺกกา อัญญาตฺร ทิฏฺฐิฉินฺธุฆานกฺขนฺติยา อหเมตฺ ชานามิ อหเมตฺ
 ปสฺสสามิ “ชาตินิโรธ ชรามรณนิโรธ”ติ.

---

38 อ. มํ เขตํ

อัญญาตฤ ๑ อากุโธ นารท สทฐาย อัญญาตฤ รุจียา อัญญาตฤ อนุสสุวา อัญญาตฤ อากา
ปริวิตกุกา อัญญาตฤ ทิฏฐิจินิขุฌานกุกุขนุติยา อตถายสมโต นารทสสุ ปจจตตเมว ฌาณั "ภาวนิโรโ
ชาตินิโรโ"ติ ๕เปฯ "อวิชฺชานิโรชา สงฺขารนิโรโ"ติ. อัญญาตฤว อากุโธ ปวิฏฐ สทฐาย อัญญาตฤ
รุจียา อัญญาตฤ อนุสสุวา อัญญาตฤ อากาปริวิตกุกา อัญญาตฤ ทิฏฐิจินิขุฌานกุกุขนุติยา อหเมต
ชานามิ อหเมต ปสฺสามิ "อวิชฺชานิโรชา สงฺขารนิโรโ"ติ.

อัญญาตฤว อากุโธ นารท สทฐาย อัญญาตฤ รุจียา อัญญาตฤ อนุสสุวา อัญญาตฤ อากา
ปริวิตกุกา อัญญาตฤ ทิฏฐิจินิขุฌานกุกุขนุติยา อตถายสมโต นารทสสุ ปจจตตเมว ฌาณั "ภาวนิโรโ
นิพพานนุ"ติ. อัญญาตฤว อากุโธ ปวิฏฐ สทฐาย อัญญาตฤ รุจียา อัญญาตฤ อนุสสุวา อัญญาตฤ
อากาปริวิตกุกา อัญญาตฤ ทิฏฐิจินิขุฌานกุกุขนุติยา อหเมต ชานามิ อหเมต ปสฺสามิ "ภาวนิโรโ
นิพพานนุ"ติ.

เตนหายสฺมา นารโท อรหํ ชีณาสโวติ. "ภาวนิโรโ นิพพานนุ"ติ โข เม อากุโธ ยถาภูต
สมมปฺปณฺณาย สุกฺกิมฺ, น จมฺหิ อรหํ ชีณาสโว. เสยฺยถาปิ อากุโธ กนฺตารมคฺเค อุกฺปานิ, ตตฺร
เนวสฺส รชฺช น อุกฺกวารโก. อถ ปุริโส อาคจฺเจยฺย สมฺมาภิตตฺโต สมฺมปเรโต กิลนฺโต ตสิโต
ปิปาสีโต, โส ตํ อุกฺปานิ โอลิเกยฺย. ตสฺส "อุกฺกนุ"ติ หิ โข ฌาณั อสฺส, น จ กาเยน ผุสฺสิตฺวา
วิหเรยฺย. เอวเมว โข อากุโธ "ภาวนิโรโ นิพพานนุ"ติ ยถาภูต สมมปฺปณฺณาย สุกฺกิมฺ, น จมฺหิ
อรหํ ชีณาสโวติ.

เอวํ วุตฺเต อายสฺมา อานนุโท อายสฺมนฺตํ ปวิฏฐํ เอตทโวจ "เอวํวาที ตวํ อากุโธ ปวิฏฐ
อายสฺมนฺตํ นารทํ กิ วเทสี"ติ ? เอวํวาทาหํ อากุโธ อานนุท อายสฺมนฺตํ นารทํ น กิลฺลิจิ วทามิ
อัญญาตฤ กลฺยาณา อัญญาตฤ กุสลาติ. อญฺจมี.

๙. อฺปนฺนติสฺสุตต

[๖๙] เอวฺมเม สฺตํ :- เอกํ สมยํ ภควา สวาทฺถิยํ วิหริติ เชตวเน อนาถปิณฺฑทิกสฺส
อาราเม. ตตฺร โข ภควา... มหาสมฺมุทโท ภิกฺขเว อฺปนฺนโต มหानทฺธิโย อฺปยาเปติ, มหานทฺธิโย
อฺปนฺนติโย กุณฺนทฺธิโย อฺปยาเปนฺติ, กุณฺนทฺธิโย อฺปนฺนติโย มหาโสพฺเภ อฺปยาเปนฺติ, มหาโสพฺภา
อฺปนฺนตา กุโสพฺเภา อฺปยาเปนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อวิชฺชา อฺปนฺนตี สงฺขารา อฺปยาเปติ, สงฺขารา
อฺปนฺนตา วิญฺญาณํ อฺปยาเปนฺติ, วิญฺญาณํ อฺปนฺนตํ นามรूपํ อฺปยาเปติ, นามรूपํ อฺปนฺนตํ
สพฺายตฺนํ อฺปยาเปติ, สพฺายตฺนํ อฺปนฺนตํ ผสฺสํ อฺปยาเปติ, ผสฺสํ อฺปนฺนโต เวทนํ อฺปยาเปติ,
เวทนา อฺปนฺนตี ตณฺหํ อฺปยาเปติ, ตณฺหา อฺปนฺนตี อฺปาทานํ อฺปยาเปติ, อฺปาทานํ อฺปนฺนตํ ภวํ
อฺปยาเปติ, ภโว อฺปนฺนโต ชาตี อฺปยาเปติ, ชาตี อฺปนฺนตี ชรามรณํ อฺปยาเปติ.

มหาสมฺมุทโท ภิกฺขเว อฺปนฺนโต มหานทฺธิโย อฺปยาเปติ, มหานทฺธิโย อฺปนฺนติโย กุณฺนทฺธิโย
อฺปยาเปนฺติ, กุณฺนทฺธิโย อฺปนฺนติโย มหาโสพฺเภ อฺปยาเปนฺติ, มหาโสพฺภา อฺปนฺนตา กุโสพฺเภา
อฺปยาเปนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว อวิชฺชา อฺปนฺนตี สงฺขารา อฺปยาเปติ, สงฺขารา อฺปนฺนตา วิญฺญาณํ
อฺปยาเปนฺติ, วิญฺญาณํ อฺปนฺนตํ นามรूपํ อฺปยาเปติ, นามรूपํ อฺปนฺนตํ สพฺายตฺนํ อฺปยาเปติ,
สพฺายตฺนํ อฺปนฺนตํ ผสฺสํ อฺปยาเปติ, ผสฺสํ อฺปนฺนโต เวทนํ อฺปยาเปติ, เวทนา อฺปนฺนตี ตณฺหํ

อปยาเปติ, ตณฺหา อปฺยนฺตึ อฺปาทานํ อปฺยาเปติ, อฺปาทานํ อปฺยนฺตํ ภาวํ อปฺยาเปติ, ภาโว อปฺยนฺโต ชาตี อปฺยาเปติ, ชาตี อปฺยนฺตี ชรามรณํ อปฺยาเปตีติ. นวมํ.

๑๐. สฺสึมปริพฺพาชกสฺสุตฺต

[๗๐] เอมฺเม สฺสฺติ :- เอกํ สฺมยํ ภาควา ราชคฺเห วิหฺรตี เวฬุวนเ กฺลนฺทกฺนิวาเป. เตน โข ปน สฺมยเณ ภาควา สกฺกโต โหติ ครฺกโต มานิตฺโต ปฺชิตฺโต อปฺจิตฺโต, จีวรปฺิณฺทปาตเสนาสนคฺิลาน ปฺุจฺจยภฺาสชฺชปฺริกฺขารานํ. ภิกฺขุสํโฆปฺิ สกฺกโต โหติ ครฺกโต มานิตฺโต ปฺชิตฺโต อปฺจิตฺโต, ลากฺิ จีวรปฺิณฺทปาตเสนาสนคฺิลาน ปฺุจฺจยภฺาสชฺชปฺริกฺขารานํ. อณฺฺตติตฺถิยา ปน ปริพฺพาชกา อสกฺกตา โหนฺติ อครฺกตา อมานิตา อปฺชิตา อนปฺจิตา, อลาภิโน จีวรปฺิณฺทปาตเสนาสนคฺิลาน ปฺุจฺจยภฺาสชฺชปฺริกฺขารานํ.

เตน โข ปน สฺมยเณ สฺสึม^{๓๙} ปริพฺพาชโก ราชคฺเห ปฏฺิวสฺติ มหฺติยา ปริพฺพาชกปฺริสาย สทฺธิ. อถ โข สฺสึมสฺสฺส ปริพฺพาชกสฺสฺส ปฺริสา สฺสึมํ ปริพฺพาชกํ เอตทวฺิจู “เอหิ ตฺวํ อวฺุโส สฺสึม สฺมเณ โคตมฺเ พฺุรฺหมจฺริยํ จร, ตฺวํ ฐมฺมํ ปฺริยาปฺุณฺตีวา อเมห วาเจยฺยาสี,^{๔๐} ตํ มยํ ฐมฺมํ ปฺริยาปฺุณฺตีวา คิหิณํ ภาสิสฺสํ. เอวํ มยฺมฺปิ สกฺกตา ภวิสฺสํ ครฺกตา มานิตา ปฺชิตา อปฺจิตา, ลากฺิโน จีวรปฺิณฺทปาตเสนาสนคฺิลาน ปฺุจฺจยภฺาสชฺชปฺริกฺขารานนฺ”ติ. “เอวมวฺุโส”ติ โข สฺสึม ปริพฺพาชโก สกฺกาย ปฺริสาย ปฏฺิสฺสฺสฺสวา เยนายสฺมา อานนฺโท เตนฺฺปสงฺกมิ, อฺุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมฺตา อานนฺเทน สทฺธิ สฺมฺเมทฺธิ, สฺมฺเมทฺธิยํ กถํ สารณฺียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสิทฺธิ; เอกมฺนฺตํ นิสฺสิโน โข สฺสึม ปริพฺพาชโก อายสฺมฺนฺตํ อานนฺทํ เอตทวฺิจ “อิจฺฉามหํ อวฺุโส อานนฺท อิมสฺมี ฐมฺมวินเย พฺุรฺหมจฺริยํ จริตฺนฺ”ติ.

อถ โข อายสฺมา อานนฺโท สฺสึมํ ปริพฺพาชกํ อาทาย เยน ภาควา เตนฺฺปสงฺกมิ, อฺุปสงฺกมิตฺวา ภาควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสิทฺธิ; เอกมฺนฺตํ นิสฺสิโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภาควนฺตํ เอตทวฺิจ “อຍ ภาနฺเต สฺสึม ปริพฺพาชโก เอวมวฺา ‘อิจฺฉามหํ อวฺุโส อานนฺท อิมสฺมี ฐมฺมวินเย พฺุรฺหมจฺริยํ จริตฺนฺ”ติ. เตนฺฺหานนฺท สฺสึมํ ปฺุพฺพาเชถาติ. อถตฺถ โข สฺสึม ปริพฺพาชโก ภาควโต สนฺฺติเก ปฺุพฺพชฺชํ, อถตฺถฺุปสมฺปทํ.

เตน โข ปน สฺมยเณ สฺมฺพหฺุเลหิ ภิกฺขุหิ ภาควโต สนฺฺติเก อณฺฺตวา พฺุยาทตา โหติ “ชฺีณา ชาตี, วฺุสฺติตํ พฺุรฺหมจฺริยํ, กถํ ภาควนฺตํ, นวปฺริ อิตฺถตฺตยาติ ปฺุชานามา”ติ. อสฺุสฺสิ โข อายสฺมา สฺสึม “สมฺพหฺุเลหิ กิร ภิกฺขุหิ ภาควโต สนฺฺติเก อณฺฺตวา พฺุยาทตา ‘ชฺีณา ชาตี, วฺุสฺติตํ พฺุรฺหมจฺริยํ, กถํ ภาควนฺตํ, นวปฺริ อิตฺถตฺตยาติ ปฺุชานามา”ติ. อถ โข อายสฺมา สฺสึม เยน เต ภิกฺขุ เตนฺฺปสงฺกมิ, อฺุปสงฺกมิตฺวา เตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธิ สฺมฺเมทฺธิ, สฺมฺเมทฺธิยํ กถํ สารณฺียํ วิตฺติสาเรตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสิทฺธิ; เอกมฺนฺตํ นิสฺสิโน โข อายสฺมา สฺสึม เต ภิกฺขุ เอตทวฺิจ “ສຈຈ កិរ អាយស្សមន្តេហិ ភក្ខវត្ថ សន្តិកេ

³⁹ ส.อ. สฺสึม

⁴⁰ อ.ก. วาเจยฺยาสี

อณฺฐา พุยาภตา “ซีณา ชาติ, วุสิตํ พุรหุมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตถตตยาตาติ ปชานามา”ติ ?
เอวมาวุโสติ.

อปี นุ⁴¹ ตุมฺเห อายสุมฺนโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสนฺตา อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจณฺโณ:
เอโกปี หุตฺวา พุทฺธา โหน, พุทฺธาปี หุตฺวา เอโก โหน, อาวิภาวํ ทิโรภาวํ ทิโรกฺกฺกฺกํ ทิโรปการํ
ติโรปพพตํ อสซชฺชามาเน คจฺจถ เสยฺยถาปี อากาเส, ปจฺจวิยาปี อุมฺมุชฺชานิคมฺมุชฺชํ กโรถ เสยฺยถาปี
อฺกฺกฺก, อฺกฺกฺกปี อภิซฺชามาเน คจฺจถ เสยฺยถาปี ปจฺจวิยํ, อากาเสปี ปลฺลลฺกเณ กมถ เสยฺยถาปี ปกฺกฺก
สฺกฺก, อีเมปี จนฺทิมสฺสุริเย เอวํมหิทฺธิเก เอวํมหานฺนฺภาเว ปาณินา ปริมสถ ปริมชฺชถ, ยาว
พุรหุมโลกาปี กาเยน วสํ วตฺเตถาติ ? โน เหนตํ อาวุโส.

อปี นุ ตุมฺเห อายสุมฺนโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสนฺตา ทิพฺพาย โสธธาตฺยา วิสฺสุทฺถาย
อติกฺกนฺตมาณฺสีกาย อฺโม สทฺเท สฺถนาถ ทิพฺเพ จ มาณฺเส จ เย ทฺวเร สฺนฺติเก จาติ ? โน เหนตํ อาวุโส.

อปี ปน ตุมฺเห อายสุมฺนโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสนฺตา ปรสฺตฺตานํ ปรรุคฺคฺคานํ เจตสา
เจโต ปริจฺจ ปชานาถ: สฺราคํ วา จิตฺตํ “สฺราคํ จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, วิตฺราคํ วา จิตฺตํ “วิทฺราคํ
จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, สฺโทสํ วา จิตฺตํ “สฺโทสํ จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, วิตฺโทสํ วา จิตฺตํ “วิทฺโทสํ จิตฺตฺนุ”ติ
ปชานาถ, สฺโมหํ วา จิตฺตํ “สฺโมหํ จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, วิตฺโมหํ วา จิตฺตํ “วิทฺโมหํ จิตฺตฺนุ”ติ
ปชานาถ, สฺงฺขิตฺตํ วา จิตฺตํ “สฺงฺขิตฺตํ จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, วิกฺกฺกิตฺตํ วา จิตฺตํ “วิกฺกฺกิตฺตํ จิตฺตฺนุ”ติ
ปชานาถ, มหคฺคตํ วา จิตฺตํ “มหคฺคตํ จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, อมฺหคฺคตํ วา จิตฺตํ “อมฺหคฺคตํ
จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, สฺอฺตฺตรํ วา จิตฺตํ “สฺอฺตฺตรํ จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, อณฺตฺตรํ วา จิตฺตํ “อณฺตฺตรํ
จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, สฺมาหิตํ วา จิตฺตํ “สฺมาหิตํ จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, อสฺมาหิตํ วา จิตฺตํ “อสฺมาหิตํ
จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, วิมฺุตฺตํ วา จิตฺตํ “วิมฺุตฺตํ จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถ, อวิมฺุตฺตํ วา จิตฺตํ “อวิมฺุตฺตํ
จิตฺตฺนุ”ติ ปชานาถา”ติ ? โน เหนตํ อาวุโส.

อปี นุ ตุมฺเห อายสุมฺนโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสนฺตา อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อณฺสุสฺสรถ:
เสยฺยถี ? เอกมฺปี ชาตี เทวปี ชาตีโย ติสฺโสปี ชาตีโย จตฺสฺโสปี ชาตีโย ปณฺจปี ชาตีโย ทสปี ชาตี
โย วิสฺมปี ชาตีโย ตีสฺมปี ชาตีโย จตฺตาฬีสฺมปี ชาตีโย ปณฺญาสฺมปี ชาตีโย ชาตีสตฺมปี
ชาตีสทฺสฺมปี ชาตีสตฺสทฺสฺมปี อเนเกปี สํวฺกฺกปฺเป อเนเกปี วิวฺกฺกปฺเป อเนเกปี
สํวฺกฺกวิวฺกฺกปฺเป “อมฺตฺราสี เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ เอวมาหาโร เอวํสฺซทฺกฺกปฺปฺกฺกํ
เอวมายฺปริยฺนโต, โส ตโต จฺโต อมฺตฺร อฺกฺกปาที. ตฺตราปาสี, เอวํนาโม เอวํโคตฺโต เอวํวณฺโณ
เอวมาหาโร เอวํสฺซทฺกฺกปฺปฺกฺกํ เอวมายฺปริยฺนโต, โส ตโต จฺโต อธิฐปฺปณฺโน”ติ. อิติ สาการํ
สอฺกฺกเทสํ อเนกวิหิตํ ปุพฺเพนิวาสํ อณฺสุสฺสรถาติ ? โน เหนตํ อาวุโส.

อปี ปน ตุมฺเห อายสุมฺนโต เอวํ ชานนฺตา เอวํ ปสฺสนฺตา ทิพฺเพน จกฺขฺนา วิสฺสุทฺเธน
อติกฺกนฺตมาณฺสเณ สฺตฺเต ปสฺสถ จวมาเน อฺปปชฺชามาเน ธีเน ปณฺีเต สฺวณฺเณ ทฺพพฺพณฺเณ สฺคฺเต
ทฺคฺเต, ยถากมฺมฺปเค สฺตฺเต ปชานาถ: “อีเม วต โภณฺโต สฺตฺตา กายทฺจจฺริเตน สมนฺนาคตา
วจฺจิทฺจจฺริเตน สมนฺนาคตา มโนทฺจจฺริเตน สมนฺนาคตา, อริยานํ อฺปวาทกา มิจฺฉาทิฏฺฐิจกา
มิจฺฉาทิฏฺฐิจกมฺสมาทานา, เต กายสฺส เกทา ปรี มรณฺา อปายํ ทฺคฺคตี วินิปาทํ นิรยํ อฺปปณฺนา.

41 อ.ม.อ. ปน; เอวมฺปริปี

อิเม วา ปน โภจนโต สตุตา กายสุจริเตน สมนุนาคตา วจีสุจริเตน สมนุนาคตา มโนสุจริเตน สมนุนาคตา, อริยานํ อนุปวาทกา สมมาทิฏฐิกกา สมมาทิฏฐิกมม สมาทานา, เต กายสุส เกทา ปรี มรณา สุขตี สคคํ โลกํ อุปปนุนา”ติ. อิติ ทิพเพน จกขุณา วิสุทเธน อติกุกนตมานุสเกน สตุเต ปสุสธ จวมาเน อุปปชชมาเน ทีเน ปณีเต สุวณฺเณ ทุพพณฺเณ สุขเต ทุคฺคเต, ยถากมฺมุเปเค สตุเต ปชานาถาติ ? โน เหตุํ อาวุโส.

อปปี นุ ตุมฺเห อายสมฺนุโต เอรํ ชานนุตา เอรํ ปสุสนุตา เย เต สนุตา วิโมกฺขา อติกุกมฺม รุเป อารุปปา, เต กาเยน ผุสฺสิตฺวา วิหฺรธาติ ? โน เหตุํ อาวุโส.

เอตฺถทานิ อายสมฺนุโต อิทฺถจ เวยยากรณํ อิมสญฺญจ ฐมฺมานํ อสมาปฺตติ, อิทํ โน อาวุโส กถนุติ ? ปญฺญาวิมฺุตตา ไช มยํ อาวุโส สุสิมาติ.

น ชฺวาทํ อิมสุส อายสมฺนุตานํ สงฺขิตฺเตน ภาสิตสุส วิตุถาเรน อตุถํ อาชานามิ. สาทู เม อายสมฺนุโต ตถา ภาสนุตุ, ยถา⁴² อิมสุส อายสมฺนุตานํ สงฺขิตฺเตน ภาสิตสุส วิตุถาเรน อตุถํ อาชานเยยฺนุติ. อาชานเยยฺยาสี วา ตฺวํ อาวุโส สุสิม, น วา ตฺวํ อาชานเยยฺยาสี. อถ ไช ปญฺญาวิมฺุตตา มยฺนุติ.

อถ ไช อายสมฺมา สุสิโม อญฺจายาสนา เยน ภควา เตนุปลสงฺกมิ, อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตุ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนุตํ นิสีทิ: เอกมฺนุตํ นิสินฺโน ไช อายสมฺมา สุสิโม ยาวตโก เตหิ ภิกฺขุหิ สทฺธี อโหสิ กถาสลฺลาไป, ตํ สพฺพํ ภควโต อารโจะสิ. ปุพฺเพ ไช สุสิม ฐมฺมฏฺฐิตฺติถาณํ ปจฺจนา นิพฺพานเ ฎาณนุติ.

น ชฺวาทํ ฆนฺเต อิมสุส ภควตา⁴³ สงฺขิตฺเตน ภาสิตสุส วิตุถาเรน อตุถํ อาชานามิ. สาทู เม ฆนฺเต ภควา ตถา ภาสตุ, ยถา อิมสุส ภควตา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสุส วิตุถาเรน อตุถํ อาชานเยยฺนุติ. อาชานเยยฺยาสี วา สุสิม, น วา ตฺวํ อาชานเยยฺยาสี. อถ ไช ฐมฺมฏฺฐิตฺติถาณํ ปุพฺเพ, ปจฺจนา นิพฺพานเ ฎาณ.

ตํ ก็ มญฺญยฺสิ สุสิม, รุปี นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ? อนิจฺจํ ฆนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ, ทฺกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ ? ทฺกฺขํ ฆนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ ทฺกฺขํ วิปริณามฐมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมฺนุปลสุสิตฺตุ “เอตํ มม, เอโสหฺมสุมิ, เอโส เม อตฺตา”ติ ? โน เหตุํ ฆนฺเต. เวทนา นิจฺจวา วา อนิจฺจวา วาติ ? อนิจฺจวา ฆนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ, ทฺกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ ? ทฺกฺขํ ฆนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ ทฺกฺขํ วิปริณามฐมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมฺนุปลสุสิตฺตุ “เอตํ มม, เอโสหฺมสุมิ, เอโส เม อตฺตา”ติ ? โน เหตุํ ฆนฺเต. สญฺญา นิจฺจวา วา อนิจฺจวา วาติ ? อนิจฺจวา ฆนฺเต. ยเปฯ สงฺขารธา นิจฺจวา วา อนิจฺจวา วาติ ? อนิจฺจวา ฆนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ, ทฺกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ ? ทฺกฺขํ ฆนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ ทฺกฺขํ วิปริณามฐมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมฺนุปลสุสิตฺตุ “เอตํ มม, เอโสหฺมสุมิ, เอโส เม อตฺตา”ติ ? โน เหตุํ ฆนฺเต. วิญฺญาณํ นิจฺจํ วา อนิจฺจํ วาติ ? อนิจฺจํ ฆนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ, ทฺกฺขํ วา ตํ สุขํ วาติ ? ทฺกฺขํ ฆนฺเต. ยํ ปนานิจฺจํ ทฺกฺขํ วิปริณามฐมฺมํ, กลฺลํ นุ ตํ สมฺนุปลสุสิตฺตุ “เอตํ มม, เอโสหฺมสุมิ, เอโส เม อตฺตา”ติ ? โน เหตุํ ฆนฺเต.

42 ก. ยถา

43 ฉ. ภควโต

ตสมาดิห สฺลิม ยงฺกิญฺจि รูปํ อตีตํ นาคตปจฺจบุปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฟาริกํ วา สฺขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สฺพพํ รูปํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ เหวเมตํ ยถาภฺตํ สฺมมบุปฺปญฺญา ย ทฺฐจฺพพํ. ยถา กาจิ เวทนา อตีตํ นาคตปจฺจบุปฺปนา อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฟาริกา วา สฺขุมา วา หีนา วา ปณฺีตา วา ยถา ทูเร สนฺติเก วา, สฺพพา เวทนา “เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ เหวเมตํ ยถาภฺตํ สฺมมบุปฺปญฺญา ย ทฺฐจฺพพํ. ยถา กาจิ สฺญญา ๔เปฯ ย เกจิ สงฺขารธา อตีตํ นาคตปจฺจบุปฺปนา อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฟาริกา วา สฺขุมา วา หีนา วา ปณฺีตา วา ยถา ทูเร สนฺติเก วา, สฺพเพ สงฺขารธา “เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ เหวเมตํ ยถาภฺตํ สฺมมบุปฺปญฺญา ย ทฺฐจฺพพํ. ยงฺกิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตํ นาคต. ปจฺจบุปฺปนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฟาริกํ วา สฺขุมํ วา หีนํ วา ปณฺีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา, สฺพพํ วิญฺญาณํ “เนตํ มม, เนโสหฺมสฺมิ, น เมโส อตฺตา”ติ เหวเมตํ ยถาภฺตํ สฺมมบุปฺปญฺญา ย ทฺฐจฺพพํ.

เอวํ ปสฺสํ สฺลิม สฺตวา อริยสวากอ รูปสฺมีปี นิพฺพินฺหติ, เวทนายปี นิพฺพินฺหติ, สฺญญา ยปี นิพฺพินฺหติ, สงฺขารสฺปี นิพฺพินฺหติ, วิญฺญาณสฺมีปี นิพฺพินฺหติ, นิพฺพินฺหํ วิรฺชชฺติ, วิราคา วิมฺุจฺจติ, วิมฺุตฺตสฺมี “วิมฺุตฺตมิ”ติ⁴⁴ ภาณํ โหติ, “ชฺีณา ชาติ, วุสิ ตํ พุรฺหุมจฺริยํ, กตํ กรณฺียํ, นาปรี อิตฺถตฺตยา”ติ ปชานาติ.

“ชาติปจฺจยา ชรามรณนุ”ติ สฺลิม ปสฺสสฺีติ ? เอวํ ภนฺเต. “ภวปจฺจยา ชาติ”ติ สฺลิม ปสฺสสฺีติ ? เอวํ ภนฺเต. “อุปาทานปจฺจยา ภโว”ติ สฺลิม ปสฺสสฺีติ ? เอวํ ภนฺเต. “ตณฺฺหาปจฺจยา อุปาทานนุ”ติ สฺลิม ปสฺสสฺีติ ? เอวํ ภนฺเต. “เวทนาปจฺจยา ตณฺฺหา”ติ... “ผสฺสปจฺจยา เวทนา”ติ... “สฺพายตณฺฺปจฺจยา ผสฺโส”ติ... “สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณนุ”ติ... “นามรูปปจฺจยา สฺพายตณฺฺ”ติ... “วิญฺญาณนุ”ติ... “นามรูปปจฺจยา สฺพายตณฺฺ”ติ... “วิญฺญาณนุ”ติ... “อวิชฺชาปจฺจยา สงฺขารธา”ติ สฺลิม ปสฺสสฺีติ ? เอวํ ภนฺเต.

“ชาตินิโรธา ชรามรณนิโรโ”ติ สฺลิม ปสฺสสฺีติ ? เอวํ ภนฺเต. “ภวนิโรธา ชาตินิโรโ”ติ สฺลิม ปสฺสสฺีติ ? เอวํ ภนฺเต. “อุปาทานนิโรธา ภวนิโรโ”ติ... “ตณฺฺหานิโรธา อุปาทานนิโรโ”ติ... “เวทนานิโรธา ตณฺฺหานิโรโ”ติ... “ผสฺสนิโรธา เวทนานิโรโ”ติ... “สฺพายตณฺฺนิโรธา ผสฺสนิโรโ”ติ... “นามรูปนิโรธา สฺพายตณฺฺนิโรโ”ติ... “วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโ”ติ... “สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโ”ติ... “อวิชฺชานิโรธา สงฺขารนิโรโ”ติ สฺลิม ปสฺสสฺีติ ? เอวํ ภนฺเต.

อปี นฺ ตวํ สฺลิม เอวํ ชานนฺโต เอวํ ปสฺสสนฺโต อเนกวิหิตํ อิทฺธิวิธํ ปจฺจโนโสสิ : เอโกปี หุตฺวา พุธา โหสิ, พุธาปี หุตฺวา เอโก โหสิ, อวิภาวํ ติโรภาวํ ติโรกฺุฑฺฑํ ติโรปการํ ติโรปพฺพตํ อสฺชชฺมาโน คจฺจสิ เสยฺยถาปี อากาเส, ปจฺวิยาปี อุมฺมุชฺชนิมฺมุชฺชํ กโรสิ เสยฺยถาปี อุกฺเท, อุกฺเทปี อภิชฺชมาเน คจฺจสิ เสยฺยถาปี ปจฺวิยํ, อากาเสปี ปลฺลลฺกเณ กมสิ เสยฺยถาปี ปกฺุชฺชิ สฺกฺุณ, อิมेषิ จนฺทิมสฺุริเย เอวํมฺหิตฺธิเก เอวํมฺหานุภาเว ปาณินา ปริมสฺสิ ปริมชฺชสิ, ยาว พุรฺหุมโลกาปี กาเยน วลํ วตฺเตสฺีติ ? โน เหนฺตํ ภนฺเต.

44 ก. วิมฺุตฺตมิหิ

อปี นุ ตว์ สุธิม เหว่ ชานนุโต เหว่ ปสุสนุโต ทิพพาย โสตธาดุยา วิสุทฐาย อติกุกนุต
มานุสีกาย อุโก สทุเท สุนาสิ ทิพเพ จ มานุเส จ เย ทูเร สนุติเก จาติ ? โน เหว่ ฆนุเต.

อปี นุ ตว์ สุธิม เหว่ ชานนุโต เหว่ ปสุสนุโต ปรสตุตทานั ปรรุคคณัน เจตสา เจโต ปริจจ
ปชานาสิ : สราคั วา จิตตุ่ “สราคั จิตตุนุ”ติ ปชานาสิ ะเปย อวิมุตุต⁴⁵ วา จิตตุ่ “อวิมุตุต จิตตุนุ”ติ
ปชานาสิ ะเปย อวิมุตุต วา จิตตุ่ “อวิมุตุต จิตตุนุ”ติ ปชานาสิตี ? โน เหว่ ฆนุเต.

อปี นุ ตว์ สุธิม เหว่ ชานนุโต เหว่ ปสุสนุโต อเนกวิหิตั ปุพเพนิวาสั อนุสุสรสิ. เสยฺยถิทั ?
เอกมุปี ชาตี ะเปย อิติ สาการั สอุทเทสั อเนกวิหิตั ปุพเพนิวาสั อนุสุสรสิ”ติ. โน เหว่ ฆนุเต.

อปี นุ ตว์ สุธิม เหว่ ชานนุโต เหว่ ปสุสนุโต ทิพเพน จกฺขุณา วิสุทฐเณ อติกุกนุต.
มานุสเกน สตุเต ปสุสสิ จวมานะ ะเปย ยถากมุมุปเค สตุเต ปชานาสิตี ? โน เหว่ ฆนุเต.

อปี นุ ตว์ สุธิม เหว่ ชานนุโต เหว่ ปสุสนุโต, เย เต สนุตา วิโมกฺขา อติกุกมม รุเป
อารุปปา, เต กาเยน ะสิตฺวา วิหรัสตี ? โน เหว่ ฆนุเต.

เอตฺถทานิ สุธิม อิทฺญจ เวยฺยากรณั อิมเสญฺจ ะมฺมานั อสมาปตุติ, อิทั โน สุธิม กถนุติ.

อถ โข อายสุมา สุธิม ภาควโต ปาเทสุ สิริสา นิปิตฺวา ภาควนุตฺ เอตทโวจ “อจฺจโย มั
ฆนุเต อจฺจคมา ยถาพาลั ยถามุพฺหิ ยถาอกุสลั, ยวาทั เหว่ สุวากฺขาเต ะมฺมวินเย ะมฺมตุเถนโก
ปพฺพชิตโต, ตสฺส เม ฆนุเต ภาควา อจฺจยั อจฺจยโต ปฏิกฺคณฺหาตุ อายตี สัวรายา”ติ.

ตคฺช ตั สุธิม อจฺจโย อจฺจคมา ยถาพาลั ยถามุพฺหิ ยถาอกุสลั, โย ตว์ เหว่ สุวากฺขาเต
ะมฺมวินเย ะมฺมตุเถนโก ปพฺพชิตโต. เสยฺยถาปี สุธิม โจริ อาคุจาริ คเหตุวา รณฺโณ ทสฺเสยฺยั “อัย
เต เทว โจโร อาคุจาริ อิมสุส ยั อิจฺฉสิ, ตั ทนุทั ปถเนหิ”ติ. ตเมณั ราชา เหว่ วเทยฺย “คจฺฉถ โภ อิมั
ปุริสั ทพฺุหาย รชฺชฺยา ปจฺฉาพาทั คาพฺุทพฺุณฺณั พนฺุชิตฺวา ชุรฺมณฺุทั กิริตฺวา ชรสฺสเรน ปถเวณ
รติยา รติยั สิงฺฆาฏเกณ สิงฺฆาฏกั ปรีเนตฺวา ทกฺขิเณน ทฺวาเรน นิกฺขามาตฺวา ทกฺขิณโต นครสุส
สิสั ฉินฺุทธา”ติ. ตเมณั รณฺโณ ปุริสา ทพฺุหาย รชฺชฺยา ปจฺฉาพาทั คาพฺุทพฺุณฺณั พนฺุชิตฺวา ชุรฺมณฺุทั
กิริตฺวา ชรสฺสเรน ปถเวณ รติยา รติยั สิงฺฆาฏเกณ สิงฺฆาฏกั ปรีเนตฺวา ทกฺขิเณน ทฺวาเรน
นิกฺขามาตฺวา ทกฺขิณโต นครสุส สิสั ฉินฺุทเยยฺยั. ตั ก็ มณฺุณสิ สุธิม, อปี นุ โส ปุริโส ตโตนิทานั
ทกฺขโทมนสุสั ปฏิสัเวทเยถาติ ? เหว่ ฆนุเต.

ยั โข โส สุธิม ปุริโส ตโตนิทานั ทกฺขโทมนสุสั ปฏิสัเวทเยถ. ยาว เหว่ สุวากฺขาเต ะมฺม
วินเย ะมฺมตุเถนกุสส ปพฺพชฺชา, อัย ตโต ทกฺขวิปากตรา จ, กฏฺกวิปากตรา จ, อปีจ วินิปาตาย
สัวตฺตติ. ยโต จ โข ตว์ สุธิม อจฺจยั อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมัม ปฏิกโรสิ, ตนุเต มยั ปฏิกฺคณฺหาม,
วฺุฑฺฒิ เหสา สุธิม อริยสุส วินเย, โย อจฺจยั อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมัม ปฏิกโรติ, อายตี สัวริ
อาปชฺชตีติ. ทสมั.

มหาวคฺโค สตุตโม.

45 อ. วิมุตุต

	ตสุสุททานัน
ทเว อสุสุตวตา วุตตวา	ปุตตมัสเสน จาปรี.
อตุติราโค จ นครี	สมมส์ นพิกลาปิย.
โกสมุพี อูปยนุติ จ	ทสโม สฺสิเมน จาติ.

๘. สมณพราหมณวคค

๑. ชรามรณสูตต

[๗๑] เอวมุเม สฺตํ :- เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ เขตวเน อนาถปิณฺฑิกิสฺส อาราเม. ตตฺร โข ภควา... เย हि เกจि ภิกฺขเว สมณา वा पुराहुमना वा श्रामरणिं न्प्रपชाननुति, श्रामरणस्मृत्यं न्प्रपชाननुति, श्रामरणिरोरिं न्प्रपชाननुति, श्रामरणिरोरिคามिनीं प्रुपिपํ न्प्रपชाननुति, न मेते भิกฺखवे สมणा वा पुराहुमना वा समणेस्सु वा समणस्सุมता पुराहुमणेस्सु वा पुराहुमणस्सุมता, न ज पन ते आयस्सुมนโต सामणฺणत्तुํ वा पुरहुमणฺणत्तुํ वा ทภูजेव ण्णमे ส्यं อภิणฺเณवा สจฺจิกत्तुवा อुपสมฺपชฺช วิหรनुति.

เย จ โข เกจि ภิกฺखเว สมणा वा पुराहुमना वा श्रामरणिं ปชานनुति ๕เปยฺย प्रुपिपํ ปชานनुति. ते हि मे भิกฺखवे สมणा वा पुराहुमना वा समणेस्सु जेव समणस्सุมता पुराहुमणेस्सु จ पुराहुमणस्सุมता, ते ज पนายस्सुมนโต सामणฺणत्तुญ्ज पुरहुमणฺणत्तुญ्ज ทิภูजेव ण्णमे ส्यं อภิणฺเณवा สจฺจิกत्तुवा อुपสมฺปชฺช วิหรनुตีติ. (สูตฺตฺนฺโต เอกโก). ปจฺม.

๒-๑๑. ชาตีสูตตาทิทสก

[๗๒] (๒) เอวมุเม สฺตํ ๕เปยฺย ชาตี น्प्रปชานनुติ ๕เปยฺย

(๓) ภวํ น्प्रปชานनुติ...

(๔) อูปาทานํ น्प्रปชานनुติ...

(๕) ตณฺหํ น्प्रปชานनुติ...

(๖) เวทนํ น्प्रปชานनुติ...

(๗) ผสฺสํ น्प्रปชานनुติ...

(๘) สฬายตฺนํ น्प्रปชานनुติ...

(๙) นามรूपํ น्प्रปชานनुติ...

(๑๐) วิถณฺณํ น्प्रปชานनुติ....

(๑๑) สงฺขारे น्प्रปชานनुติ, สงฺขารสมุทฺทํ น्प्रปชานनुติ, สงฺขารนิโรรिํ น्प्रปชานनुติ, สงฺขารนิโรริคามิनीं प्रุपิपํ น्प्रปชานनुติ ๕เปยฺย สยं อภิณฺเณवा สจฺจิกत्तुवा อุपสมฺปชฺช วิหรनुตีติ. เอกาทสม.

สมณพราหมณวคคโค อฏฺฐโม.

ตสฺสทุทานํ

ปัจจุยกาทส วุตฺตา   จตุสจฺจวิภชฺชนา
 สมณพฺรหฺมณวคฺโค   นิทานเน ภวติ อญฺจโม.

วคฺคทุทานํ

พฺพุโธ ออาหารทสพลโธ   กพฺพาโร คหปติปญฺจโม
 ทฺกฺขวคฺโค มหาวคฺโค   อญฺจโม สมณพฺรหฺมณโณติ.

๙. อนฺตรเปยฺยาล**๑. สตุถฺสตุต**

[๗๓] สวตฺถึยํ วิหฺรติ ... ตตฺร โข ภควา... ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ
 ชรามรณเณ ยถาภูตํ ฅาณาย สตุถา ปฺริเยสฺสิตพฺุโพ, ชรามรณสมฺมุทํ อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ
 ชรามรณสมฺมุทเย ยถาภูตํ ฅาณาย สตุถา ปฺริเยสฺสิตพฺุโพ, ชรามรณนิโรธํ อชานตา อปสฺสตา ยถา
 ภูตํ ชรามรณนิโรเธ ยถาภูตํ ฅาณาย สตุถา ปฺริเยสฺสิตพฺุโพ, ชรามรณนิโรธคามินิํ ปฺฏิปทํ อชานตา
 อปสฺสตา ยถาภูตํ ชรามรณนิโรธคามินิยา ปฺฏิปทาย ยถาภูตํ ฅาณาย สตุถา ปฺริเยสฺสิตพฺุโพติ.
 (สฺตุตฺตฺนุโต เอโก) ปจฺมํ.

[สพฺเพสํ เปยฺยาลโธ เอวํ วิตุถาเรตพฺุโพ.]

๒-๑๑. ทฺุติยสตุถฺสตุตฺตาทิสก

- (๒) ชาตี ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ...
- (๓) ภวํ ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ...
- (๔) อุกฺปาทานํ ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ...
- (๕) ตณฺหํ ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ....
- (๖) เวทนํ ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ...
- (๗) ผสฺสุสํ ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ...
- (๘) สพฺพายตฺนํ ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ...
- (๙) นามรूपํ ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ...

(๑๐) วิถณฺวานํ ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ...

(๑๑) สงฺขารา ภิกฺขเว อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ สงฺขาราเรสุ ยถาภูตํ ฅาณาย สตุถา
 ปฺริเยสฺสิตพฺุโพ, สงฺขารสมฺมุทํ อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ สงฺขารสมฺมุทเย ยถาภูตํ ฅาณาย สตุถา
 ปฺริเยสฺสิตพฺุโพ, สงฺขารนิโรธํ อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ สงฺขารนิโรเธ ยถาภูตํ ฅาณาย สตุถา
 ปฺริเยสฺสิตพฺุโพ, สงฺขารนิโรธคามินิํ ปฺฏิปทํ อชานตา อปสฺสตา ยถาภูตํ สงฺขารนิโรธคามินิยา
 ปฺฏิปทาย ยถาภูตํ ฅาณาย สตุถา ปฺริเยสฺสิตพฺุโพติ. เอกาทสฺมํ.

[สพฺเพสํ จตุสจฺจิกํ กาทพฺุพํ.]

๒-๑๒. สิกขาสุตตาทิเปยฺยาลเอกาทสก

[๒] ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา อปฺสฺสตา ยถาภูตํ ชรามรณเณ ยถาภูตํ ฅาณาย สิกฺขา
กรณียา.

[เอวํ เปยฺยาไล จตุสจฺจิกํ กาทพฺพํ.]

- (๓) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ โยโค กรณียเ...
 (๔) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ ฅนฺโท กรณียเ...
 (๕) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ อฺสุโสฬฺหิ กรณียา...
 (๖) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ อปฺปฏิวานิ กรณียา...
 (๗) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ อาตปฺปํ กรณียเ...
 (๘) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ วิริยํ กรณียเ...
 (๙) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ สาทจฺจํ กรณียเ...
 (๑๐) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ สติ กรณียา...
 (๑๑) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ สมฺปชฅณฺณํ กรณียเ...
 (๑๒) ชรามรณํ ภิกฺขเว อชานตา ๕เปฯ อปฺปมาโท กรณียเ...

อนฺตรเปยฺยาไล นวโม.

ตสฺสุทฺทานํ

สตฺถา สิกฺขา จ โยโค จ
 อปฺปฏิวานิยาตปฺปํ
 สติ จ สมฺปชฅณฺณจ

ฅนฺโท อฺสุโสฬฺหิ ปญฺจมี
 วิริยํ สาทจฺจ วุจฺจติ
 อปฺปมาเทน ทฺวาทสาติ.

สุตฺตุนฺตา อนฺตรเปยฺยาลา นิฏฺฐิตา.

ปเร เต ทฺวาทส โหนฺติ
 จตุสจฺเจน เต วุตฺตา

สุตฺตา ทฺวตฺตีสฺ สตานิ จ
 เปยฺยาลา อนฺตรมฺหิ เยติ.
 อนฺตรเปยฺยาลेषฺ อฺสุทฺทานํ สมตฺตํ.

นิทานสฺยตฺตํ สมตฺตํ.

๗. มหาวรรค
หมวดว่าด้วยพระสูตรที่มีเนื้อหาสำคัญ

๑. อัศจรรย์วาสุตร
ว่าด้วยผู้ไม่ได้สติ

[๖๑]. ข้าพเจ้าได้สติมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาค ...

ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้ไม่ได้สติ⁴⁶ พึงเบื่อหน่ายบ้าง คลายกำหนดบ้าง หลุดพ้นบ้าง จากกายซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งมหาภูตทั้ง ๔ นี้

ขอฉันเพราะเหตุไร

เพราะเหตุที่การประชุมก็ดี ความสิ้นไปก็ดี การยึดถือก็ดี การทอดทิ้งกายซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งมหาภูตทั้ง ๔ นี้ก็ดี ย่อมปรากฏ เพราะฉะนั้น ปุณฺณผู้ไม่ได้ สติพึงเบื่อหน่ายบ้าง คลายกำหนดบ้าง หลุดพ้นบ้าง จากกายนั้น

ตถาคตเรียกสิ่งนี้ว่า จิตบ้าง มโนบ้าง วิญญาณบ้าง ปุณฺณผู้ไม่ได้สติ ไม่อาจ เบื่อหน่าย คลายกำหนด หลุดพ้นไปจากจิตเป็นต้นนั้นได้

ขอฉันเพราะเหตุไร

เพราะจิตเป็นต้นนี้ ถูกรัดไว้ด้วยตัณหา ยึดถือว่าเป็นของเรา เป็นสิ่งที่ปุณฺณ ผู้ไม่ได้สติยึดมั่นว่า นั้นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา ตลอดกาลนาน เพราะฉะนั้น ปุณฺณผู้ไม่ได้สติ จึงไม่อาจเบื่อหน่าย คลายกำหนด หลุดพ้นไปจากจิตเป็นต้นนั้นได้

ภิกษุทั้งหลาย ปุณฺณผู้ไม่ได้สติ พึงยึดถือกายซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งมหาภูต ทั้ง ๔ นี้ โดยความเป็นอิตตายุ่งประเสริฐกว่า ส่วนการยึดถือจิตโดยความเป็นอิตตา ไม่ประเสริฐเลย

ขอฉันเพราะเหตุไร

เพราะกายซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งมหาภูตทั้ง ๔ นี้ เมื่อดำรงอยู่ ๑ ปีบ้าง ๒ ปีบ้าง ๓ ปีบ้าง ๔ ปีบ้าง ๕ ปีบ้าง ๑๐ ปีบ้าง ๒๐ ปีบ้าง ๓๐ ปีบ้าง ๔๐ ปีบ้าง ๕๐ ปีบ้าง ๑๐๐ ปีบ้าง หรือเกินกว่าบ้าง ก็ยังปรากฏ

ตถาคตเรียกสิ่งนี้ว่า จิตบ้าง มโนบ้าง วิญญาณบ้าง จิตเป็นต้นนั้น ดวงหนึ่งเกิดขึ้น ดวงหนึ่งดับไป ตลอดทั้งคืนและวัน เปรียบเหมือนลึงเมื่อเที่ยวไปในป่าเล็กและป่าใหญ่จับกิ่งไม้ ปล่อยกิ่งไม้นั้นแล้ว ย่อมจับกิ่งอื่น ปล่อยกิ่งนั้นแล้วย่อมจับ กิ่งอื่นต่อไป ฉะนั้น ตถาคตจึงเรียกสิ่งนี้ว่า จิตบ้าง มโนบ้าง วิญญาณบ้าง จิตเป็นต้นนั้น ดวงหนึ่งเกิดขึ้น ดวงหนึ่งดับไปตลอดทั้งคืนและวัน

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สติ ย่อมมนสิการปฏิจักษุสัมปทาที่นั่นแหละโดย แยกกาย ในกายและจิตนั้นว่า เพราะเหตุนี้ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ คือ เพราะ อวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งมวลนี้ มีได้ด้วยประการฉะนี้

อนึ่ง เพราะอวิชชาดับไปไม่เหลือด้วยวิราคะ สังขารจึงดับ เพราะสังขารดับ วิญญาณจึงดับ ฯลฯ ความดับกองแห่งทุกข์ทั้งมวลนี้ มีได้ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สติเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป แม้ในเวทนา แม้ในสัญญา แม้ในสังขาร แม้ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนดจึงหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้น

⁴⁶ ปุณฺณผู้ไม่ได้สติ ในที่นี้หมายถึงปุณฺณผู้เว้นจากการศึกษาเล่าเรียน การสอบถาม การวินิจฉัยในขันธ ธาตุ อายตนะ ปัจจัยการ และสติปัฏฐานเป็นต้น (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๑/๑๑๑)

แล้ว ก็รู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่น เพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

อัสสุตวาสูตรที่ ๑ จบ

๒. ทุตติยอัสสุตวาสูตร

ว่าด้วยผู้ไม่ได้สดับ สูตรที่ ๒

[๖๒] พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ... เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาค ...

ภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ พึงเบื่อหน่ายบ้าง คลายกำหนดบ้าง หลุดพ้นบ้าง จากกายซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งมหาภูตทั้ง ๔ นี้

ขอนั้นเพราะเหตุไร

เพราะเหตุที่การประชุมก็ดี ความสิ้นไปก็ดี การยึดถือก็ดี การทอดทิ้งกายซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งมหาภูตทั้ง ๔ นี้ก็ดี ย่อมปรากฏ เพราะฉะนั้น ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ พึงเบื่อหน่ายบ้าง คลายกำหนดบ้าง หลุดพ้นบ้างจากกายนั้น

ตถาคตเรียกสิ่งนี้ว่า จิตบ้าง มโนบ้าง วิญญาณบ้าง ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับไม่อาจ เบื่อหน่าย คลายกำหนด หลุดพ้นไปจากจิตเป็นต้นนั้นได้

ขอนั้นเพราะเหตุไร

เพราะจิตเป็นต้นนี้ ถูกรัดไว้ด้วยตัณหา ยึดถือว่าเป็นของเรา เป็นสิ่งที่ปุถุชน ผู้ไม่ได้สดับยึดมั่นว่า นั้นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา ตลอดกาลนานเพราะฉะนั้น ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ จึงไม่อาจเบื่อหน่าย คลายกำหนด หลุดพ้นไปจากจิตเป็นต้นนั้นได้

ภิกษุทั้งหลาย ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ พึงยึดถือกายซึ่งเป็นที่ประชุมแห่งมหาภูต ทั้ง ๔ นี้ โดยความเป็นอิตตายุ่งประเสริฐกว่า ส่วนการยึดถือจิตโดยความเป็นอิตตาไม่ประเสริฐเลย

ขอนั้นเพราะเหตุไร

เพราะกายซึ่งเป็นที่ประชุมมหาภูตทั้ง ๔ นี้ เมื่อดำรงอยู่ ๑ ปีบ้าง ๒ ปีบ้าง ๓ ปีบ้าง ๔ ปีบ้าง ๕ ปีบ้าง ๑๐ ปีบ้าง ๒๐ ปีบ้าง ๓๐ ปีบ้าง ๔๐ ปีบ้าง ๕๐ ปีบ้าง ๑๐๐ ปีบ้าง หรือเกินกว่าบ้าง ก็ยังปรากฏ

ตถาคตเรียกสิ่งนี้ว่า จิตบ้าง มโนบ้าง วิญญาณบ้าง จิตเป็นต้นนั้น ดวงหนึ่งเกิดขึ้น ดวงหนึ่งดับไป ตลอดทั้งคืนและวัน

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมมณสิการปฏิจักษุสมาทานั้นแหละโดยแยบคาย ในกายและจิตนั้นว่า เพราะเหตุนี้ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น เพราะสิ่งนี้ไม่มี สิ่งนี้จึงไม่มี เพราะสิ่งนี้ดับ สิ่งนี้จึงดับ

สุขเวทนาเกิดขึ้น เพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งสุขเวทนา

เพราะผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งสุขเวทนานั้นแหละดับไป สุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งสุขเวทนา ซึ่งเสวยอารมณ์อันเกิดจากผัสสะนั้น ก็ดับระงับไป

ทุกขเวทนาเกิดขึ้น เพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนา

เพราะผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนานั้นแหละดับไป ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนา ซึ่งเสวยอารมณ์อันเกิดจากผัสสะนั้น ก็ดับระงับไป

อทุกขมสุขเวทนาเกิดขึ้น เพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งอทุกขมสุขเวทนา

เพราะผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งอทุกขมสุขเวทนานั้นแหละดับไป อทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งอทุกขมสุขเวทนา ซึ่งเสวยอารมณ์อันเกิดจากผัสสะนั้น ก็ดับระงับไป

ภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่สองทอนเสียดสีกันจึงเกิดความร้อนลุกเป็นไฟ แต่ถ้าแยกไม่สองทอนนั้นออกจากกัน ความร้อนที่เกิดจากการเสียดสีกันนั้น ก็ดับระงับไป

สุขเวทนาเกิดขึ้น เพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งสุขเวทนา

เพราะผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งสุขเวทนานั้นแหละดับไป สุขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งสุขเวทนา ซึ่งเสวยอารมณ์อันเกิดจากผัสสะนั้น ก็ดับ ระวังไป

ทุกขเวทนาเกิดขึ้น เพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนา

เพราะผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนานั้นแหละดับไป ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นเพราะ อาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งทุกขเวทนา ซึ่งเสวยอารมณ์อันเกิดจากผัสสะนั้น ก็ดับระวังไป

อทุกขมสุขเวทนาเกิดขึ้น เพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งอทุกขมสุขเวทนา

เพราะผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งอทุกขมสุขเวทนานั้นแหละดับไป อทุกขมสุขเวทนา ที่เกิดขึ้นเพราะอาศัยผัสสะที่เป็นปัจจัยแห่งอทุกขมสุขเวทนา ซึ่งเสวยอารมณ์อันเกิดจากผัสสะนั้น ก็ดับระวังไป ฉะนั้นเหมือนกัน

ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในผัสสะ แม้ในเวทนา แม้ในสัญญา แม้ในสังขาร แม้ในวิญญูญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนด เพราะคลายกำหนดจึงหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ก็รู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่น เพื่อความเป็นอยู่อย่างนี้อีกต่อไป

ทุตยอัสนฺตวาสุตฺตโร ๒ จบ

๓. ปุตตมังสสุตฺตโร

वादวยเนือบุตร

[๖๓] พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ... เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาค ...

ภิกษุทั้งหลาย อาหาร ๔ อย่างนี้ เป็นไปเพื่อความดำรงอยู่ของหมู่มสัตว์ ผู้เกิดแล้ว หรือเพื่ออนุเคราะห์หมู่มสัตว์ผู้แสวงหาที่เกิด

อาหาร ๔ อย่าง อะไรบ้าง คือ

๑. กวฬิงการอาหาร ที่หยาบหรือละเอียด
๒. ผัสสาหาร
๓. มโนสัญเจตนาหาร
๔. วิญญูณาหาร

อาหาร ๔ อย่างนี้ เป็นไปเพื่อความดำรงอยู่ของหมู่มสัตว์ผู้เกิดแล้ว หรือเพื่ออนุเคราะห์หมู่มสัตว์ผู้แสวงหาที่เกิด

กวฬิงการอาหาร จะพึงเห็นได้อย่างไร

คือ เปรียบเหมือนภรรยาสามีทั้งสอง ถือเอาเสปียงเล็กน้อย เดินทางกันดาร⁴⁷ เขาทั้งสองมีบุตรน้อย ๑ คนทั้งน่ารัก และน่าพอใจ ขณะที่พวกเขากำลังเดินทาง กันดาร เสปียงที่มีเพียงเล็กน้อยได้หมดสิ้นไป แต่ทางกันดารของพวกเขายังไม่ผ่านไป ยังเหลืออยู่ไกล ลำดับนั้น เขาทั้งสองตกลงกันว่า เสปียงที่เหลืออยู่เล็กน้อย ได้หมด สิ้นไปแล้ว แต่ทางกันดารยังเหลืออยู่ไกล ทางที่ดี พวกเขาช่วยกันฆ่าบุตรน้อย ที่น่ารักน่าพอใจคนนี้เสีย ทำเป็นเนื้อเค็มและเนื้อย่าง บริโภคเนื้อบุตร ก็จะข้ามพ้นทางกันดารที่เหลืออยู่ได้ เราทั้ง ๓ อย่าพิณาศพร่วมกันเลย ต่อมา ภรรยาสามีทั้งสองนั้น ก็ฆ่าบุตรน้อยที่น่ารักน่าพอใจคนนั้น ทำเป็นเนื้อเค็มและเนื้อย่าง บริโภคเนื้อบุตรนั้นแหละจึงข้ามพ้นทางกันดารนั้นไปได้ พวกเขาบริโภคเนื้อบุตรไปพลาง ทูบอกไปพลาง ราพันว่า บุตรน้อยอยู่ที่ไหน บุตรน้อยอยู่ที่ไหน

เธอทั้งหลายจะเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร

คือ พวกเขาบริโภคเนื้อบุตรเป็นอาหาร เพื่อเล่น เพื่อความมัวเมา หรือเพื่อ ตกแต่ง เพื่อประดับร่างกาย หรือ

⁴⁷ ทางกันดาร ในที่นี้หมายถึงทางที่ขมขื่นและมีภัย ๕ อย่าง คือ (๑) ภัยจากใจ (๒) ภัยจากสัตว์ร้าย (๓) ภัยจากมนุษย์ เช่น พวกยักษ์ (๔) ภัยเพราะไม่มีน้ำ (๕) ภัยเพราะอาหารน้อย (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๓/๑๑๘)

หามีได้ พระพุทธเจ้าข้า

พวกเขาบริโภคอาหารที่ปรุงจากเนื้อบุตรเพียงเพื่อจะข้ามทางกันดารให้พ้นหรือ
ไซ้ พระพุทธเจ้าข้า

ภิกษุทั้งหลาย อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็นั้นนั้น เรากล่าวว่า บุคคลพึงเห็น กวฬิงการอาหาร (เปรียบเหมือน
เนื้อบุตร) เมื่ออริยสาวกกำหนด⁴⁸กฎฬิงการอาหาร ได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดธรรมาคะซึ่งเกิดจากกามคุณ ๕ เมื่อ
กำหนดธรรมาคะซึ่งเกิดจากกามคุณ ๕ ได้แล้ว สังโยชน์ที่เป็นเครื่องชักนำอริยสาวกให้มาสู่โลกนี้อีก ก็ไม่มี

ผัสสาหาร จะพึงเห็นได้อย่างไร

คือ เปรียบเหมือนแม่โคที่ไม่มีหนังหุ้ม ถ้ายืนฟังผาอยู่ ก็จะถูกฝูงสัตว์ที่อาศัยผาเจาะกิน ถ้ายืนฟังต้นไม้
อยู่ ก็จะถูกฝูงสัตว์ที่อาศัยต้นไม้เจาะกิน ถาลงไปยืน แขน้ำอยู่ ก็จะถูกฝูงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในน้ำกัดกิน ถ้ายืนอยู่ใน
ในที่แจ้ง ก็จะถูกฝูงสัตว์ที่อาศัยอยู่ในอากาศเกาะจิกกิน ไม่ว่าแม่โคตัวที่ไม่มีหนังหุ้มตัวนั้นจะไปอาศัยอยู่ใน
สถานที่ใด ๆ ก็ตาม ก็ถูกจำพวกสัตว์ที่อาศัยอยู่ในสถานที่นั้น ๆ กัดกินอยู่ร่ำไป อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็นั้นนั้น
เรากล่าวว่า บุคคลพึงเห็นผัสสาหาร (เปรียบเหมือน แม่โคที่ไม่มีหนังหุ้ม) เมื่ออริยสาวกกำหนดธรรมาคะได้
แล้วก็เป็นอันกำหนดธรรมา ๓ ประการ เมื่อกำหนดธรรมา ๓⁴⁹ ประการได้แล้ว เรากล่าวว่าไม่มีสิ่งใดที่อริย
สาวกพึงทำให้ยิ่งไปกว่านี้

มโนสัญเจตนาหาร จะพึงเห็นได้อย่างไร

คือ เปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง ลึกกว่าหัวคน เต็มไปด้วยถ่านเพลิง ไม่มีเปลว ไม่มีควัน ครั้งนั้นบุรุษ
คนหนึ่งต้องการมีชีวิตไม่ยอมตาย รักสุขเกลียดทุกข์เดินมา บุรุษมีกำลัง ๒ คนจับแขนของเขาคนละข้างจุดไป
ลงหลุมถ่านเพลิง ทันใดนั้น เขามีเจตนาปรารถนาตั้งใจจะไปให้ไกลจากหลุมถ่านเพลิง

ขอนั้นเพราะเหตุไร

เพราะเขารู้ว่า ถ้าเราจักตกหลุมถ่านเพลิงนี้ เราจักต้องตายหรือถึงทุกข์ ปางตาย เพราะเหตุนี้ อุปมานี้
ฉันใด อุปไมยก็นั้นนั้น เรากล่าวว่า บุคคลพึงเห็นมโนสัญเจตนาหาร (เปรียบเหมือนหลุมถ่านเพลิง) เมื่ออริย
สาวกกำหนดธรรมา มโนสัญเจตนาหารได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดธรรมา ๓⁵⁰ ประการ เมื่อกำหนดธรรมา ๓ ประการ
ได้แล้ว เรากล่าวว่าไม่มีสิ่งใดที่อริยสาวกพึงทำให้ยิ่งไปกว่านี้

วิญญาณาหาร จะพึงเห็นได้อย่างไร

คือ เปรียบเหมือนราชบุรุษทั้งหลายจับใจระผู้ประพตติชิวได้แล้ว จึงทูลแสดงแด่ พระราชาว่า ขอเดชะ ผู้
นี้เป็นใจระประพตติชิวต่อพระองค์ ขอจงทรงลงพระอาญาตามที่ทรงพระราชประสงค์แก่ใจระผู้นี้เถิด

พระราชามีพระกระแสรับสั่งว่า ท่านทั้งหลาย จงไปช่วยกันประหารมัน ด้วยหอก ๑๐๐ เล่มในเวลาเช้า
ราชบุรุษทั้งหลายก็ช่วยกันประหารนักโทษคนนั้น ด้วยหอก ๑๐๐ เล่มในเช้าวันนั้น

ต่อมาในเวลาเที่ยงวัน พระราชาทรงซักถามราชบุรุษทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลาย นักโทษคนนั้นเป็น
อย่างไรบ้าง

⁴⁸ กำหนดธรรมา ในที่นี้หมายถึงกำหนดด้วยปริญาญา ๓ อย่าง คือ (๑) ญาตปริญาญา การกำหนดธรรมาขึ้นรู้จัก (๒) ตีรณปริญาญา การ
กำหนดธรรมาขึ้นพิจารณา (๓) ปหานปริญาญา การกำหนดธรรมาขึ้นละ (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๓/๑๒๔)

⁴⁹ เวทนา ๓ ได้แก่ (๑) สุขเวทนา ความรู้สึกเป็นสุข (๒) ทุกขเวทนา ความรู้สึกเป็นทุกข์ (๓) อทุกขมสุขเวทนา ความรู้สึกเฉย ๆ
หรือเรียกว่าอุเบกขาเวทนา ที่อริยสาวกกำหนดด้วยปริญาญา ๓ ในผัสสาหารที่กำหนดแล้ว (ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๖๖,
๓๕/๓/๓๗๒-๓๗๓, ส.ส.พ. (ไทย) ๑๘/๒๗๐/๓๐๖, ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๓/๑๒๗)

⁵⁰ ตัณหา ๓ ได้แก่ (๑) กามตัณหา(ความทะยานอยากในกาม) (๒) ภวตัณหา(ความทะยานอยากในภพ) (๓) วิภวตัณหา(ความ
ทะยานอยากในวิภพ) (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๓/๑๒๘)

ราชบุรุษทั้งหลายกราบทูลว่า เขายังมีชีวิตอยู่ พระพุทธเจ้าข้า จึงมี พระกระแสรับสั่งว่า ท่านทั้งหลาย จงไปช่วยกันประหารมันด้วยหอก ๑๐๐ เล่ม ในเวลาเพียงวัน ราชบุรุษทั้งหลายก็ช่วยกันประหารนักโทษคนนั้น ด้วยหอก ๑๐๐ เล่ม ในเวลาเพียงวัน

ต่อมาในเวลาเย็น พระราชาทรงซักถามราชบุรุษทั้งหลายอีกว่า ท่านทั้งหลาย นักโทษคนนั้นเป็นอย่างไรบ้าง

ราชบุรุษทั้งหลายกราบทูลว่า เขายังมีชีวิตอยู่ พระพุทธเจ้าข้า จึงมี พระกระแสรับสั่งว่า ท่านทั้งหลาย จงไปช่วยกันประหารมันด้วยหอก ๑๐๐ เล่ม ในเวลาเย็น

ราชบุรุษทั้งหลายก็ช่วยกันประหารนักโทษคนนั้นด้วยหอก ๑๐๐ เล่ม ในเวลาเย็น

เธอทั้งหลายจะเข้าใจความขอนั้นว่าอย่างไร

คือ เมื่อเขาถูกประหารด้วยหอก ๓๐๐ เล่มตลอดทั้งวัน จะพึงได้เสวยทุกข์ โทมนัสซึ่งมีการประหารนั้น เป็นเหตุ มีไชหรือ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เมื่อเขาถูกประหารด้วยหอก ๑ เล่ม ยังได้เสวย ทุกข์โทมนัสซึ่งมีการประหารนั้นเป็นเหตุ ไม่ต้องพูดถึงเมื่อถูกประหารด้วยหอก ๓๐๐ เล่ม

ภิกษุทั้งหลาย อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้น เรากล่าวว่า บุคคลพึงเห็นวิญญานาหาร (เปรียบเหมือนนักโทษประหาร) เมื่ออริยสาวก กำหนดรู้วิญญานาหารได้แล้ว ก็เป็นอันกำหนดรู้นามรูปได้ เมื่อกำหนดรู้นามรูปได้แล้ว เรากล่าวว่า ไม่มีสิ่งใดที่อริยสาวกพึงทำให้อะไรยิ่งไปกว่านี้

ปุตตมังสสูตรที่ ๓ จบ

๔. อัถติราคสูตร

ว่าด้วยราคะมีอยู่

[๖๔]. พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ... เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาค ...

ภิกษุทั้งหลาย อาหาร ๔ อย่างนี้ เป็นไปเพื่อความดำรงอยู่ของหมู่มสัตว์ผู้เกิดแล้ว หรือเพื่ออนุเคราะห์หมู่มสัตว์ผู้แสวงหาที่เกิด

อาหาร ๔ อย่าง ะไรบ้าง คือ

๑. กวฬิงการาหาร ที่หยาบหรือละเอียด
๒. ผัสสาหาร
๓. มโนสัทยเจตนาหาร
๔. วิญญานาหาร

อาหาร ๔ อย่างนี้ เป็นไปเพื่อความดำรงอยู่ของหมู่มสัตว์ผู้เกิดแล้ว หรือเพื่ออนุเคราะห์หมู่มสัตว์ผู้แสวงหาที่เกิด

ถาราคะ(ความกำหนด) นันทิ(ความเพลิดเพลิน) ตัณหา(ความทะยานอยาก) มีอยู่ ในกวฬิงการาหาร วิญญานจะตั้งอยู่อกงามในกวฬิงการาหารนั้น ที่ได้วิญญาน ตั้งอยู่อกงาม ที่นั้นย่อมมีนามรูปหยั่งลง ที่ได้มีนามรูปหยั่งลง ที่นั้นย่อมมีความเจริญ แห่งสังขารทั้งหลาย ที่ได้มีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่นั้นย่อมมีการเกิดในภพใหม่ต่อไป ที่ได้มีการเกิดในภพใหม่ต่อไป ที่นั้นย่อมมีชาติ ชราและมรณะต่อไป ที่ได้มีชาติ ชราและมรณะต่อไป เรากล่าวว่าที่นั้นมีความโศก มีความกระวนกระวาย และมีความคับแค้น

ถาราคะ นันทิ ตัณหา มีอยู่ในผัสสาหาร ...

ถาราคะ นันทิ ตัณหา มีอยู่ในมโนสัทยเจตนาหาร ...

ถาราคะ นันทิ ตัณหา มีอยู่ในวิญญานาหาร วิญญานจะตั้งอยู่อกงาม ในวิญญานาหารนั้น ที่ได้มีวิญญานตั้งอยู่อกงาม ที่นั้นย่อมมีนามรูปหยั่งลง ที่ได้มีนามรูปหยั่งลง ที่นั้นย่อมมีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่ได้มีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่นั้นย่อมมีการเกิดในภพใหม่ต่อไป ที่ได้มีการเกิดในภพใหม่ ต่อ

ไป ที่นั่นย่อมมีชาติ ชราและมรณะต่อไป ที่ได้มีชาติ ชราและมรณะต่อไป เรากล่าวว่า ที่นั่นมีความโศก มีความ
 กระวนกระวายและมีความคับแค้น

เปรียบเหมือนเมื่อมีน้ำย้อม ครั่ง ขมิ้น สีเขียว หรือสีแดงอ่อน ช่างย้อมหรือจิตรกรพึงเขียนรูปภาพสตรี
 หรือรูปภาพบุรุษ ให้ได้สัดส่วนครบถ้วนลงบนแผ่นกระดาษที่ขัดดีแล้ว ฝาผนัง หรือแผ่นผ้า อุปมานี้ฉันใด
 อุปไมยก็ฉันนั้น ถาราคะ นันทิ ตัณหา มีอยู่ในกวางพิกการอาหาร วิญญาณจะตั้งอยู่อกงามในกวางพิกการอาหารนั้น ที่
 ได้มีวิญญาณ ตั้งอยู่อกงาม ที่นั่นย่อมมีนามรูปหยั่งลง ที่ได้มีนามรูปหยั่งลง ที่นั่นย่อมมีความเจริญแห่งสังขาร
 ทั้งหลาย ที่ได้มีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่นั่นย่อมมีการเกิดในภพใหม่ต่อไป ที่ได้มีการเกิดในภพใหม่ต่อไป
 ที่นั่นย่อมมีชาติ ชราและมรณะต่อไป ที่ได้มีชาติ ชราและมรณะต่อไป เรากล่าวว่าที่นั่นมีความโศก มีความ
 กระวนกระวาย และมีความคับแค้น

ถาราคะ นันทิ ตัณหา มีอยู่ในผัสสาหาร ...

ถาราคะ นันทิ ตัณหา มีอยู่ในมโนสัญเจตนาหาร ...

ถาราคะ นันทิ ตัณหา มีอยู่ในวิญญาณาหาร วิญญาณจะตั้งอยู่อกงาม ในวิญญาณาหารนั้น ที่ได้มี
 วิญญาณตั้งอยู่อกงาม ที่นั่นย่อมมีนามรูปหยั่งลง ที่ได้ มีนามรูปหยั่งลง ที่นั่นย่อมมีความเจริญแห่งสังขารทั้ง
 หลาย ที่ได้มีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่นั่นย่อมมีการเกิดในภพใหม่ต่อไป ที่ได้มีการเกิดในภพใหม่ต่อไป
 ที่นั่นย่อมมีชาติ ชราและมรณะต่อไป เรากล่าวว่าที่นั่นมีความโศก มีความกระวน กระวาย และมีความคับแค้น

ภิกษุทั้งหลาย ถาราคะ นันทิ ตัณหา ไม่มีในกวางพิกการอาหาร วิญญาณจะ ไม่ตั้งอยู่อกงามในกวางพิก
 การอาหารนั้น ที่ได้มีวิญญาณไม่ตั้งอยู่อกงาม ที่นั่นย่อมไม่มีนามรูปหยั่งลง ที่ได้ไม่มีนามรูปหยั่งลง ที่นั่นย่อม
 ไม่มีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่ได้ไม่มีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่นั่นย่อมไม่มีการเกิดในภพใหม่
 ต่อไป ที่ได้ไม่มีการเกิดในภพใหม่ต่อไป ที่นั่นย่อมไม่มีชาติ ชราและมรณะต่อไป ที่ได้ไม่มีชาติ ชราและมรณะ
 ต่อไป เรากล่าวว่าที่นั่นไม่มีความโศก ไม่มีความกระวนกระวาย และไม่มีความคับแค้น

ถาราคะ นันทิ ตัณหา ไม่มีในผัสสาหาร ...

ถาราคะ นันทิ ตัณหา ไม่มีในมโนสัญเจตนาหาร ...

ถาราคะ นันทิ ตัณหา ไม่มีในวิญญาณาหาร วิญญาณจะไม่ตั้งอยู่อกงามในวิญญาณาหารนั้น ที่ได้
 วิญญาณไม่ตั้งอยู่อกงาม ที่นั่นย่อมไม่มีนามรูปหยั่งลง ที่ได้ไม่มีนามรูปหยั่งลง ที่นั่นย่อมไม่มีความเจริญแห่ง
 สังขารทั้งหลาย ที่ได้ไม่มีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่นั่นย่อมไม่มีการเกิดในภพใหม่ต่อไป ที่ได้ไม่มีการ
 เกิดใน ภพใหม่ต่อไป ที่นั่นย่อมไม่มีชาติ ชราและมรณะต่อไป ที่ได้ไม่มีชาติ ชราและมรณะต่อไป เรากล่าวว่าที่
 นั้นไม่มีความโศก ไม่มีความกระวนกระวาย และไม่มีความคับแค้น

เปรียบเหมือนเรือนยอด⁵¹ หรือศาลาเรือนยอด⁵² มีหน้าต่างด้านทิศเหนือทิศใต้ หรือทิศตะวันออก พอ
 ดวงอาทิตย์ขึ้น แสงสว่างที่เข้าทางหน้าต่าง จะพึงส่องไปที่ไหน

ส่องไปที่ฟาดานทิศตะวันตก พระพุทธเจ้าชา

ถ้าไม่มีฟาดานทิศตะวันตกแล้ว แสงสว่างนั้นจะพึงส่องไปที่ไหน

ที่แผ่นดิน พระพุทธเจ้าชา

ถ้าไม่มีแผ่นดินแล้ว แสงสว่างนั้นจะพึงส่องไปที่ไหน

ที่น้ำ พระพุทธเจ้าชา

ถ้าไม่มีน้ำแล้ว แสงสว่างจะพึงส่องไปที่ไหน

ไม่มีที่ส่อง พระพุทธเจ้าชา

ภิกษุทั้งหลาย อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้น ถาราคะ นันทิ ตัณหา ไม่มีในกวางพิกการอาหาร ฯลฯ

⁵¹ เรือนยอด ในที่นี้หมายถึงเรือนที่มีช่อฟ้า ๑ ตัว (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๔/๑๓๐)

⁵² ศาลาเรือนยอด ในที่นี้หมายถึงศาลาที่มีช่อฟ้า ๒ ตัว (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๔/๑๓๐)

ถาราคะ นันทิ ตัณหา ไม่มีในผัสสาหาร ...

ถาราคะ นันทิ ตัณหา ไม่มีในมโนสัญญาเจตนาหาร ...

ถาราคะ นันทิ ตัณหา ไม่มีในวิญญาณาหาร วิญญาณจะไม่ตั้งอยู่อกงามในวิญญาณาหารนั้น ที่ได้วิญญาณไม่ตั้งอยู่อกงาม ที่นั่นย่อมไม่มีนามรูปหยั่งลง ที่ได้ไม่มีนามรูปหยั่งลง ที่นั่นย่อมไม่มีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่ได้ไม่มีความเจริญแห่งสังขารทั้งหลาย ที่นั่นย่อมไม่มีการเกิดในภพใหม่ต่อไป ที่ได้ไม่มีการเกิดในภพใหม่ต่อไป ที่นั่นย่อมไม่มีชาติ ชราและมรณะต่อไป ที่ได้ไม่มีชาติ ชราและมรณะต่อไป เรากล่าวว่าที่นั่นไม่มีความโศก ไม่มีความกระวนกระวาย และไม่มีความคับแค้น

อติธรรมาสูตรที่ ๔ จบ

๕. นครสูตร

वादวยนคร

[๖๕]. พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ... เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาค ...

ภิกษุทั้งหลาย ก่อนแต่ตรัสรู้ เมื่อเราเป็นโพธิสัตว์ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ได้มีความคิดคำนึงอย่างนี้ว่า โลกนี้ถึงความคับแค้น จึงเกิด แก่ ตาย จุดิและอุปติ ก็บุคคลไม่รู้อุบายสลัดออกจากทุกขคือชราและมรณะนี้ เมื่อไรจึงจะพ้นจากทุกขคือชราและ มรณะนี้ได้ เราได้ดำริว่า เมื่ออะไรมี ชราและมรณะจึงมี เพราะอะไรเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงมี เพราะมนสิการโดยแยบคาย เราจึงได้รู้แจ้งด้วยปัญญาว่า เมื่อชาติมี ชราและมรณะจึงมี เพราะชาติเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงมี

เราได้ดำริว่า เมื่ออะไรมี ชาติจึงมี ฯลฯ ภพจึงมี ... อุปาทานจึงมี ... ตัณหา จึงมี ... เวทนาจึงมี ... ผัสสะจึงมี ... สฬายตนะจึงมี ... นามรูปจึงมี ... เพราะอะไรเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี เพราะมนสิการโดยแยบคาย เราจึงได้รู้แจ้งด้วยปัญญาว่า เพราะวิญญาณมี นามรูปจึงมี เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี

เราได้ดำริว่า เมื่ออะไรมี วิญญาณจึงมี เพราะอะไรเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี เพราะมนสิการโดยแยบคาย เราจึงได้รู้แจ้งด้วยปัญญาว่า เพราะนามรูปมี วิญญาณจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี

เราได้ดำริว่า วิญญาณนี้ย่อมกลับมา ไม่พ้นจากนามรูป ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ โลกจึงเกิด แก่ ตาย จุดิและอุปติ กล่าวคือ เพราะนามรูปเป็นปัจจัย วิญญาณ จึงมี เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะ จึงมี เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกขทั้งหมดนี้มีได้ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนได้เกิดขึ้นแล้วแก่เราว่า สมุทัย สมุทัย

เราได้ดำริว่า เมื่ออะไรไม่มี ชราและมรณะจึงไม่มี เพราะอะไรดับ ชราและมรณะจึงดับ เพราะมนสิการโดยแยบคาย เราจึงได้รู้แจ้งด้วยปัญญาว่า เมื่อชาติ ไม่มี ชราและมรณะจึงไม่มี เพราะชาติดับ ชราและมรณะจึงดับ

เราได้ดำริว่า เพราะอะไรไม่มี ชาติจึงไม่มี ฯลฯ ภพจึงไม่มี ... อุปาทานจึงไม่มี ... ตัณหาจึงไม่มี ... เวทนาจึงไม่มี ... ผัสสะจึงไม่มี ... สฬายตนะจึงไม่มี ... นามรูปจึงไม่มี ... เพราะอะไรดับ นามรูปจึงดับ เพราะมนสิการโดยแยบคาย เราจึงได้ รู้แจ้งด้วยปัญญาว่า เพราะวิญญาณไม่มี นามรูปจึงไม่มี เพราะวิญญาณดับ นามรูปจึงดับ

เราได้ดำริว่า เพราะอะไรไม่มี วิญญาณจึงไม่มี เพราะอะไรดับ วิญญาณจึงดับ เพราะมนสิการโดยแยบคาย เราจึงได้รู้แจ้งด้วยปัญญาว่า เพราะนามรูปไม่มี วิญญาณจึงไม่มี เพราะนามรูปดับ วิญญาณจึงดับ

เราได้ดำริว่า มรรคนั้นเราได้บรรลุแล้วด้วยปัญญาเครื่องตรัสรู้ คือ เพราะนามรูป ดับ วิญญาณจึงดับ เพราะวิญญาณดับ นามรูปจึงดับ เพราะนามรูปดับ สฬายตนะ จึงดับ เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึงดับ ฯลฯ ความดับแห่งกองทุกขทั้งหมดนี้มีได้ด้วยประการฉะนี้

ภิกษุทั้งหลาย จักขุ ญาณ ปัญญา วิชชา แสงสว่าง ในธรรมทั้งหลายที่เราไม่เคยได้ฟังมาก่อนได้เกิดขึ้น แล้วแก่เราว่า นิโรธ นิโรธ

เปรียบเทียบเหมือนบุรุษเมื่อเที่ยวไปในป่าเล็ก ป่าใหญ่ พบทางเก่าที่คนสมัยก่อนเคยใช้เดินไปมา เขาเดินตามทางนั้นไป พบนครเก่า ราชธานีโบราณซึ่งสมบูรณ์ด้วยสวนดอกไม้ ป่าไม้ สระโบกขรณี เข็งเทิน ล้วนน่ารื่นรมย์ ที่คนสมัยก่อนเคยอยู่ อาศัย ต่อมาเขาได้กราบทูลพระราชา หรือเรียนแก่ราชมหากษัตริย์ว่า ขอเดชะขอพระองค์โปรดทรงรับรู้เกิดพระพุทธเจ้าชา ข้าพระพุทธเจ้าเมื่อเที่ยวไปในป่าเล็ก ป่าใหญ่ ได้พบทางเก่าที่คนสมัยก่อนเคยใช้เดินไปมา ข้าพระพุทธเจ้าเดินตามทาง นั้นไป ขณะเดินอยู่ ก็ได้พบนครเก่า ราชธานีโบราณซึ่งสมบูรณ์ด้วยสวนดอกไม้ ป่าไม้ สระโบกขรณี เข็งเทิน ล้วนน่ารื่นรมย์ ที่คนสมัยก่อนเคยอยู่อาศัย ขอพระองค์โปรดให้สร้างพระนครนั้นเถิด พระพุทธเจ้าชา หลังจากนั้น พระราชาหรือราชมหากษัตริย์ จึงได้สร้างนครนั้นขึ้นมา ต่อมาพระนครนั้นได้มั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ มีประชากรมาก มีพลเมืองหนาแน่น ทั้งถึงความเจริญไพบุลย์อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้น เราได้ พบทางเก่า ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ เคยเสด็จพระดำเนิน

ทางเก่าที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ เคยเสด็จพระดำเนิน เป็นอย่างไร

คือ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี้เท่านั้น ได้แก่

- ๑. สัมมาทิฎฐิ ฯลฯ
- ๘. สัมมาสมาธิ

นี่คือทางเก่าที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ เคยเสด็จพระดำเนิน เราก็ ได้ดำเนินตามทางนั้น ได้รู้ชัดชราและมรณะ ได้รู้ชัดความเกิดแห่งชราและมรณะ ได้รู้ชัดความดับแห่งชราและมรณะ และได้รู้ชัดปฏิบัติที่ไปถึงความดับแห่งชราและ มรณะ เราได้ดำเนินไปตามทางนั้นแล้ว ขณะดำเนินไป ได้รู้ชัดชาติ ฯลฯ ได้รู้ชัดภพ ... ได้รู้ชัดอุปาทาน ... ได้รู้ชัดตัณหา ... ได้รู้ชัดเวทนา ... ได้รู้ชัดผัสสะ ... ได้รู้ชัดสฬายตนะ ... ได้รู้ชัดนามรูป ... ได้รู้ชัดวิญญูญาณ ... เราได้ดำเนินตามทางนั้นแล้ว ขณะดำเนินไป ได้รู้ชัดสังขารทั้งหลาย ได้รู้ชัดความเกิดแห่งสังขาร ได้รู้ชัดความดับแห่งสังขาร ได้รู้ชัดปฏิบัติที่ไปถึงความดับแห่งสังขาร ครั้นได้รู้ชัดอริยมรรค มีองค์ ๘ นั้นแล้ว เราจึงบอกแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา

ภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้จึงได้บริบูรณ์ กว้างขวาง รู้จักกันโดยมาก มั่นคงดี กระทั่งเทวดาและมนุษย์ทั้งหลายประกาศได้ดีแล้ว

นครสสูตรที่ ๕ จบ

๖. สัมมสสูตร

ว่าด้วยการพิจารณาปัจจัยภายใน

[๖๖] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวกุรุ ชื่อว่ากัมมาสทัมมะ แคว้นกุรุ ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมาตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคจึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพิจารณาปัจจัยภายในกันบ้างหรือ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสถามอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เคยอมพิจารณาปัจจัยภายใน

เธอพิจารณาปัจจัยภายในอย่างไร

ลำดับนั้น ภิกษุรูปนั้นก็ทูลเล่าถวายให้ทรงทราบ (แต่)ไม่เป็นที่พอพระทัยของพระผู้มีพระภาค

เมื่อเอกราบทูลอย่างนั้นแล้ว ท่านพระอานนท์ก็ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระ ผู้มีพระภาค ถึงเวลาที่จะทรงแสดงเรื่องนี้แล้ว ข้าแต่พระสุคต ถึงเวลาที่จะทรงแสดงเรื่องนี้แล้ว ภิกษุทั้งหลายได้ฟังปัจจัยภายในที่พระองค์ตรัสไว้แล้วก็จักทรงจำไว้

อานนท์ ถ้าเช่นนั้นเธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้น ทูลรับสนองพระดำรัสแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า

ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อพิจารณา ย่อมพิจารณาปัจจัย ภายในว่า ชราและมรณะนี้ไฉน มีทุกขทั้งหลายอย่างนับไม่ถ้วนเกิดขึ้นในโลก ชราและมรณะที่เป็นทุกขนี้มีอะไรเป็นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกัมเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด เมื่ออะไรมี ชราและมรณะจึงมี เมื่ออะไรไม่มี ชราและมรณะจึงไม่มี เธอพิจารณาอยู่ จึงรู้อย่างนี้ว่า ชราและมรณะนี้ไฉน มีทุกขทั้งหลายอย่างนับไม่ถ้วนเกิดขึ้นในโลก ชราและมรณะที่เป็นทุกขนี้มีอุปติ⁵³เป็นเหตุ มีอุปติเป็นเหตุเกิด มีอุปติเป็นกัมเนิด มีอุปติเป็นแดนเกิด เมื่ออุปติมี ชราและมรณะจึงมี เมื่ออุปติไม่มี ชราและมรณะจึงไม่มี เธอรู้ชัดชราและมรณะ รู้ชัดความเกิดแห่งชราและมรณะ รู้ชัดความดับแห่งชราและมรณะ และรู้ชัดปฏิบัติอันเหมาะสมที่ถึงความดับแห่งชราและมรณะ และเธอปฏิบัติอย่างนั้น ชื่อว่าผู้มีปกติประพฤติตามธรรม เราเรียกภิกษุนี้ว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข เพื่อความดับแห่งชราและมรณะโดยชอบทุกประการ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเมื่อพิจารณา ย่อมพิจารณาปัจจัยภายในว่า อุปตินี้มีอะไรเป็นเหตุ มีอะไรเป็นเหตุเกิด มีอะไรเป็นกัมเนิด มีอะไรเป็นแดนเกิด เมื่ออะไรมี อุปติจึงมี เมื่ออะไรไม่มี อุปติจึงไม่มี เธอพิจารณาอยู่จึงรู้อย่างนี้ว่า อุปติมีตัณหา เป็นเหตุ มีตัณหาเป็นเหตุเกิด มีตัณหาเป็นกัมเนิด มีตัณหาเป็นแดนเกิด เมื่อ ตัณหา มีอุปติจึงมี เมื่อตัณหาไม่มี อุปติจึงไม่มี เธอรู้ชัดอุปติ รู้ชัดความเกิด แห่งอุปติ รู้ชัดความดับแห่งอุปติ และรู้ชัดปฏิบัติอันเหมาะสมที่ถึงความดับแห่งอุปติ และเธอปฏิบัติอย่างนั้น ชื่อว่าผู้มีปกติประพฤติตามธรรม เราเรียก ภิกษุนี้ว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข เพื่อความดับแห่งอุปติโดยชอบทุกประการ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเมื่อพิจารณา ย่อมพิจารณาปัจจัยภายในว่า ตัณหานี้ เมื่อเกิด ย่อมเกิดขึ้นในที่ไหน เมื่อตั้งอยู่ ย่อมตั้งอยู่ในที่ไหน เธอพิจารณาอยู่จึงรู้อย่างนี้ว่า รูปที่เป็นปียรูป⁵⁴ เป็นสาตรูป⁵⁵ได้มีอยู่ในโลก ตัณหาเมื่อเกิดขึ้นย่อม เกิดขึ้นในรูปนั้น เมื่อตั้งอยู่ย่อมตั้งอยู่ในรูปนั้น ก็อะไรเล่าเป็นปียรูป เป็นสาตรูปในโลก

คือ จักขุเป็นปียรูป เป็นสาตรูปในโลก ฯลฯ โสตะเป็นปียรูป เป็นสาตรูป ในโลก ... ฆานะเป็นปียรูป เป็นสาตรูปในโลก ... ชิวหาเป็นปียรูป เป็นสาตรูป ในโลก ... กายเป็นปียรูป เป็นสาตรูปในโลก ... มโนเป็นปียรูป เป็นสาตรูปในโลก ตัณหานั้นเมื่อเกิดย่อมเกิดขึ้นในมโนนั้น เมื่อตั้งอยู่ย่อมตั้งอยู่ในมโนนั้น

สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในอดีต ได้เห็นรูปที่เป็นปียรูป เป็นสาตรูป ในโลก โดยความเป็นของเที่ยง เป็นสุข เป็นอัตตา ไม่มีโรค เกษม สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าทำตัณหาให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดทำตัณหาให้เจริญแล้ว สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าทำอุปติให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดทำอุปติให้เจริญแล้ว สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าทำทุกขให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดทำทุกขให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าไม่พ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข โทมนัส และ อุปายาส เรากล่าวว่า สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นไม่พ้นจากทุกขไปได้

สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในอนาคต จักเห็นรูปที่เป็นปียรูป เป็น สาตรูปในโลก โดยความเป็นของเที่ยง เป็นสุข เป็นอัตตา ไม่มีโรค เกษม สมณะ หรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าจักทำตัณหาให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใด จักทำตัณหาให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าจักทำอุปติให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดจักทำอุปติให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าจักทำทุกขให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดจักทำทุกขให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าจักไม่พ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข โทมนัส และ อุปายาส เรากล่าวว่า สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นจักไม่พ้นจากทุกขไปได้

53 **อุปติ** คือกิเลสที่ทำให้ติดอยู่ในวัฏฏะ ในที่นี้หมายถึงขันธ ๕ ของสัตว์ (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๖/๑๓๕)

54 **ปียรูป** คือรูปที่น่ารัก นำปรารถนา (ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๕๕/๒๒๑-๒๒๒, ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๖/๑๓๕)

55 **สาตรูป** คือรูปที่น่ายินดี น่าต้องการ (ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๕๕/๒๒๑-๒๒๒, ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๖/๑๓๕)

สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในปัจจุบัน เห็นรูปที่เป็นปียรูป เป็น สัตรูรูปในโลก โดยความเป็นของเที่ยง เป็นสุข เป็นอัตตา ไม่มีโรค เกษม สมณะ หรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าทำตัมหาให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดทำตัมหา ให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าทำอุปธิให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดทำอุปธิให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าทำทุกข์ให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดทำทุกข์ให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าไม่พ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นไม่พ้นจากทุกข์ไปได้

เปรียบเหมือนขันสำริดใส่สุราสมบุรณ์ด้วยสี กลิ่นและรส แต่ขันใบนั้นเจือยาพิษ ขณะนั้น มีบุรุษเดินฝ่าความรอนอบอวเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ากระหายน้ำมา คนทั้งหลาย จึงพูดกับเขาว่า พอหนุ่ม ขันสำริดใส่สุราใบนี้สมบุรณ์ด้วยสี กลิ่นและรสมีไว้สำหรับ ท่าน แต่ความมันเจือยาพิษ ถ้าท่านต้องการก็จงดื่มเถิด เพราะเมื่อดื่ม สุรานั้นก็จักซึมซาบ ด้วยสีบ้าง กลิ่นบ้าง รสบ้าง ก็แหละครั้นดื่มแล้ว ท่านจะตาย หรือถึงทุกข์ปางตาย เพราะการดื่มนั้น บุรุษนั้นไม่ทันพิจารณาขันน้ำสำริดนั้น ก็รีบดื่มจนหมด เขาพึงตาย หรือถึงทุกข์ปางตาย เพราะการดื่ม

ภิกษุทั้งหลาย อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้น สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในอดีต ได้เห็นรูปที่เป็นปียรูปในโลก ฯลฯ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในอนาคต ฯลฯ

สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในปัจจุบัน เห็นรูปที่เป็นปียรูป เป็น สัตรูรูปในโลก โดยความเป็นของเที่ยง เป็นสุข เป็นอัตตา ไม่มีโรค เกษม สมณะ หรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าทำตัมหาให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดทำตัมหา ให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าทำอุปธิให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดทำอุปธิให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าทำทุกข์ให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดทำทุกข์ให้เจริญ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าไม่พ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นไม่พ้นจากทุกข์ไปได้

ส่วนสมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในอดีต ได้เห็นรูปที่เป็นปียรูป เป็น สัตรูรูปในโลก โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นโรค เป็นภัย สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละตัมหาได้แล้ว สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใด ละตัมหาได้แล้ว สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละอุปธิได้แล้ว สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดละอุปธิได้แล้ว สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละทุกข์ได้แล้ว สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดละทุกข์ได้แล้ว สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าพ้นไปจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้แล้ว เรากล่าวว่า สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นพ้นจากทุกข์ได้แล้ว

สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในอนาคต จักเห็นรูปที่เป็นปียรูป เป็น สัตรูรูปในโลก โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นโรค เป็นภัย สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าจักละตัมหาได้ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใด จักละตัมหาได้ ฯลฯ เรากล่าวว่า สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นจักพ้นจากทุกข์ไปได้

สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในปัจจุบัน เห็นรูปที่เป็นปียรูป เป็น สัตรูรูปในโลก โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นโรค เป็นภัย สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละตัมหาได้ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดชื่อว่าละตัมหาได้ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละอุปธิได้ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดละอุปธิได้ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละทุกข์ได้ สมณะหรือพรหมณ์เหล่าใดชื่อว่าละทุกข์ได้ สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าพ้นไปจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้ เรากล่าวว่า สมณะหรือพรหมณ์เหล่านั้นพ้นจากทุกข์ไปได้

เปรียบเหมือนขันสำริดใส่สุราสมบุรณ์ด้วยสี กลิ่น และรส แต่ขันใบนั้นเจือ ยาพิษ ขณะนั้นมีบุรุษเดินฝ่าความรอนอบอวเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ากระหายน้ำมา คนทั้งหลายจึงพูดกับเขาว่า พอหนุ่ม ขันสำริดใส่สุราใบนี้ สมบุรณ์ด้วยสี กลิ่น และรสมีไว้สำหรับท่าน แต่ความมันเจือยาพิษ ถ้าท่านต้องการก็จงดื่มเถิด เพราะเมื่อดื่ม สุรานั้นก็จักซึมซาบด้วยสีบ้าง กลิ่นบ้าง รสบ้าง ก็แหละครั้นดื่มแล้ว ท่านจะตายหรือถึงทุกข์ปางตาย เพราะการ

ตีมนั้น ลำดับนั้น บุรุษนั้นพึงคิดว่า ความกระหายสุรานี้ เราอาจจะบรรเทาได้ด้วยน้ำดื่ม ฟองน้ำส้ม น้ำข้าวผสมเกลือหรือน้ำยาดอง แต่เราจะไม่ตีมนสุราที่ให้ประโยชน์สุขแก่เรามาช้านานนั้นเลย เขาพิจารณาขันสำริด นั้นแล้วก็ไม่ตีมน เททิ้งไป เขาจึงไม่ตายหรือถึงทุกข์ปางตาย เพราะการตีมนั้น

ภิกษุทั้งหลาย อุปมานี้ฉันใด อุปไมยก็ฉันนั้น สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใด เหล่าหนึ่งในอดีต ได้เห็นรูปที่เป็นปียรูป เป็นสาตรูปในโลก โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นโรค เป็นภัย สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น ชื่อว่าละตัณหาได้แล้ว สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดละตัณหาได้แล้ว สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละอุปธิได้แล้ว สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดละอุปธิได้แล้ว สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละทุกข์ได้แล้ว สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดละทุกข์ได้แล้ว สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าพ้นไปจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้แล้ว เรากล่าวว่า สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นพ้นจากทุกข์ได้แล้ว

สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในอนาคต ฯลฯ

สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งในปัจจุบัน เห็นรูปที่เป็นปียรูป เป็นสาตรูปในโลก โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เป็นโรค เป็นภัย สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละตัณหาได้ สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดละ ตัณหาได้ สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละอุปธิได้ สมณะหรือพราหมณ์ เหล่าใดละอุปธิได้ สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าละทุกข์ได้ สมณะหรือพราหมณ์ เหล่าใดละทุกข์ได้ สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้นชื่อว่าพ้นไปจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาสได้ เรากล่าวว่า สมณะหรือพราหมณ์ เหล่าเหล่านั้นพ้นจากทุกข์ไปได้

สัมมสสูตรที่ ๖ จบ

๗. นพักลาปิสูตร

ว่าด้วยกำไม้อ

[๖๗]. สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรและท่านพระมหาโกฏิฐิตะพักอยู่ ณ ป่า อสิปตนมฤคทายวัน เขตกรุงพาราณสี ครั้นถึงเวลาเย็น ท่านพระมหาโกฏิฐิตะออกจากที่หลีกเร้น เขาไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่ บ้านเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันกับท่านพระสารีบุตรแล้วนั้น ณ ที่สมควร ท่านพระมหาโกฏิฐิตะได้ถามท่านพระสารีบุตรดังนี้ว่า

ท่านสารีบุตร ชราและมรณะเป็นสิ่งที่ตนกระทำเอง เป็นสิ่งที่คนอื่นกระทำให้ เป็นสิ่งที่ตนกระทำเองด้วย และเป็นสิ่งที่คนอื่นกระทำให้ด้วย หรือว่าชราและมรณะ เกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุที่ตนกระทำเองก็มีใช่ และคนอื่นกระทำให้ก็มีใช่หรือ

ท่านโกฏิฐิตะ ชราและมรณะเป็นสิ่งที่ตนกระทำเองก็มีใช่ เป็นสิ่งที่คนอื่น กระทำให้ก็มีใช่ เป็นสิ่งที่ตนกระทำเองด้วยและเป็นสิ่งที่คนอื่นกระทำให้ด้วยก็มีใช่ ทั้งชราและมรณะเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุที่ตนกระทำเองก็มีใช่และคนอื่นกระทำให้ก็มีใช่ หามิได้ แต่เพราะชาติเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงมี

ท่านสารีบุตร ชาติเป็นสิ่งที่ตนกระทำเอง เป็นสิ่งที่คนอื่นกระทำให้ เป็นสิ่งที่ตนกระทำเองด้วย และเป็นสิ่งที่คนอื่นกระทำให้ด้วย หรือว่าชาติเกิดขึ้นเพราะอาศัย เหตุที่ตนกระทำเองก็มีใช่และคนอื่นกระทำให้ก็มีใช่หรือ

ท่านโกฏิฐิตะ ชาติเป็นสิ่งที่ตนกระทำเองก็มีใช่ เป็นสิ่งที่คนอื่นกระทำให้ก็มีใช่ เป็นสิ่งที่ตนกระทำเองด้วยและเป็นสิ่งที่คนอื่นกระทำให้ด้วยก็มีใช่ ทั้งชาติเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุที่ตนกระทำเองก็มีใช่และคนอื่นกระทำให้ก็มีใช่หามิได้ แต่เพราะภพ เป็นปัจจัย ชาติจึงมี

ท่านสารีบุตร ภพเป็นสิ่งที่ตนกระทำเอง ฯลฯ อุปาทานเป็นสิ่งที่ตนกระทำเอง ...

ตัณหาเป็นสิ่งที่ตนกระทำเอง ... เวทนาเป็นสิ่งที่ตนกระทำเอง ....

ผัสสะเป็นสิ่งที่ตนกระทำเอง ... สฬายตนะเป็นสิ่งที่ตนกระทำเอง ....

นามรูปเป็นสิ่งทีตนกระทำเอง เป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ เป็นสิ่งทีตนกระทำเอง ด้วยและเป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ด้วย หรือว่านามรูปเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุทีตนกระทำเองก็มีใช่ และคนอื่นกระทำให้ก็มีใช่หรือ

ท่านโกภุจิสะ นามรูปเป็นสิ่งทีตนกระทำเองก็มีใช่ เป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ ก็มีใช่ เป็นสิ่งทีตนกระทำเองด้วยและเป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ด้วยก็มีใช่ ทั้งนามรูป เกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุทีตนกระทำเองก็มีใช่ และคนอื่นกระทำให้ก็มีใช่หามิได้ แต่เพราะวิญญูณเป็นปัจฉัย นามรูปจึงมี

ท่านสาริปุตระ วิญญูณเป็นสิ่งทีตนกระทำเอง เป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ เป็นสิ่ง ทีตนกระทำเองด้วย และเป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ด้วย หรือว่าวิญญูณเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุทีตนกระทำเองก็มีใช่ และคนอื่นกระทำให้ก็มีใช่หรือ

ท่านโกภุจิสะ วิญญูณเป็นสิ่งทีตนกระทำเองก็มีใช่ เป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ ก็มีใช่ เป็นสิ่งทีตนกระทำเองด้วยและเป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ด้วยก็มีใช่ ทั้งวิญญูณเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุทีตนกระทำเองก็มีใช่ และคนอื่นกระทำให้ก็มีใช่หามิได้ แต่เพราะ นามรูปเป็นปัจฉัย วิญญูณจึงมี

เราเพ็งฐุชัตถภาสิตขของท่านสาริปุตระเดียนีเอง

ท่านโกภุจิสะ นามรูปเป็นสิ่งทีตนกระทำเองก็มีใช่ เป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ ก็มีใช่ เป็นสิ่งทีตนกระทำเองด้วยและเป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ด้วยก็มีใช่ ทั้งนามรูปเกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุทีตนกระทำเองก็มีใช่ และคนอื่นกระทำให้ก็มีใช่หามิได้ แต่เพราะวิญญูณเป็นปัจฉัย นามรูปจึงมี

อนึ่ง เราเพ็งฐุชัตถภาสิตขของท่านสาริปุตระเดียนีเอง

ท่านโกภุจิสะ วิญญูณเป็นสิ่งทีตนกระทำเองก็มีใช่ เป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ ก็มีใช่ เป็นสิ่งทีตนกระทำเองด้วยและเป็นสิ่งทีคนอื่นกระทำให้ด้วยก็มีใช่ ทั้งวิญญูณ เกิดขึ้นเพราะอาศัยเหตุทีตนกระทำเองก็มีใช่ และคนอื่นกระทำให้ก็มีใช่หามิได้ แต่เพราะนามรูปเป็นปัจฉัย วิญญูณจึงมี

ท่านสาริปุตระ ผมจะเข้าใจเนื้อความแห่งภาสิตนี้ได้อย่างไร

ถ้าเช่นนั้น ผมจักเปรียบเทียบให้ท่านฟัง บุรุษทั้งหลายผู้มีควมรู้ในโลกนี้ ย่อมรู้เนื้อความแห่งภาสิตได้ แม้ด้วยการเปรียบเทียบ

เปรียบเทียบมื่อไม้ข้อ ๒ กำ ฟิงตั้งอยู่ได้เพราะอาศัยกันและกัน อุปมานี้ฉันใด อุปไมยกัฉันนั้น เพราะนามรูปเป็นปัจฉัย วิญญูณจึงมี เพราะวิญญูณเป็นปัจฉัย นามรูปจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจฉัย สฬายตนะจึงมี เพราะสฬายตนะเป็นปัจฉัย ผัสสะจึงมี ฯลฯ ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกขทั้งมวลนี้ มีได้ด้วยประการฉะนี้

เปรียบเทียบมื่อไม้ข้อทั้ง ๒ กำนั้น ถ้าตั้งออกเสี้ยกำหนึ่ง อีกกำหนึ่งก็ล้ม ถ้าตั้งออกอีกกำหนึ่ง อีกกำหนึ่งก็ล้ม อุปมานี้ฉันใด อุปไมยกัฉันนั้น เพราะ นามรูปดับ วิญญูณจึงดับ เพราะวิญญูณดับ นามรูปจึงดับ เพราะนามรูปดับ สฬายตนะจึงดับ เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึงดับ ฯลฯ ความดับแห่งกองทุกข ทั้งมวลนี้ มีได้ด้วยประการฉะนี้

ท่านสาริปุตระ สุภาสิตตามทีท่านกล่าวมานี้ เป็นสิ่งน่าอัศจรรย์จริง ไม่เคยปรากฏ ผมชื่นชมคำสุภาสิตของท่านสาริปุตระจำนวน ๓๖ เรื่องนี้⁵⁶

ท่านผู้มีอายุ ถ้าภิกษุแสดงธรรมเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับชราและมรณะ ควรเรียกว่า ภิกษุธรรมกถึก ถ้าภิกษุเป็นผู้ปฏิบัติ เพื่อ ความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับชราและมรณะ

⁵⁶ ๓๖ เรื่องนี้ หมายถึงองค์ปฏิจจสมุปบาททั้ง ๑๒ ซึ่งแต่ละองค์ท่านจำแนกออกเป็น ๓ เหตุ คือ (๑) การแสดงธรรมเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนัด เพื่อดับชราและมรณะ เรียกว่าคุณของธรรมกถึก (๒) การปฏิบัติเพื่อความเบื่อหน่าย ฯลฯ เรียกว่า ผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม (๓) ผลการปฏิบัติคือการบรรลุนิพพานเพราะความเบื่อหน่าย ฯลฯ เรียกว่า ผู้บรรลุนิพพานในปัจจุบัน (๑๒ x ๓ = ๓๖) (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๖๗/๑๓๔)

ควรเรียกว่า ภิคุผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ถ้าภิคุเป็นผู้หลุดพ้น เพราะความเบื่อหน่าย คลาย กำหนด ดับ เพราะไม่ถือมั่นชราและมรณะ ควรเรียกว่า ภิคุผู้บรรลุนิพพานในปัจจุบัน

ถ้าภิคุแสดงธรรมเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับชาติ ฯลฯ ภพ ... อุปาทาน ... ตัณหา ... เวทนา ... ผัสสะ ... สฬายตนะ ... นามรูป ... วิญญาณ ... สังขารทั้งหลาย ...

ถ้าภิคุแสดงธรรมเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับอวิชชา ควรเรียกว่า ภิคุธรรมกถึก ถ้าภิคุเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลาย กำหนด เพื่อดับอวิชชา ควรเรียกว่า ภิคุผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ถ้าภิคุเป็นผู้หลุดพ้น เพราะความเบื่อหน่าย คลายกำหนด ดับ เพราะไม่ถือมั่นอวิชชา ควรเรียกว่า ภิคุผู้บรรลุนิพพานในปัจจุบัน

นพกาลปิสูตรที่ ๗ จบ

๘. โกสัมพิสูตร

ว่าด้วยการสนทนาธรรม ณ กรุงโกสัมพี

[๖๘] สมัยหนึ่ง ท่านพระมุสิละ ท่านพระปริกฐะ ท่านพระนารทะ และท่านพระอนนทักกอยู่ ณ โขสิตาราม เขตกรุงโกสัมพี ครั้งนั้น ท่านพระปริกฐะได้ถาม ท่านพระมุสิละว่า

ท่านมุสิละ เว้นจากความเชื่อ เว้นจากความชอบใจ เว้นจากการฟังตามกันมา เว้นจากการคิดตรองตามแนวเหตุผล เว้นจากการเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว ท่านมุสิละมีความรู้เฉพาะตนว่า เพราะชาติเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงมีหรือ

ท่านพระมุสิละได้ตอบว่า ท่านปริกฐะ เว้นจากความเชื่อ เว้นจากความชอบใจ เว้นจากการฟังตามกันมา เว้นจากการคิดตรองตามแนวเหตุผล เว้นจากการเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว ผมรู้เห็นว่า เพราะชาติเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงมี

ท่านมุสิละ เว้นจากความเชื่อ เว้นจากความชอบใจ เว้นจากการฟังตาม กันมา เว้นจากการคิดตรองตามแนวเหตุผล เว้นจากการเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจ ไว้แล้ว ท่านมุสิละมีความรู้เฉพาะตนว่า เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติจึงมีหรือ ฯลฯ เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี ... เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมี ... เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี ... เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี ... เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี ... เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี ... เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี ... เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี ... เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมีหรือ

ท่านปริกฐะ เว้นจากความเชื่อ เว้นจากความชอบใจ เว้นจากการฟังตาม กันมา เว้นจากการคิดตรองตามแนวเหตุผล เว้นจากการเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจ ไว้แล้ว ผมรู้เห็นว่า เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี

ท่านมุสิละ เว้นจากความเชื่อ เว้นจากความชอบใจ เว้นจากการฟังตาม กันมา เว้นจากการคิดตรองตามแนวเหตุผล เว้นจากการเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจ ไว้แล้ว ท่านมุสิละมีความรู้เฉพาะตนว่า เพราะชาติดับ ชราและมรณะจึงดับหรือ

ท่านปริกฐะ เว้นจากความเชื่อ เว้นจากความชอบใจ เว้นจากการฟังตาม กันมา เว้นจากการคิดตรองตามแนวเหตุผล เว้นจากการเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจ ไว้แล้ว ผมรู้เห็นว่า เพราะชาติดับ ชราและมรณะจึงดับ

ท่านมุสิละ เว้นจากความเชื่อ เว้นจากความชอบใจ เว้นจากการฟังตาม กันมา เว้นจากการคิดตรองตามแนวเหตุผล เว้นจากการเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจ ไว้แล้ว ท่านมุสิละมีความรู้เฉพาะตนว่า เพราะภพดับ ชาติจึงดับหรือ ฯลฯ เพราะ อุปาทานดับ ภพจึงดับ ... เพราะตัณหาดับ อุปาทานจึงดับ ... เพราะเวทนาดับ ตัณหาจึงดับ ... เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ ... เพราะสฬายตนะดับ ผัสสะจึงดับ ... เพราะนามรูปดับ สฬายตนะจึงดับ ... เพราะวิญญาณดับ นามรูปจึงดับ ... เพราะสังขารดับ วิญญาณจึงดับ ... เพราะอวิชชาดับ สังขารจึงดับหรือ

ท่านปริกฐะ เว้นจากความเชื่อ เว้นจากความชอบใจ เว้นจากการฟังตาม กันมา เว้นจากการคิดตรองตามแนวเหตุผล เว้นจากการเข้าได้กับทฤษฎีที่พินิจไว้แล้ว ผมรู้เห็นว่า เพราะอวิชชาดับ สังขารจึงดับ

ท่านผู้มีอายุ ขอบว่า ความดับแห่งภพเป็นนิพพาน ผมเห็นดีด้วยปัญญา อันชอบตามความเป็นจริง แต่ผมไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เปรียบเหมือนบ่อน้ำในทางกันดารที่บ่อนั้นไม่มีเชือก ไม่มีคันโยง ทันใดนั้น มีบุรุษเดินฝ่าความรอนอบอ้าว เหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้ากระหายน้ำมา เขามองดูบ่อน้ำนั้น ก็รู้ว่ามันน้ำ แต่สัมผัสด้วยกายไม่ได้ อุปมานี้ฉันใด อุปไม่ยกก็ฉันนั้น ขอบว่า ความดับแห่งภพเป็นนิพพาน ผมก็เห็นดีด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริง แต่ผมไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

เมื่อท่านพระนารทะกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ได้ถามพระปริกขิตว่า ท่านพระปริกขิตชอบพูดอย่างนี้ ท่านพูดอะไรกับท่านพระนารทะบ้าง

ท่านอานนท์ ผมชอบพูดอย่างนี้ ผมไม่ได้พูดอะไรกับท่านพระนารทะ นอกจาก กัลยาณธรรม นอกจาก กุศลธรรม

โกสัมพิสูตรที่ ๘ จบ

๙. อุปยันติสูตร

वादวยนาชัณนาลง

[๖๙] ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย เมื่อมหาสมุทรน้ำขึ้น⁵⁸ ก็ทำให้แม่น้ำใหญ่ขึ้นตาม แม่น้ำใหญ่ เมื่อขึ้นก็ทำให้แม่น้ำน้อยขึ้นตาม แม่น้ำน้อยเมื่อขึ้นก็ทำให้บึงใหญ่ขึ้นตาม บึงใหญ่เมื่อขึ้นก็ทำให้บึงน้อยขึ้นตาม ฉันใด

อวิชชาเมื่อเกิดขึ้นก็ทำให้สังขารทั้งหลายเกิดขึ้นตาม สังขารทั้งหลายเมื่อเกิดขึ้น ก็ทำให้วิญญาณเกิดขึ้นตาม วิญญาณเมื่อเกิดขึ้นก็ทำให้นามรูปเกิดขึ้นตาม นามรูป เมื่อเกิดขึ้นก็ทำให้สฬายตนะเกิดขึ้นตาม สฬายตนะเมื่อเกิดขึ้นก็ทำให้ผัสสะเกิดขึ้นตาม ผัสสะเมื่อเกิดขึ้นก็ทำให้เวทนาเกิดขึ้นตาม เวทนาเมื่อเกิดขึ้นก็ทำให้ตัณหาเกิดขึ้นตาม ตัณหาเมื่อเกิดขึ้นก็ทำให้อุปาทานเกิดขึ้นตาม อุปาทานเมื่อเกิดขึ้นก็ทำให้ภพเกิดขึ้นตาม ภพเมื่อเกิดขึ้นก็ทำให้ชาติเกิดขึ้นตาม ชาติเมื่อเกิดขึ้นก็ทำให้ชราและมรณะเกิดขึ้นตาม ฉันนั้นเหมือนกัน

เมื่อมหาสมุทรน้ำลงก็ทำให้แม่น้ำใหญ่ลงตาม แม่น้ำใหญ่เมื่อลงก็ทำให้แม่น้ำน้อยลงตาม แม่น้ำน้อยเมื่อลงก็ทำให้บึงใหญ่ลงตาม บึงใหญ่เมื่อลงก็ทำให้บึงน้อยลงตาม ฉันใด

อวิชชาเมื่อไม่เกิดขึ้นก็ทำให้สังขารทั้งหลายไม่เกิดขึ้นตาม สังขารทั้งหลายเมื่อไม่เกิดขึ้นก็ทำให้วิญญาณไม่เกิดขึ้นตาม วิญญาณเมื่อไม่เกิดขึ้นก็ทำให้นามรูปไม่เกิดขึ้นตาม นามรูปเมื่อไม่เกิดขึ้นก็ทำให้สฬายตนะไม่เกิดขึ้นตาม สฬายตนะเมื่อไม่เกิดขึ้นก็ทำให้ผัสสะไม่เกิดขึ้นตาม ผัสสะเมื่อไม่เกิดขึ้นก็ทำให้เวทนาไม่เกิดขึ้นตาม เวทนาเมื่อไม่เกิดขึ้นก็ทำให้ตัณหาไม่เกิดขึ้นตาม ตัณหาเมื่อไม่เกิดขึ้นก็ทำให้อุปาทานไม่เกิดขึ้นตาม อุปาทานเมื่อไม่เกิดขึ้นก็ทำให้ภพไม่เกิดขึ้นตาม ภพเมื่อไม่เกิดขึ้น ก็ทำให้ชาติไม่เกิดขึ้นตาม ชาติเมื่อไม่เกิดขึ้นก็ทำให้ชราและมรณะไม่เกิดขึ้นตาม ฉันนั้นเหมือนกัน

อุปยันติสูตรที่ ๙ จบ

๑๐. สุธัมมปริพพาชกสูตร

वादวยสุธัมมปริพพาชก

[๗๐]. ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเวฬุวัน สถานที่ให้เหยื่อกระแต เขตกรุงราชคฤห์ สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเป็นผู้ที่เทวดาและมนุษย์สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ประพาศติดอन्नอม ทรงได้รับจีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร แม้ภิกษุสงฆ์ก็เป็นผู้ที่เทวดาและมนุษย์สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ประพาศติดอन्नอม ได้รับจีวร ปิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัช บริขาร แต่พวกอัญญ

58 ขึ้น ในที่นี้หมายถึงเต็มเปี่ยม (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๗๐/๑๔๐)

เดียรถีย์บริพาชกเป็นผู้ที่เทวดาและมนุษย์ไม่สักการะ ไม่เคารพ ไม่นับถือ ไม่บูชา ไม่ประพดีอ่อนน้อม ไม่ได้รับ
จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร

สมัยนั้น สุลิมบริพาชกพักอยู่ ณ กรุงราชคฤห์กับบริษัทบริพาชกจำนวนมาก ครั้งนั้น บริษัททั้งหลาย
ของสุลิมบริพาชกได้กล่าวกับสุลิมบริพาชก ดังนี้ว่า

มาเกิดท่านสุลิมะ ท่านจงประพดีพรหมจรรย์ในสำนักพระสมณโคดม ท่านเรียนธรรมแล้ว ฟังบอก
สอนพวกเขาพอ เขาพวกเขาเรียนธรรมนั้นแล้ว จักบอกแก่พวกคฤหัสถ์ เมื่อเป็นเช่นนั้น แม่พวกเราก็จักเป็นผู้
ที่เทวดาและมนุษย์สักการะ เคารพ นับถือ บูชา ประพดีอ่อนน้อม จักได้รับจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และ
คิลานปัจจัยเภสัชบริขาร

สุลิมบริพาชกรับคำบริษัทของตนแล้วเข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่
บันเทิงใจ พอเป็นที่ระลึกถึงกันกับท่านพระอานนท์แล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้กล่าวกับท่านพระอานนท์ดังนี้ว่า

ท่านพระอานนท์ ผมปรารถนาจะประพดีพรหมจรรย์ในธรรมวินัยนี้

ครั้งนั้น ท่านพระอานนท์พาสุลิมบริพาชกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั้น
ณ ที่สมควร ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สุลิมบริพาชกนี้กล่าวว่า ท่านพระอานนท์ ผมปรารถนา จะประพดีพรหมจรรย์
ในธรรมวินัยนี้

อานนท์ ถ้าอย่างนั้น เธอจงให้สุลิมะบวชเถิด

สุลิมบริพาชกได้บรรพชาอุปสมบทในสำนักพระผู้มีพระภาคแล้ว

สมัยนั้น ภิกษุจำนวนมากพากันอวดอ้างอรรถัตตผลในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า

ข้าพระองค์ทั้งหลายรู้อัตตผลว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อ
ความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

ท่านสุลิมะได้ฟังมาว่า ชาวว่า ภิกษุจำนวนมากอวดอ้างอรรถัตตผล ในสำนักพระผู้มีพระภาคว่า ข้า
พระองค์ทั้งหลายรู้อัตตผลว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อความเป็น
อย่างนี้อีกต่อไป

ครั้งนั้น ท่านสุลิมะเข้าไปหาภิกษุเหล่านั้นถึงที่อยู่ ได้สนทนาปราศรัยพอเป็นที่
ระลึกถึงกันแล้วนั้น ณ ที่สมควร ได้ถามภิกษุเหล่านั้นว่า ชาวว่า ท่านทั้งหลายอวดอ้างอรรถัตตผลในสำนักพระผู้
มีพระภาคว่า ข้าพระองค์ทั้งหลาย รู้อัตตผลว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ไม่มีกิจ
อื่น เพื่อความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป จริงหรือ

จริง ท่านผู้มีอายุ

ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านทั้งหลายเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือคนเดียวแสดงเป็น
หลายคนก็ได้ หลายคนแสดงเป็นคนเดียวก็ได้ แสดงให้ปรากฏก็ได้หรือให้หายไปก็ได้ ทะลุฝา ทะลุ
กำแพง(และ)ภูเขาไปได้ไม่ติดขัดเหมือน ไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นหรือดำลงในแผ่นดินเหมือนไปในน้ำก็ได้ เดินบน
น้ำโดยที่น้ำไม่แยกเหมือนเดินบนแผ่นดินก็ได้ นั่งขัดสมาธิเหาะไปในอากาศเหมือนนกบินไปได้ ใช้ฝ่ามือ
ลูบคลำดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ อันมีฤทธิ์มากมีอำนาจมากก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลกก็ได้บาง
หรือ⁵⁹

ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ

ท่านทั้งหลายเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์ และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและ
ใกล้ ด้วยหูทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์บางหรือ

ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ

59 ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๔๗๔/๒๐๗

ท่านทั้งหลายเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมกำหนดจิตของสัตว์และคนอื่นด้วยจิตของตน คือจิตมีราคะ ก็รู้ชัดว่าจิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะ ก็รู้ชัดว่าจิตปราศจากราคะ จิตมีโทสะ ก็รู้ชัดว่าจิตมีโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะ ก็รู้ชัดว่าจิตปราศจากโทสะ จิตมีโมหะ ก็รู้ชัดว่าจิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะ ก็รู้ชัดว่าจิตปราศจากโมหะ จิตหดหู่ ก็รู้ชัดว่าจิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็รู้ชัดว่าจิตฟุ้งซ่าน จิตเป็นมหัคคตะ ก็รู้ชัดว่าจิตเป็นมหัคคตะ หรือจิตไม่เป็นมหัคคตะ ก็รู้ชัดว่าจิตไม่เป็นมหัคคตะ จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ชัดว่าจิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า จิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่า ก็รู้ชัดว่าจิตไม่มี จิตอื่นยิ่งกว่า จิตเป็นสมาธิ ก็รู้ชัดว่าจิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิ ก็รู้ชัดว่าจิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้น ก็รู้ชัดว่าจิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ชัดว่าจิตไม่หลุดพ้นบางหรือ⁶⁰

ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ

ท่านทั้งหลายเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ๒ ชาติบ้าง ๓ ชาติบ้าง ๔ ชาติบ้าง ๕ ชาติบ้าง ๑๐ ชาติบ้าง ๒๐ ชาติบ้าง ๓๐ ชาติบ้าง ๔๐ ชาติบ้าง ๕๐ ชาติบ้าง ๑๐๐ ชาติบ้าง ๑,๐๐๐ ชาติบ้าง ๑๐๐,๐๐๐ ชาติบ้าง ตลอดสังขารกัปเป็นอันมากบาง ตลอดวิวิฎกัปเป็นอันมากบาง ตลอดสังขารกัปและวิวิฎกัปเป็นอันมากบางว่า ในภพนั้น เรามีชื่อ อย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้น จุตินั้นก็ไปเกิดในภพนั้น แม้ในภพนั้น เราก็มีชื่ออย่างนั้น มีตระกูล มีวรรณะ มีอาหาร เสวยสุขทุกข์ และมีอายุอย่างนั้น ๆ จุตินั้นจึงมาเกิดในภพนี้ ท่านทั้งหลายย่อมระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ พรอมทั้งลักษณะทั่วไป และชีวประวัติ อย่างนี้บางหรือ⁶¹

ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ

ท่านทั้งหลายเห็นอยู่อย่างนี้ เห็นหมู่อุบัติกำลังจตุตถภูมิ กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำ และชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดี ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่อุบัติผู้เป็นไปตามกรรมว่า ท่านผู้เจริญทั้งหลาย หมู่อุบัติที่ประกอบกาย ทุจริต วิจิทุจริต และมโนทุจริต กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นผิด และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นผิด พวกเขาหลังจากตายแล้ว จะไปบังเกิดในอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก แต่หมู่อุบัติที่ประกอบกายสุจริต วิจิสุจริต และมโนสุจริต ไม่กล่าวร้ายพระอริยะ มีความเห็นชอบ และชักชวนผู้อื่นให้ทำกรรมตามความเห็นชอบ พวกเขาหลังจากตายแล้ว จะไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์ ท่านทั้งหลายเห็นหมู่อุบัติกำลัง จุตินั้น กำลังเกิด ทั้งชั้นต่ำและชั้นสูง งามและไม่งาม เกิดดีและเกิดไม่ดี ด้วยตาทิพย์ อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดถึงหมู่อุบัติผู้เป็นไปตามกรรมอย่างนี้บางหรือ⁶²

ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ

ท่านทั้งหลายเห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมถูกต้องอารูปวิโมกข์⁶³อันสงบกว่าดวงรูปทั้งหลาย เสียได้ ด้วยนามกายอยู่บางหรือ

ไม่ใช่อย่างนั้น ท่านผู้มีอายุ

บัดนี้ คำตอบนี้ และการไม่เข้าใจธรรมเหล่านี้ มีอยู่ในเรื่องนี้ เรื่องนี้เป็นอย่างไรกันแน่

ท่านสุลิมะ พวกผมหลุดพ้นได้ด้วยปัญญา

⁶⁰ ดูรายละเอียดใน ที.สี (ไทย) ๙/๔๗๖/๒๐๘, ๔๗๗/๒๐๙, ๔๗๘/๒๑๐

⁶¹ ดูรายละเอียดใน ที.สี (ไทย) ๙/๔๗๖/๒๐๘, ๔๗๗/๒๐๙, ๔๗๘/๒๑๐

⁶² ดูรายละเอียดใน ที.สี. (ไทย) ๙/๔๗๗/๒๐๙, ๔๗๘/๒๑๐

⁶³ **อารูปวิโมกข์** คือ การหลุดพ้นจากอรูป ปรมาณ เพราะสงบองค์และอารมณ์แห่งฌานทั้งหลาย อีก อย่างหนึ่ง พระภิกษุ กัจจายน์ หมายถึงการหลุดพ้นจากความจำได้หมายรู้อรูป ปรมาณ เพราะองค์ฌานทั้งหลายสงบระงับโดยภาวะที่ไกลจากธรรมเครื่องเน้นขำมีนิเวศน์เป็นต้น เพราะสงบอารมณ์ที่ถึงความละเอียดอ่อนโดยปราศจากการจำแนกว่าเป็นรูป อีกอย่างหนึ่ง ท่านหมายถึงสงบอารมณ์ที่เป็นโลกุตตรธรรม (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๗๐/๑๔๓, ส.นิ.ฎีกา (บาลี) ๒/๗๐/๑๕๑)

ผมไม่เข้าใจเนื้อความแห่งคำที่ท่านทั้งหลายกล่าวโดยย่อนี้ได้โดยพิสดาร ขอโอกาส ขอท่านทั้งหลายจงกล่าวเท่าที่ผมจะเข้าใจเนื้อความแห่งคำที่ท่านทั้งหลายกล่าวโดยย่อนี้ได้โดยพิสดารเถิด

ท่านจะเข้าใจหรือไม่ก็ตาม แต่พวกผมก็หลุดพ้นได้ด้วยปัญญา

ครั้งนั้น ท่านสุสิมะลุกขึ้นจากอาสนะแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่สมควร ได้กราบทูลคำที่ตนสนทนากับภิกษุเหล่านั้นทั้งหมด แต่พระผู้มีพระภาคแล้ว

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า สุสิมะ ธัมมฐิติญาณ⁶⁴เกิดก่อน นิพพานญาณ⁶⁵

เกิดภายหลัง

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ไม่เข้าใจเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระองค์ตรัสโดยย่อนี้ได้โดยพิสดารได้ ขอประทานวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดตรัสโดยประการที่ข้าพระองค์จะพึงเข้าใจเนื้อความแห่งพระดำรัส ที่พระองค์ตรัสโดยย่อนี้ได้ โดยพิสดารด้วยเถิด

สุสิมะ เธอจะเข้าใจหรือไม่ก็ตาม ความจริงธัมมฐิติญาณเกิดก่อน นิพพานญาณเกิดภายหลัง เธอจะเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข

เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า

สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา

ขอนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า

เวทนาเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข

เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า

สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็น สิ่งนั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา

ขอนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า

สัญญาเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า ฯลฯ

สังขารเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข

เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า

สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็น สิ่งนั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา

ขอนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า

วิญญูญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง

ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า

⁶⁴ **ธัมมฐิติญาณ** ในที่นี้หมายถึงวิปัสสนาญาณ (คือความรู้ที่ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง เข้าใจสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง) (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๗๐/๑๔๓)

⁶⁵ **นิพพานญาณ** ในที่นี้หมายถึงมรรคญาณ (คือ ความหยั่งรู้ที่สำเร็จความเป็นอริยบุคคล) (ส.นิ.อ. (บาลี) ๒/๗๐/๑๔๓)

สิ่งใดไม่เพียง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข
 เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าชา
 สิ่งใดไม่เพียง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา เรา
 เป็นนั้น นั่นเป็นอัตตาของเรา
 ขอนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าชา

สุสิมะ เพราะเหตุนั้น รูปอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปภายในหรือ
 ภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต อยู่ไกลหรืออยู่ใกล้ รูปทั้งหมดนั้นเธอพึงเห็นด้วยปัญญาโดยชอบ
 ตามความเป็นจริงว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั้น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปภายในหรือ ภายนอก หยาบหรือ
 ละเอียด เลวหรือประณีต อยู่ไกลหรืออยู่ใกล้ เวทนาทั้งหมดนั้น เธอพึงเห็นด้วยปัญญาโดยชอบตามความเป็น
 จริงว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั้น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ฯลฯ

สังขารอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปภายในหรือ ภายนอก หยาบหรือ
 ละเอียด เลวหรือประณีต อยู่ไกลหรืออยู่ใกล้ สังขารทั้งหมดนั้น เธอพึงเห็นด้วยปัญญาโดยชอบตามความเป็น
 จริงว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั้น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน เป็นไปภายใน หรือภายนอก หยาบหรือ
 ละเอียด เลวหรือประณีต อยู่ไกลหรืออยู่ใกล้ วิญญาณทั้งหมดนั้นเธอพึงเห็นด้วยปัญญาโดยชอบตามความ
 เป็นจริงว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั้น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

สุสิมะ อริยสาวกผู้ได้สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป แม้ใน เวทนา แม้ในสัญญา แม้ใน
 สังขาร แม้ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลาย กำหนัด เพราะคลายกำหนัด จิตย่อมหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้น
 แลว ก็รู้ว่า หลุดพ้นแล้ว รู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ทำกิจที่ควรทำ เสร็จแล้ว ไม่มีกิจอื่นเพื่อ
 ความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป

เธอเห็นว่า เพราะชาติเป็นปัจจัย ชราและมรณะจึงมีหรือ

อย่างนั้น พระพุทธเจ้าชา

เธอเห็นว่า เพราะภพเป็นปัจจัย ชาติจึงมีหรือ

อย่างนั้น พระพุทธเจ้าชา

เธอเห็นว่า เพราะอุปาทานเป็นปัจจัย ภพจึงมีหรือ

อย่างนั้น พระพุทธเจ้าชา

เธอเห็นว่า เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปาทานจึงมีหรือ

อย่างนั้น พระพุทธเจ้าชา

สุสิมะ เธอเห็นว่า เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมีหรือ ... เพราะผัสสะเป็น ปัจจัย เวทนาจึงมี ...
 เพราะสพายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี... เพราะสังขารเป็น ปัจจัย วิญญาณจึงมี...เพราะนามรูปเป็นปัจจัย
 สพายตนะจึงมี...เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี .... เธอเห็นว่า เพราะอริชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมีหรือ

อย่างนั้น พระพุทธเจ้าชา

เธอเห็นว่า เพราะชาติดับ ชราและมรณะจึงดับหรือ

อย่างนั้น พระพุทธเจ้าชา

เธอเห็นว่า เพราะภพดับ ชาติจึงดับหรือ

อย่างนั้น พระพุทธเจ้าชา

สุสิมะ เธอเห็นว่า เพราะอุปาทานดับ ภพจึงดับ ... เพราะตัณหาดับ อุปาทานจึงดับ ... เพราะเวทนาดับ
 ตัณหาจึงดับ ... เพราะผัสสะดับ เวทนาจึงดับ ... เพราะสพายตนะดับ ผัสสะจึงดับ ... เพราะนามรูปดับ สพาย

ตนะจึ่งดับ ... เพราะ วิญญาณดับ นามรูปจึ่งดับ ... เพราะสังขารดับ วิญญาณจึ่งดับ ... เพราะอวิชชาดับ
สังขารจึ่งดับหรือ

อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

สุสิมะ เธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง คือคนเดียวแสดงเป็นหลายคนก็ได้ หลายคน
แสดงเป็นคนเดียวก็ได้ แสดงให้ปรากฏก็ได้หรือให้หายไป ก็ได้ ทะลุฝา ทะลุกำแพง (และ) ภูเขาไปได้ไม่ติดขัด
เหมือนไปในที่ว่างก็ได้ ผุดขึ้นหรือตกลงในแผ่นดินเหมือนไปในน้ำก็ได้ เดินบนน้ำโดยที่น้ำไม่แยกเหมือนเดินบน
แผ่นดิน ก็ได้ นั่งขัดสมาธิเหาะไปในอากาศเหมือนนกบินไปได้ ใช้ฝ่ามือลูบคลำดวงจันทร์ ดวงอาทิตย์ อันมี
ฤทธิ์มากมีอำนาจมากก็ได้ ใช้อำนาจทางกายไปจนถึงพรหมโลก ก็ได้บ้างหรือ

ไม่ใช่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

เธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมได้ยินเสียง ๒ ชนิด คือ เสียงทิพย์ และเสียงมนุษย์ ทั้งที่อยู่ไกลและใกล้ ด้วยหู
ทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์บางหรือ

ไม่ใช่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

เธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมกำหนดรู้จิตของสัตว์และคนอื่นด้วยจิตของตน คือ จิตมีราคะ ก็รู้ชัดว่าจิตมี
ราคะ ฯลฯ จิตไม่หลุดพ้น ก็รู้ชัดว่าจิตไม่หลุดพ้นบางหรือ⁶⁶

ไม่ใช่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

เธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมระลึกชาติก่อนได้หลายชาติ คือ ๑ ชาติบ้าง ฯลฯ ย่อมระลึกชาติก่อนได้หลาย
ชาติ พร้อมทั้งลักษณะทั่วไป และชีวประวัติอย่างนี้บางหรือ⁶⁷

ไม่ใช่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

เธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเห็นหมู่มวลสัตว์ผู้กำลังจุติ ฯลฯ ด้วยตาทิพย์อันบริสุทธิ์เหนือมนุษย์ รู้ชัดหมู่มวลสัตว์
เป็นไปตามกรรมอย่างนี้ บางหรือ⁶⁸

ไม่ใช่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

เธอรู้เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมถูกต้องอรุปรวิโมกข์⁶⁹อันสงบก้าวล่วงรูปทั้งหลาย เสียได้ ด้วยนามกายอยู่
บางหรือ

ไม่ใช่อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

สุสิมะ บัดนี้ คำตอบนี้ และการไม่เข้าถึงธรรมเหล่านี้ มีอยู่ในเรื่องนี้ เรื่องนี้เป็นอย่างไรกันแน่

ลำดับนั้น ท่านพระสุสิมะได้หมอบลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระภาค ด้วยเศียรเกล้า กราบทูลว่า ข้า
แต่พระองค์ผู้เจริญ โทษได้ตกถึงข้าพระองค์ เพราะความโง่เขลาเบาปัญญา ข้าพระองค์บวชชโยมธรรมในธรรม
วินัยที่พระองค์ตรัสไว้ดีแล้วอย่างนี้ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงรับโทษของข้าพระองค์โดยความเป็นโทษ เพื่อ
ความสำรวมต่อไปเถิด พระพุทธเจ้าข้า

สุสิมะ โทษได้ตกถึงเธอ เพราะความโง่เขลาเบาปัญญา เธอบวชชโยมธรรม ในธรรมวินัยที่เรากล่าวไว้
ดีแล้วอย่างนี้ เปรียบเหมือนราชบุรุษทั้งหลายจับโจรผู้ประพฤติชั่วได้แล้ว จึงทูลแสดงแด่พระราชาว่า ขอเดชะ ผู้
นี้ประพฤติชั่วต่อ พระองค์ ขอจงทรงลงพระอาญาตามที่ทรงพระประสงค์แก่โจรผู้นี้เถิด พระราชา รับสั่ง
ราชบุรุษผู้นั้นว่า ท่านทั้งหลายจงไปเอาเชือกที่เหนียวมัดบุรุษนี้ไว้พลหลังให้แน่น แล้วเอามัดโกนโกนศีรษะ แห

⁶⁶ ดูความเต็มในข้อ ๗๐/๑๔๕-๑๔๘ ในเล่มนี้

⁶⁷ ดูความเต็มในข้อ ๗๐/๑๔๕-๑๔๘ ในเล่มนี้

⁶⁸ ดูความเต็มในข้อ ๗๐/๑๔๕-๑๔๘ ในเล่มนี้

⁶⁹ ดูเชิงอรรถที่ ๒ ในข้อ ๗๐/๑๔๗ ในเล่มนี้

ประจําไปตามถนน ตามทางสี่แยก ด้วยล้นมือ กลองนำออกไปทางประตูด้านทิศทักษิณ(ทิศใต้) แล้วจึงตัด ศีรษะทางด้านทิศทักษิณของตัวเมือง ราชบุรุษทั้งหลายก็เอาเชือกที่เหนียวมัดใจผู้นั้นไว้พลหลังให้แน่น แล้วเอา มีดโกนโกนศีรษะ แห้ประจําไปตามถนน ตามทางสี่แยก ด้วยล้นมือกลอง นำออกไปทางประตูด้านทิศ ทักษิณ แล้วตัดศีรษะทางด้านทิศทักษิณของตัวเมือง ฉะนั้น

เธอจะเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร บุรุษนั้นพึงเสวยทุกข์และโศกเศร้า เพราะการกระทำคามผิดนั้นบ้าง หรือ

อย่างนั้น พระพุทธเจ้าข้า

สุลิมะ บุรุษนั้นต้องเสวยทุกข์และโศกเศร้า เพราะการกระทำคามผิดนั้น นับแต่การบวชของเธอบุชไมย ธรรมในธรรมวินัยที่ตถาคตกล่าวไว้ดีแล้วอย่างนี้ ยังมีผลเป็นทุกข์และเผ็ดร้อนกว่าการเสวยทุกข์และโศกเศร้า นั้น ทั้งยังเป็นไปเพื่อวิบัติ (ปราศจากความสุข) แต่เพราะเธอเห็นโทษโดยความเป็นโทษ แล้วแสดงคืบตาม วิธีที่ ถูกต้อง เรายับโทษนั้นของเธอ ผู้ใดเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วแสดงคืบ ตามวิธีที่ถูกต้อง ผู้นั้นจะได้สำรวม ต่อไป ข้อนี้เป็นความเจริญในวินัยของพระอริยะ

สุลิมปริพาชกสูตรที่ ๑๐ จบ

มหาวรรคที่ ๗ จบ

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อัสดราสูตร	๒. ทุติยอัสดราสูตร
๓. ปุตตมังสสูตร	๔. อัถติราคะสูตร
๕. นครสูตร	๖. สัมมสสูตร
๗. นพิกลาปิสูตร	๘. โกสัมพิสูตร
๙. อุปลันตสูตร	๑๐. สุลิมปริพาชกสูตร

๘. สมณพราหมณวรรค

หมวดว่าด้วยสมณพราหมณ์

๑. ชรามรณสูตร

ว่าด้วยชราและมรณะ

[๗๑]. ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระเชตวัน อารามของอนาถปิณฑิกเศรษฐี เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคได้รับสั่งเรียกภิกษุทั้งหลายมา ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับสนองพระดำรัส แล้ว พระผู้มีพระภาค จึงได้ตรัสเรื่องนี้ว่า

ภิกษุทั้งหลาย สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ไม่รู้ชัดชราและมรณะ ไม่รู้ชัดความเกิดแห่งชรา และมรณะ ไม่รู้ชัดความดับแห่งชราและมรณะ ไม่รู้ชัด ปฏิปทาที่ให้ถึงความดับแห่งชราและมรณะ สมณะหรือ พราหมณ์เหล่านั้น ไม่จัดว่าเป็นสมณะในหมู่สมณะ หรือไม่จัดว่าเป็นพราหมณ์ในหมู่พราหมณ์ ทั้งท่านเหล่านั้น ก็ไม่ทำให้แจ้งประโยชน์ของความเป็นสมณะ หรือประโยชน์ของความเป็นพราหมณ์ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้า ถึงอยู่ในปัจจุบัน

ส่วนสมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง รู้ชัดชราและมรณะ ฯลฯ รู้ชัดปฏิปทาที่ให้ถึงความดับแห่ง ชราและมรณะ สมณะหรือพราหมณ์เหล่านั้น จัดว่าเป็นสมณะในหมู่สมณะ และจัดว่าเป็นพราหมณ์ในหมู่ พราหมณ์ ทั้งท่านเหล่านั้นก็ทำให้แจ้งประโยชน์ของความเป็นสมณะ และประโยชน์ของความเป็นพราหมณ์ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน (สุตตันตะเป็นอย่างเดียว)

ชรามรณสูตรที่ ๑ จบ

๒-๑๑. ชาตีสุตตาทิสกะ

ว่าด้วยพระสูตร ๑๐ สูตรมีชาตีสสูตรเป็นต้น

[๗๒]. (๒) ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้

๗๗ ไม่รู้ชัดชาติ ๗๗

(๓) ไม่รู้ชัดภาพ ... สูตฺรที่ ๓ จบ

(๔) ไม่รู้ชัดอุปาทาน ... สูตฺรที่ ๔ จบ

(๕) ไม่รู้ชัดตณหา ... สูตฺรที่ ๕ จบ

(๖) ไม่รู้ชัดเวทนา ... สูตฺรที่ ๖ จบ

(๗) ไม่รู้ชัดผัสสะ ... สูตฺรที่ ๗ จบ

(๘) ไม่รู้ชัดสพายตนะ ... สูตฺรที่ ๘ จบ

(๙) ไม่รู้ชัดนามรูป ... สูตฺรที่ ๙ จบ

(๑๐) ไม่รู้ชัดวิญญาณ ... สูตฺรที่ ๑๐ จบ

(๑๑). สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ไม่รู้ชัดสังขารทั้งหลาย ไม่รู้ชัดความเกิดแห่งสังขาร ไม่รู้ชัดความดับแห่งสังขาร ไม่รู้ชัดปฏิบัติที่ให้เกิดความดับแห่งสังขาร ๗๗ ทั้งท่านเหล่านั้นก็ทำให้แจ้ง ๗๗ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน

สูตฺรที่ ๑๑ จบ

สมณพราหมณวรรคที่ ๘ จบ

รวมความที่มีในวรรคนี้

พระผู้มีพระภาคตรัสปัจจยาการ ๑๑

โดยจำแนกปัจจยาการหนึ่ง ๆ ตามแบบอริยสัจ ๔

สมณพราหมณวรรคที่ ๘ รวมอยู่ในนิทานสังยุต

รวมวรรคที่มีในสังยุตนี้ คือ

๑. พุทฺธวรรค	๒. อาหารวรรค
๓. ทสพลวรรค	๔. กฬารชตติยวรรค
๕. คหปติวรรค	๖. ทุกขวรรค
๗. มหาวรรค	๘. สมณพราหมณวรรค

๙. อันตรเปยยาล

หมวดว่าด้วยพระสูตฺรที่มีเนื้อความละไว้ในระหว่าง

๑. สัตถุสูตฺร

वादวยศาสดา

[๗๓] พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ... เขตกรุงสาวัตถี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาค...

ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นชราและมรณะตามความเป็นจริง พึงแสวงหา ศาสดา เพื่อรู้ชราและมรณะตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้เห็นความเกิดแห่งชราและมรณะตามความเป็นจริง พึงแสวงหา ศาสดา เพื่อรู้ความเกิดแห่งชราและมรณะตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้เห็นความดับแห่งชราและมรณะตามความเป็นจริง พึงแสวงหา ศาสดา เพื่อรู้ความดับแห่งชราและมรณะตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้เห็นปฏิบัติที่ให้ถึงความดับแห่งชราและมรณะตามความเป็นจริง พึงแสวงหา ศาสดา เพื่อรู้ปฏิบัติ ที่ให้ถึงความดับแห่งชราและมรณะตามความเป็นจริง (สุดต้นตะเป็นอย่างเดียวกัน)

สัตถุสูตฺรที่ ๑ จบ

[เนื้อความที่ละไว้ทั้งหมดก็ขยายความเหมือนอย่างนี้]

๒-๑๑. พุติยสัตถุสูตฺตาทิทสกะ

वादวยพระสูตฺร ๑๐ สูตฺรมิพุติยสัตถุสูตฺตรเป็นต้น

(๒) ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นชาติตามความเป็นจริง ...

สูตฺรที่ ๒ จบ

(๓) บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นภพตามความเป็นจริง ...

สูตรที่ ๓ จบ

(๔) บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นอุปาทานตามความเป็นจริง ...

สูตรที่ ๔ จบ

(๕) บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นต้นเหตุตามความเป็นจริง ...

สูตรที่ ๕ จบ

(๖) บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นเวทนาตามความเป็นจริง ...

สูตรที่ ๖ จบ

(๗) บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นผัสสะตามความเป็นจริง ...

สูตรที่ ๗ จบ

(๘) บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นสพายตนะตามความเป็นจริง ...

สูตรที่ ๘ จบ

(๙) บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นนามรูปตามความเป็นจริง ...

สูตรที่ ๙ จบ

(๑๐) บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นวิญญานตามความเป็นจริง ...

สูตรที่ ๑๐ จบ

(๑๑). ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นสังขารทั้งหลายตามความเป็นจริง พึงแสวงหาศาสดา เพื่อรู้สังขารทั้งหลายตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้เห็นความเกิดแห่งสังขารตามความเป็นจริง พึงแสวงหาศาสดา เพื่อรู้ความเกิดแห่งสังขารตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้เห็นความดับแห่งสังขารตามความเป็นจริง พึงแสวงหาศาสดา เพื่อรู้ความดับแห่งสังขารตามความเป็นจริง เมื่อไม่รู้เห็นปฏิบัติที่ให้ถึงความดับแห่งสังขารตามความเป็นจริง พึงแสวงหาศาสดา เพื่อปฏิบัติที่ให้ถึงความดับแห่งสังขารตามความเป็นจริง

สูตรที่ ๑๑ จบ

[บัณฑิตพึงกระทำกิจในอริยสัจ ๔ ทุก ๆ สูตร]

**๒-๑๒. สิกขาสุตตาที่เปยยาลเอกาทสกะ
ว่าด้วยพระสูตร ๑๑ สูตรที่ละไว้มีสิกขาสุตตรเป็นต้น**

(๒) ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่รู้เห็นชราและมรณะตามความเป็นจริง พึงกระทำการศึกษาเพื่อรู้ชราและมรณะตามความเป็นจริง

สูตรที่ ๒ จบ

[เนื้อความที่ละไว้บัณฑิตพึงกระทำกิจในอริยสัจ ๔ ทุก ๆ สูตร]

(๓) บุคคลเมื่อไม่รู้ชราและมรณะ ฯลฯ พึงกระทำความเพียร ...

สูตรที่ ๓ จบ

(๔) บุคคลเมื่อไม่รู้ชราและมรณะ ฯลฯ พึงกระทำความพอใจ ...

สูตรที่ ๔ จบ

(๕) บุคคลเมื่อไม่รู้ชราและมรณะ ฯลฯ พึงกระทำความอดุทธาหะ ...

สูตรที่ ๕ จบ

(๖) บุคคลเมื่อไม่รู้ชราและมรณะ ฯลฯ พึงกระทำความความเพียรไม่ ถอยกลับ ...

สูตรที่ ๖ จบ

(๗) บุคคลเมื่อไม่รู้ชราและมรณะ ฯลฯ พึงกระทำความเพียรเครื่องเผา กิเลส ...

สูตรที่ ๗ จบ

(๘) บุคคลเมื่อไม่รู้ชราและมรณะ ฯลฯ พึงกระทำความเพียรอย่างกล้าหาญ ...

สูตรที่ ๘ จบ

(๙) บุคคลเมื่อไม่รู้ชราและมรณะ ฯลฯ พึงกระทำความเพียรติดต่อกัน ...

สูตรที่ ๙ จบ

(๑๐) บุคคลเมื่อไม่รู้อริยาและมารณะ ฯลฯ พึงตั้งสติ ...

สูตรที่ ๑๐ จบ

(๑๑) บุคคลเมื่อไม่รู้อริยาและมารณะ ฯลฯ พึงดำรงสัมปชัญญะ ...

สูตรที่ ๑๑ จบ

(๑๒) ภิกษุทั้งหลาย บุคคลเมื่อไม่รู้อริยาและมารณะ ฯลฯ พึงกระทำความไม่ประมาท ...

สูตรที่ ๑๒ จบ**อันตรเปยยาลที่ ๙ จบ****รวมพระสูตรที่มีในเปยยาลนี้ คือ**

๑. สัตถุสูตร	๒. สีกขาสสูตร
๓. โยคสูตร	๔. ฉันทสูตร
๕. อุตโสฬหิสูตร	๖. อัปปภาวนิสูตร
๗. อาตปป์สูตร	๘. วิริยสูตร
๙. สาทัจจสูตร	๑๐. สติสูตร
๑๑. สัมปชัญญสูตร	๑๒. อัปปมาทสูตร

พระสูตรที่มีอันตรเปยยาล จบ

เบื้องต้นพระสูตรมี ๑๒ สูตร รวมทั้งพระสูตรที่ละไว้ในระหว่าง
 เข้าเป็น ๑๓๒ สูตร พระผู้มีพระภาคตรัสไว้แล้วด้วย(จำนวนตามแบบ)อริยสัจ ๔

รวมความในพระสูตรที่ละไว้ในระหว่าง จบ**นิทานสังยุต จบบริบูรณ์**